

Karl A. Tavaststjerna:

EN PATRIOT UTAN FOSTERLAND

ANTECKNINGAR

FRÅN

DET FINLAND SOM VARIT

SÖDERSTRÖM & CO'S FÖRLAG
HELSINGFORS

BJÖRNEBORG
FILIP WARÉNS TRYCKERI 1896

Vandringsmän som mötas

1.

En vandring utan mål.

En förmiddag med drifvande skyar i Maj, då solen redan glödde sommarhet genom den disiga luften, gick jag ut genom Porta del Carmine i det allt annat än fasta beslutet att möjligen gå till fots ända fram till Castellammare. Orkade jag engång dit, så hade jag icke långt kvar till Sorrento. Längre sträckte sig icke vägen åt det hållet.

Att gå till fots i södern är det enda sättet för mig att riktigt öfvertyga mig om att jag icke drömmer, utan verkligen upplefver det jag ser och hör. Men det kan bli en del påkostande i längden, när termometern visar i solen uppåt fyrtio grader.

Jag skyndade mig icke, utan tog den breda, dammiga vägen med reflekterade steg enkom för att riktigt njuta af medvetandet att jag nu hade Neapel bakom mig, Vesuvius framför mig,

den verkliga Golfo de Napoli till höger, det lyckliga Campanien till vänster och jordens skönaste landskap rundt omkring mig. Jag hade dagarna förut pröfvat nöjet af att anlita Napolitanska kuskar; den sista fick utom sin tilltvingade dubbla betalning hela lavaströmmen af min samlade vrede öfver de föregående. Och jag gaf mig då ett billigt löfte att så länge mina ben buro mig icke komma så nära en droska, att jag blef frestad visa mitt djupa förakt för åkareskrået i Neapel. Det skulle ändå bli jag som förlorade på förevisningen.

Min lätta frukost tyngde icke farligt och luften, den märkvärdiga luften, som icke blef blå utan hvitröd på afstånd, eggade mig med nyhetens behag. Vesuvius var icke heller en syn, som jag alla dagar sett mig mätt på. Han tog mig stundtals så i anspråk, att jag snafvade öfver mina egna fötter. Men då hans fina, blå rök och mäktiga blyertsfärgade kägla skymdes undan ju närmare jag kom honom, — alldeles som om han kastat hufvudet bakut för att riktigt fullständigt öfverse min lilla existens, — så blef jag befriad från hans trollmakt och kunde se mig omkring med ögon, som icke hypnotiserades af honom.

Det var helt lättande att betrakta golfen och Capri efter hans något främmande, titaniska

och högst djäfvulska majestät. Jag förundrar mig än i dag öfver att icke de italienska mästarna målat någon väldig imponerande Satan med Vesuvius som nervus rerum.

För mig förblir första intrycket af honom en paradisetts lustgård med en gigantisk, hög och majestätisk mörk ond ande som fond. Allt detta, när man ser honom på lagom afstånd. Kommer man så nära att man träder hans djäfvulska majestät på tårna, så är det idel paradiset man ser. Men bakom det och öfver det anar man likafullt någonting sväfvande stort och hemskt ondt.

Låter man det engelska bolaget transportera sig upp för att trampa hans onda majestät på själfva eldgapet, så lär man ha tillfredsställelsen att förlora en stor del af sin respekt för honom. Man kallar honom därefter helt enkelt en vulkan, bringar lavastuffer med sig som minne och betraktar honom mycket geologiskt och nyktert ur naturvetenskaplig synpunkt.

Jag föredrog att bibehålla respekten för honom och sagans sataniska hemsighet omkring honom. Hvarför betala 45 francs per mil för att bli en skakande fantasisyn fattigare . . ?

Småningom hade jag, utan att egentligen fullt medvetet flytta fötterna, spatserat mer än en hel mil, passerat Portici, där alla skreko och ingen var stum, om inte jag själf, gått genom

Resina, där vägen upp till Vesuvius tager af åt vänster och ringlar sig fram i stora bukter mellan vingårdarna, sett några gulsvarta grafvar vid vägen och efteråt gissat att det var Herculanum, samt hamnat i vinlöfsalen utanför en osteria i Torre del Greco.

Jag ville läsa en beskrifning öfver Italien och Neapel af en nykterist, som har bevis på att han ej smakat en droppe vin på sin resa. Jag undrar huru de ädla vinernas land tog sig ut sedt genom ett glas fräslimonad? Men jag ryser samtidigt för den tröslösa och aktningsvärda puritanismen i en lifsåskådning, som mäktade åstadkomma detta brott mot Hesperiens naturlagar.

Genom ett läckert ljusgult vin med smak af — kan jag säga så? — solbaddad bergvägg, stirrade jag under en half timme utåt golfens brytande vågor med ett matt hvitt solsken som icke bländade, simmade i tankarna till den höga ön som stod blå i allt det ljusa och som var Capri, och beslöt i ett anfall af välbefinnande att aldrig mera röra mig ur fläcken. Här ville jag sitta vid mitt ljusgula vin tills döden kom och afbröt mig. Jag var lycklig ett litet tag, tror jag.

Men ju längre jag satt och stirrade på det blå Capri borta öfver det ljusa vattnet, och

på den branta, taggiga udden af fasta landet, som med konturer af stelnade vågor sträfvade att svalla ända ut till ön, desto mera öfvertygad blef jag att där måtte vara ändå skönare. Där måtte vinet vara ändå bättre, vignerna ändå svalare, luften ändå ljufvare. Och jag betalade och gick vidare.

Ute på vägen blef jag smått skrämmd då jag plötsligt på nära håll återsåg Vesuvii kägla och rök genom en ravin, — jag hade glömt djäfvulen i paradiset. Snart skymdes han igen af villor och lustgårdar, och jag hade för öfrigt gått så långt redan att han började bli bakom mig.

I stället hade jag de vackra linjerna af bergen vid kusten och San Angelos djärfva topp framför mig. Det var en lustgård utan en ond ande. Villorna och städerna blickade fridfullt fram ur grönskan, och jag gick på i hela timmar utan att känna trötthet. Pompeji blef till vänster om vägen, utan att jag kände någon lust att följa vägvisarne, som lurade på sitt utländska rof långa kilometer från platsen.

I dag tog jag mig fri från skyldigheten att bese allting, i dag var jag en gosse, som fått skollof för hela dagen. Och med en svällande känsla af själfsvåldig frihet tog jag mig för att springa ett långt stycke väg, där ingen såg mig. Jag blef icke mindre varm däraf, men på slätten

kring Sarno kom hafsvinden strykande med mera svalka än vid Vesuvii fot. Det led framåt eftermiddagen och golfen blef allt mera blå, ju mera solen sjönk, röda och hvita segel lyste inåt bukten, och Neapel började träda fram ur disen och solröken på golfens motsatta strand. Det liknade på afstånd en mörk bergsluttning, hvaröfver en lätt hand farit med alla pastellkritans ljusa färger, — de gula och röda öfvervägande. Färgstoffet såg så lätt ut, att jag tyckte vinden hade bort sopa bort det.

Utåt hafvet mörknade tonerna längs Posilipos klippryg. Miseno och Procida framstodo helt tydligt, och allra längst ute sam med skarpa konturer Ischia i det mest blå af alla blåa haf jag sett.

Mina tankar hade under promenaden fladdrat obestämda och ljusa kring föreställningarnas hela världsallt, förknippande och sammanbindande de mest osannsynliga och vidt skilda förnimmelser, jag hade gått i något slags rus under flera timmar och icke blifvit väckt ur det af någonting, som skulle tagit mitt ordnande förnuft i anspråk.

Men nu kunde jag redan se husen i Castellammare och räkna villorna på bergsluttningen ofvanför staden. Det förde mig tillbaka till medvetandet att jag var en turist, som gick

till fots i främmande trakter, att mina fötter kändes ömma och kunde behöfva hvila och att jag var i stort behof af middag efter min lilla frukost af två ägg och makaroni för sex timmar sedan. När jag engång var mig själf igen, kastade jag en blick tillbaka och summerade med viss stolthet ihop sträckan, som jag gått — alla turister hade icke min energi. Det blef visst ej mer än tre mil, men dem hade jag tillryggalagt under den varmaste tiden af dagen.

Nu närmade sig klockan sex på eftermiddagen och jag anmärkte med tillfredsställelse att jag skulle komma till Castellammare just vid tiden, då gästerna på hotellen samlade sig till dinern. Jag utvalde i tankarna åt mig en af de vackraste villorna till hotell och föreställde mig behaget af en siesta vid en cigarr på dess breda terrass, medan kvällskymningen föll öfver golfen med Napoli och Vesuvius . . . Jag ville alls icke tänka på en återresa till Neapel i en skramlande järnvägsvagn. Jag hade visst inga saker med mig, icke ens min tandborste, men just det att vara fullkomligt fri och ledig från allt bagage, ökade bara min välstämning. Det var icke utan att jag hoppades på något märkvärdigt äfventyr; den långa promenaden i de härliga omgifningarna hade underblåst alla slumrande fantasier från gosseåren, jag var den

lycklige, fattige, modige, unge gesällen, som skulle vinna en prinsessas ynnest ännu i kväll.

Mina steg voro säkert ofrivilligt spänstiga då jag vandrade in i Castellammare nära bangården och tog den vackra staden i besittning åtminstone för denna kväll. Uppe på höjden till vänster låg ett hvitt förnämt landthus, som tilltalade mig särdeles genom sitt dominerande och fria läge och genom utsikten jag kunde föreställa migf rån dess terrasser. Men samtidigt sade mig mitt sunda förnuft att det tillhörde någon aristokratisk familj från Rom eller Neapel, hvilken satt till bords bakom låsta gallergrindar och inom trädgårdsmurar med förgyllda spjutspetsar, som bara tilläto en förvägen tanke att klättra öfver.

I alla fall visade mig min resehandbok ditåt för att jag skulle finna Villa Belvedere, där en tysk innästlat sig och höll hotellpension till måttliga priser för sina talrika resande landsmän. Af en nermjölad gipsarbetare med banditansikte fick jag en uppmuntrande gest att bara gå på dit upp, då jag så frågande som möjligt uttalade ordet «Belvedere»?

Till min förvåning stodo gallerportarna åt vägen öppna, och ändå mer öfverraskad blef jag att öfver dem läsa i tydlig skrift: «Pension Weisz».

Jag hade tur. Verkligheten uppfyllde min obundna fantasi hugskott.

Inom en half timme satt jag vid en god diner med en samling tyskar af alla kulörer. Det hade kostat mig lite parlamentering innan jag fick ett rum för natten i det öfverfyllda hotellet, men hofmästaren var en nordtysk från Lübeck, som t. o. m. kunde några ord svenska, och i ett anfall af välvilja mot nordborna i allmänhet, hvilka ju voro så godt som hans landsmän, installerade han mig i ett rätt pråktigt rum, som naturligtvis ej var det allra billigaste, men genom fönstren hade jag hunnit kasta en blick på en utsikt så hänförande, att jag för ögonblicket, utan en tanke på morgondagen, kunnat tömma min plånbok för att komma i besittning af det.

Jag lärde sedermera förstå att mitt rum egentligen var till för att bereda entusiaster som mig tillfälle att betala full valuta för det första utbrottet af sin förtjusning öfver Golfo di Napoli, sedd från denna sida. Men jag förstod också att de allra flesta gjorde det ungefär lika gärna som jag själf.

Middagssällskapet var öfvervägande tyskt, ansåg jag, men nog så brokigt för det. Från öfversten och statsrådet och majoren vid bordets öfre ända, hela den officiella rangskalan nedåt

till privatdoktorn, affärsmannen och den lilla rentiern vid bordets nedre. En och annan fristående utlänning satt inkilad i den tyska rangordningen, där hofmästarn ansåg han passade bäst. Själf hade jag fått på ena sidan en löjtnant på permission, hvilken hade sväljt en eldgaffel för att hålla sig representativt stel och styf, och på den andra en doktor med stort skägg, hvilken gärna hade kunnat svälja en del af löjtnantens eldgaffel för att hålla sig mera stel och styf. Hans beläsenhet var stor och hans prat-samhet i proportion med den, men hela hans bildning fördärfvades af hans sätt att göra den gällande. Jag vill höra föredrag — om jag icke kan undgå dem — i en lärosal, icke vid ett middagsbord.

Längst bort till höger fäste jag mig vid ett äkta par i sportdräkter, som kunde vara nordbor men väl voro engelsmän, och de fäste sig också vid mig. Endast min prinsessa såg jag icke. Jag var icke precis bedragen, men trots det goda vinet gick jag betydligt nyktrare från bordet än hvad jag var, när jag satte mig ner vid det.

En platonisk fosterlandsvän.

Jag höll just på att få fatt i min förlorade äfventyrsstämning, jag satt bekvämt i en tältstol ute på terrassen med min kaffekopp och cigarr och såg golfen vid mina fötter långsamt skifta färg efter solnedgången. Mina tankar arbetade med framgång på att göra mig till ägare af någon del af all denna härlighet omkring mig, jag satt som herre i den vackraste villan ofvanför hamnen och lefde sorglösa dagar i lycklig sinnesförfattning vid ett arbete, som bar frukter, då hofmästaren kom skyndsamt åt mig till med en hållning, som sade att han bar på ett eller annat ärende.

Det var ett svenskt herrskap, sade han, som ville göra min bekantskap. De hade sett mitt namn i främlingsboken och sände nu hof-

mästaren med en förfrågan om jag icke ville tillbringa aftonen med dem.

Jag sprang icke upp af förtjusning och ilade icke till detta oväntade möte. Jag frågade tvärtom ganska likgiltigt hvad det var för ett herrskap och hvad de hette.

Jo, det var en svensk med fru, som länge varit bosatt i Sorrento. De hade en egen villa där, de hette von Steven, och de befunno sig bara för tillfället här på en velocipedutflykt. Herr . . . — hofmästaren uttalade mitt namn högst originelt — skulle vara så god och tillåta dem presentera sig.

Den där uppgiften om att de ägde en villa i Sorrento måtte ha ofrivilligt inverkat på mitt sämre jag, jag blef höfligare utan att anstränga mig och tillät nådigast presentationen.

Jag reste mig upp ur min tältstol och väntade att de skulle komma, gick sedan ett stycke emot dem uppåt verandan och beredde mig på ett sammanträffande med mycket älskvärda men naturligtvis stela och reserverade personer, hvilka ville visa sig charmanta mot bäraren af ett litet litterärt namn, som de någon gång fäst uppmärksamheten på i tidningsspaltarna. Jag kunde visst icke neka till att det berörde mig mycket angenämt att sålunda bli föremål för artighet så långt utom de gränser,

som voro de naturliga för mitt anspråkslösa rykte, och jag intog visst en gamla förbindlig och artig position, då en äldre välbyggd man och en, som jag tyckte, alldeles ung fru — de samma sportklädda jag observerat vid middagen — kommo gående nedåt den snäckströdda sandängen och riktade sina steg mot mig.

— Herr T.? frågade den äldre herrn leende och bekant på svenska.

— Ja, min herre.

— Tillåt oss presentera oss själfva! Min hustru, fru von Steven, själf heter jag naturligtvis också Steven. Vi äro bosatta här i trakten, och händelsen gjorde att vi sågo ert namn i främlingsboken just när vi skulle lämna Castellammare och åka hem. Jag känner det namnet sedan mycket länge, det är ett finskt namn, en af mina vänner har burit det. Själf är jag också född finne, fastän omständigheterna ha fört mig långt ifrån det forna hemlandet.

Han talade ifrigt och småleende, och hans blick hvilade hela tiden på mig med ett egenomligt välvilligt, nästan smeksamt uttryck, som var mig svårt att förklara. Jag tyckte jag kände igen det uttrycket som tillhörigt en hel stor klass människor, jag någongång träffat, men kunde för ögonblicket ej klargöra för mig hvad det var för en klass. Hans hustru var

blond och fyllig, såg bra ut och hade samma nästan barnsligt vänliga uttryck i ögonen. När hon öppnade sin mun och sade mig några ord för sin egen del, märkte jag att hennes svenska hade en stark utländsk brytning.

Jag stod afvaktande det som komma skulle och gjorde några icke alldeles gynnsamma reflexioner om mina nya bekanta. I den reserverade och i det hela otillgängliga värld, som reser i Europa föreföllo mig mina kvasilandsmän allt för mycket välvilliga och hjärtliga för att riktigt sympatiskt återvärka på mig. Men jag påminde mig igen att också det var en egenskap hos den människoklass jag ofvan omtalat och som jag icke nu kunde specificera. Fru von Stevens främmande brytning hade redan ledt mig på rätt spår, men jag tappade det, då hennes man mycket enträget och familjärt föreslog att jag skulle tillåta honom rekvirera konjak och likör efter jag ännu icke själf druckit något till kaffet.

Jag är visst icke bortskämd med alltför fint bildadt umgänge, men skulle herr von Stevens enträgna sätt icke burit en så oförfalskad prägel af hjärtlighet och en i mitt tycke mycket omotiverad glädje öfver att ha träffat mig, så hade jag bestämdt förhållit mig tämligen stram. Nu blef jag gripen af ett slags

nyfikenhet att veta hvad dessa människor kunde ha att säga mig och hvarför de voro så vänliga. Det borde icke ha varit svårt för dem att ur den stora turistströmmen, som strök deras villa förbi, fiska upp så många svenska landsmän som hälst ifall de bara längtade efter sådana.

Eller kanske var det värligen för att jag var finne? Herr von Steven var visst icke svensk, när allt kom omkring, åtminstone hade han alls icke den bildade svenskens sätt att vara. Den resande svensken är reserverad som en engelsman, ifall han icke är artist, och äfven då kan han lägga an later som en grand seigneur mot främlingar.

Hvem och hvad var herr von Steven? Och hvad ville han mig?

I den redan starka skymningen sutto vi tre och läppjade på våra glas. Jag hade beslutat att behärska min nyfikenhet och småningom, utan alla direkta frågor, få reda på de ovanligt tillgängliga främlingarna, fast det troligen varit mig mycket lätt att göra det med detsamma.

Herr von Steven talade nervöst och oafbrutet om allting under solen. Också hans svenska hade en viss utländsk brytning, som han förklarade att kom sig af hans långa ut-

rikesvistelse och af att hans samtalsspråk med sin hustru var tyskan.

— Ja, tillade han i detsamma, — min hustru är östersjö-provinsiska, född i Dorpat, och således mera tyska än ryska.

Det föll fjäll från mina ögon med detta uttalande. Nu visste jag till hvilken stor klass af människor mina nya bekanta hörde. De voro ryssar. Det var den ryska hjärtligheten, den ryska välviljan i blicken, det ryska fjäsket i deras sätt att vara. Icke ett spår af svenskens representativa högtidlighet. Jag hade låtit hofmästarens uppgift om deras nationalitet totalt vilseleda mig. Helt oreflekteradt framkastade jag:

— Men är ni då själf svensk, herr Steven? Med vår egendomliga finska motvillighet för att uttala «von», framför ett namn lät jag det bortfalla.

Det kom likasom ett förläget drag i hans ansikte. Han slog lifligt ut med händerna i en äkta rysk gest och sade:

— Jag är född i Finland som jag redan sagt, senare flyttade jag öfver till Sverige. Jag har lefvat långa tider i Ryssland och i södern, men jag är svensk medborgare, och således svensk till nationaliteten.

Hans sätt att upptaga min fråga lockade mig ej att göra flere. Hvad angick mig hans nationalitet?

Jag deltog i ett alldagligt kallprat, där herr von Steven förde ordet och löpte med en besynnerlig snabbhet från det ena ämnet öfver till det andra. Han såg ut att ha oändligt mycket att säga, och oändligt mycket att säga speciellt åt mig. Jag började misstänka att jag hade med en nervös sjukling att göra, som vistades här för sin hälsa, och min nyfikenhet från början gaf vika för det halfva medlidande man ofrivilligt känner med svaga personer. Jag gaf akt på hans hustru för att i hennes väsen läsa mig till en bekräftelse på min förmodan att hennes man var någonslags patient, för hvilken man måste visa undseende, men jag kan icke säga att jag fann understöd. Tvärtom föreföll det mig som såg hon upp till sin man med en viss hängifvenhet och beundran.

Jag måste tillstå för mig själf att jag icke begrep mig på mina nya bekanta.

Vid en liten paus i v. Stevens flödande underhållning, passade jag på och frågade hvar han lärt känna en person, som bar mitt släktnamn, och hvad denne var, — möjligen kände också jag honom.

— Åh, — han är död för flere år sedan! Det var i min ungdom, i Ryssland. Vi voro kamrater i junkarskolan i S:t Petersburg och blefvo utkommenderade på samma gång att tjäna några år vid samma regemente. Sedermera, när jag blef officer, flyttade jag öfver till Finland, men han blef kvar i Ryssland. Jag har hört att han dog som öfverste vid ett regemente i Novgorod. Han hette Alexander och kallades Sascha. Det var en glad kamrat och en präktig vän. Är det kanske en släkting till er?

— Det är mycket troligt, svarade jag. Jag har många släktingar i Ryssland, men jag vet så lite af dem. De gå för det mesta upp i de ryska förhållandena och bli ryssar, om de stanna hela sitt lif där. Det har gått så med mer än en ursprungligen svensk eller finsk familj.

— Javisst — och det har gått likaså med flera tyska och franska familjer. Isynnerhet naturaliseras den utlänning lätt, som gifter sig med en ryska! Ja, — hvad ska' man göra? Jag har själf varit nära att förryskas, så jag vet huru lätt det är gjordt. Men fastän allting tvingade mig att lämna Finland, är jag ändå i grunden finne ännu i dag.

Det var med ett slags stolthet han sade dessa ord, och fast jag egentligen visst ej fann någon-

ting särskildt kännetecknande finskt hos honom, så tog jag landsmansskapet för fullt, — jag hade rakt inga skäl att sätta mig på höga hästar för att jag var finne. Det är ju icke heller alla dagar man träffar personer af rent kosmopolitisk typ, som skryta öfver att de blifvit födda i Finland. Jag tyckte visst hans patriotism var något litet konstgjord och föråldrad för den uppfattning min generation har, men tillika kände jag ett slags aktning för denna helt platoniska form af fosterlandskärlek.

Jag försökte gissa mig till min kosmopolitiske landsmans ålder, han föreföll mig långt yngre, än de män af hvilka jag förut varit van att höra en sådan fosterlandskärlek uttalas. De tillhörde egentligen den gamla stammen, den stam, som var samtida till Runeberg och Snellman, men min landsman såg ej ut att räkna många fler år än jag själf; möjligen att han nått femtioalet, äldre kunde han icke gärna vara.

Hans patriotism passade illa till hans yttre. Jag hänför en sådan fosterlandskärlek till kraftiga gråhårsmän i rysk generalsuniform, män, som tillbragt sin mesta tid i det stora Ryssland, men aldrig glömt sitt finska fosterland, enkla och vänliga representanter för en släkt, som håller på att försvinna. Men min landsman framför mig var en nervös och finlemmad herre

med en något närsynt, ljusskygg blick, som dock var allt annat än frånstötande när den hvilade vänlig på en. Hans yttre var hälften en diplomats, hälften en förfinad och ömtålig sjuklings, och hans stämman hade helt andra, diskreta tonfall än hvad kommandot öfver soldater brukar gifva. Jag kunde icke värja mig för intrycket att han anlagt sin patriotism för tillfället, att den hörde till hans uppfattning af god ton mot en person, som var från Finland, och denna hans uppfattning hade jag ju ingen rätt att mästra, men väl kunde jag förhålla mig alldeles likgiltig mot den.

Om en stund reste sig herrskapet von Steven och tackade för den angenäma timme de tillbragt i mitt sällskap. Jag parerade den artiga frasen med en annan lika artig och beredde mig att följa dem ett stycke på väg. Men därförinnan togo de ett bestämdt löfte af mig att jag skulle uppsöka dem i deras villa i Sorrento i morgon, spisa middag hos dem och icke göra mig någon brådska med återfärden till Neapel, om jag icke tvingades därtill af min reseplan.

Jag tackade dem för deras älskvärdhet och antog lite motvilligt middagsbjudningen. Egentligen var jag icke mycket angelägen om att drifva bekantskapen längre. Mina kvasi-

landsmän föreföllo mig en del mystiska; deras vänlighet var visst icke alldeles oaffekterad, och så mycket mindre deras kärlek till Finland.

Nå — än sedan! En turist som jag, borde vara glad öfver sammanträffandet med så älskvärda människor, oberoende af om de voro finnar eller spaniorer, äkta patrioter eller falska! Hvad hade jag med det att göra?

Jag slog bort mina funderingar och intryck, ledde samtalet på Napolitanska golfens skönhet, där den låg framför oss i aftonskymningens sista ljus, och uttalade min stilla afund öfver de lyckliga, som kunde välja detta paradiset till sin stadiga hemvist. Mina nya bekanta hörde på mig med ett litet, som jag tyckte tillfredsställdt leende och förklarade anspråkslöst att det visst hade sina mycket angenäma sidor, men att de likafullt aldrig kunde känna sig riktigt på egen botten här nere.

Vi hade snart under fortsatt samtal passerat genom trädgården och hotellet. På gårdsplanen stodo deras bcykler med tända lyktor och väntade sina ryttare. Jag gjorde en fråga om det ej var farligt att åka i mörkret och om det ej fanns banditer, men herr von Steven log lugnande. Det var längesedan det senaste röfvaranfallet ägt rum mellan Castellammare och Sorrento. Närmare Neapel kunde det vara våd-

ligare att färdas i mörkret. Här kände de snart så godt som hvarenda boffysionomi och visste att under bofvens trasor klappade det hyggligaste tiggarrhjärta, som bara fordrade några soldi till makaroni för att känna sig tillfredsställdt.

Därpå satte sig mina vänliga landsmän upp i sadlarna och rullade ljudlöst i väg hän i mörkret mellan gårdsplanens cypress- och lagerdungar. Jag stod och såg ett ögonblick efter dem, undrande öfver hvad det egentligen var för folk. En svensk rysse, som födts i Finland?! Hvad var det för en bastard?

När jag i vestibylen tog hofmästarn i förhör om dem, fick jag just ingenting nytt att veta. De lefde som förmöget folk i sin egen villa, och gjorde då och då ett besök i pension Weisz för att träffa tyskar och landsmän och spisa ett middagsmål efter nordtysk matsedel.

Länge grubblade jag icke öfver dem. Neapels ljumma kväll tog mig snart fången för sin egen del; jag halflåg ute på terrassen i en soffa, studerade den sydliga natthimmels stjärnor och beklagade min otur att ej få se fullmånen stiga upp öfver de dunkla konturerna af Vesuvius. Hade ens hans hemska majestät velat ställa till en extra illumination för min del med ett litet utbrott, — så mycket bättre! Men nu hängde han

mörk och rufvande öfver golfen, kastande en djup skugga i vattnet nästan ända fram till Castellammares hamn, en half kilometer nedanför min terrass.

Det elektriska ljuset från Neapel låg som ett hvitt moln tvärs öfver golfen. Mina intryck blefvo allt mindre lifliga, tröttheten kom och gjorde sig gällande. Efter en timmes fåfänga men energiska försök att njuta, drog jag mig upp till mitt präktiga rum och somnade från alltsammans i en bred bädd, tungt och själlöst som om jag befunnit mig hemma vid norra hamnen i Helsingfors, — alls ingen skilnad!

3.

Sorrento.

Att vakna vid strålände solljus mellan halffällda persienner är i sig själfst behagligt. Att vakna i ett stort, luftigt och vackert möbleradt rum med färger som glädja, och se stora solglimtar spela öfver mattor, hvilka icke nöts blacka, redan det gör att man vaknar till lif och lust. Men att sedan slå upp persienner och fönster för Neapels morgonsol och vårluft, är nästan öfverväldigande, så länge det är nytt.

Jag vet en tysk i Sorrento, som dagligen under flera månader tillbringat morgonen från klockan 8 till 11 med att sitta i den allra lättaste dräkt i sitt fönster, njutande det ljumma luftdraget och panoramat framför sig. Han rörde ej en led innan klockan i hotellet kallade till frukost. Det var icke långt ifrån att jag

blef paralyserad på samma sätt som han. Tillägg att tysken var den friskaste person, som jorden bar och alls icke ordinerad en så halsbrytande luftkur. Han förmådde helt enkelt ej slita sig lös från den vackra utsikten, solglittret, och den öfversvallande mäktiga glädjen, som strålade ur hvarje våg, ur hvarje vrå af landskapet, ur hvarje blad i det lyckliga Campaniens vår.

Jag satt endast i tio minuter bländad och berusad, men så, som jag aldrig trodde en människa kunde bli af bara luft och sol och sydländsk natur. Det kom öfver mig en härlig och stor känsla af harmoni, af att lifvet var skönt och jorden god. Det var omöjligt att denna bedårande härlighet tillhörde en ond värld med små och elaka trångbröstade människor. Jag betogs af en stämning, så hög och så ljus, att jag hållit det för den naturligaste sak om jag i skuggan af närmaste cypress sett tvänne stora änglar knäböja och sedan långsamt sträcka ut hvita vingar till flykt genom den öfversinnligt strålande luften.

Den höga stämningen stördes icke af någonting, men småningom likasom dalade jag, jag sjönk ned från mina nästan heliga föreställningar, sinnena förmådde ej längre kvarhålla det första intrycket i hela dess ljusa och glada majestät, men jag blef icke trött eller

liknöjd, jag kände en varm känsla af tacksamhet mot naturen eller mot min Gud, som låtit mig upplefva detta.

Det var den första och enda verkligt andaktsfulla morgonbön jag hållit sedan jag var barn. Och den höll jag helt ofrivilligt i tankarna utan att ens försöka formulera den i ord. Andakt är någonting, som man icke kan fasthålla med en ansträngning; den kommer af sig själf och går igen. Endast ett godt minne är mäktigt att efteråt åstadkomma som ett eko eller en reflex däraf.

Jag var så styrkt af min morgonbön, att lifvet föreföll mig som en stor helg med idel klara dagar och lugna, högsinta tankar. Men när jag mötte en upppassare utanför min dörr och såg honom draga skoborstarpojken vid örat, blef min helgdag genast några ljusvalörer mörkare. Vid kaffet nere på terrassen krympte jag ihop inom kort till en vanlig människa igen och talade om biljettpriser med ett förnuftigt tyskt herrskap.

Strax därpå betalade jag min räkning och drog vidare utåt Sorrento i den härliga, spegelstilla morgonen.

Jag förstår så väl den paralyserade tyska doktorn, som ej rörde en lem från klockan 8 ill 11. Så snart man rör på sig, äfven utan

att anstränga sig, är man ej längre mäktig den kontemplerande extas, hvilken ensam förmår lyfta en till andakt och bön. Det är därför de fromme bedjande i kyrkorna ligga alldeles stilla på knä, och det är därför en konstförståndig konsertpublik försjunkar i orörlig tystnad om den vill njuta och icke endast roa sig.

Min ganska spänstiga och lefnadslustiga promenad förbi Castellammare hamn hade snart jagat på flykten sista resten af min andakt, och jag kände endast ett slags upprördt välbefinnande, med tårarna högt uppe i halsen såsom om jag gråtit nyss.

I denna egendomliga, varma och känsliga stämning vandrade jag den vackra strandvägen under klipporna, som leder från Castellammare till Sorrento. Ju längre jag gick och ju längre jag andades in den tångdoftande och saltmätade hafsluften, desto djupare sjönko tårarna tillbaka. När jag kom till Vico Equense och vägen började stiga uppåt, vaknade redan mina sportinstinkter och jag såg på klockan för att veta huru snabbt jag gick. Och när jag satte mig ned vid min makaronifrukost och min flaska Capravin i Sorrento, fick jag göra lite våld på mig, för att icke anse hela min sköna och höga morgonstämning för ett spratt, som mina nerver spelat mig.

Så tacksamt är förnuftet för de finaste stämningar och vackraste känslor, som ett lyckligt ögonblick skänker dess slafvar.

Ja — Sorrento!

Sorrento blir för mig en guldgul dröm på blå botten. Sol och haf. Men hvilken sol och hvilket haf! Icke den goda, välsignade, älskade sol, som lyser och värmer klokt och njuggt likt en sparsam och hushållsaktig mor öfver sina barn i Norden, hvilka måste uppfostras, framför allt uppfostras pedagogiskt och strängt för lifvets vedermödor, utan en ung, härlig älskarinna som öser guld ur outtömliga källor med fulla händer, som icke har en tanke på sparsamhet, som själf är berusad på samma gång hon berusar och som ej tillåter att man ser henne in i ansiktet. Hon har Guds ansikte; den som vågar lyfta sina ögon till henne, den bländar hon, den gör hon blind.

Och hafvet! Medelhafvet är icke den sträfve trätobrodern som Östersjön, hvilken man håller af likt en god vän och kamrat, men som man måste slåss med för att komma öfverens. Tyrrenska hafvet är också det en älskarinna, en underbart blåögd älskarinna, som man åter måste se in i ögonen och som man hänger sig åt utan alla tankar på kamp. Brusar hon upp, så blir hon en furie, och striden med henne

blir en flykt. Med furier slåss man icke, man flyr.

Mellan de tvänne älskarinnorna, solen och hafvet, delade jag min första dag i Sorrento ända framåt kvällen. Jag bytte osteria och bytte vin, och hyllade än solen, än hafvet. Och det blef icke ledsamt. Det kostade mig tvärtom en formlig ansträngning, när jag skulle besluta mig för att uppsöka mina landsmän och deras villa.

Genom första hotelportier fick jag veta hvar villan låg, och helt vimmelkantig efter vinet och min bortdrömda dag, begaf jag mig uppför en smal väg, som mellan vingårdsmurar ledde uppåt bergen. Jag ringde på två eller tre gallergrindar, innan jag fann den rätta. Det började redan skymma, då jag trädde in på en lummig gård, efter det portvakten nickat jakande på min fråga om det var här signor von Steven bodde.

Villan liknade alla andra villor jag sett på vägen, den var hvit och modern, hade marmorkolonner och marmormosaik i vestibylen, och utandades den egendomliga, fängelselika luft, man finner i hus, som hållas stängda för hettan under dagen. Den gjorde ett förnämt intryck, långt förnämare än dess ägare i går.

En vänlig pudel kom ut och hälsade mig välkommen i vestibylen, efter den en tjänstflicka, som förstod tyska. Herrskapet väntade mig redan.

Jag trädde in i en elegant sal medan tjänstflickan gick och anmälde min ankomst. Salen var hållen i mattrodt efter pompejanskt mönster med en myckenhet konstsaker och draperier. Jag kunde genast sluta mig till att herr von Stevens inkomster öfverstego mina tjugu eller trettiodubbelt, och jag glädde mig åt det helt oegennyttigt, men undrade smått öfver att så förmögna personer hedrade mig med sin inbjudning, mig, om hvilken de ingenting annat visste än att jag var finne och bar samma namn som en rysk öfverste, hvilken dött för länge sedan i Novgorod.

Nå — det var deras ensak att välja sina gäster som de behagade.

Om ett ögonblick kom fru von Steven från ett inre rum och hennes man från vestibylen. De hälsade mig hjärtligt och bekant välkommen, alldeles utan någon parvenystolthet öfver sin vackra villa, såsom jag smått väntat att märka.

Vi gingo genast till bords. Middagen var enkel men god, och mitt värdfolk visade sig som jag tyckte från en fördelaktigare sida än i går. Jag var ännu ej säker på om det icke

var omgifningarna i dag, som värkade min omstämning, men så mycket vet jag att omstämningen var särdeles behaglig.

Jag hade knappast sett mina svenskryska landsmän vid full belysning, det hade varit skumt ute på terrassen i går, och vi hade alltför hastigt passerat genom hotellets vestibyl för att jag skulle kunnat närmare fixera dem. Fru v. Steven, som i går förefallit mig så ung, var i dag en välbibehållen några och fyrtioårs dam, hennes man hade också förändrat sig och blifvit äldre.

Jag talade om huru jag tillbringat min dag i sus och dus och solskensfantasier, och de delade min åsikt att detta var det rätta sättet att introducera sig i Sorrento. Stämningen var den angenämaste, och jag kunde omöjligt förmoda att mitt värdfolk bakom sin vänliga, litet alldagliga yta, gömde så många bittra erfarenheter och långtifrån alldagliga öden, som jag sedermera fick veta. De föreföllo mig helt enkelt som ganska banala rentierer, hvilka lefde sitt bekymmerslösa lif, utan djupare intressen och själslif.

Jag borde likafullt ha läst i herr von Stevens nervösa väsen och vänliga sätt långt mer än jag gjorde. Men vi egoister äro tyvärr för det mesta så blinda för hvarandra och tro så gärna att endast våra personliga erfarenheter

och vårt eget lif är det mest intressanta af allt lif. Och därför få vi så sällan en inblick i andras.

Jag minns icke rätt huru det föll sig så, att jag blef invigd i herr von Stevens förflutna. Det var naturligtvis från början meningen med den enträgenhet, hvarmed han närmade sig mig, då han fått reda på att jag var finne, men jag vet också att hade jag ej händelsevis varit den jag är, så skulle jag skilts från v. Steven och hans fru såsom man skiljs från första bästa turistbekantskap.

Jag hade efteråt bara undrat öfver deras pratsamhet och vänlighet, behållit dem i minnet som originela och likafullt mycket vanliga människor, och de hade å sin sida möjligen träffat en annan finne, som de bjudit på middag och varit vänliga mot som mot mig, utan att dock yppa hvad driffjädern var till deras gästvänlighet.

Det var vid desserten det igen blef fråga om Finland. Herr von Steven nämde några namn, som voro mig väl bekanta, och det gaf anledning till vidare förfrågningar från hans sida. Jag märkte att han var, eller rättare varit, långt mera inne i finska förhållanden än hvad jag först antog, och att hans platoniska patriotism var uppblandad med en stor portion

bitterhet, hvilken dock egentligen kom till uttryck bara i några mindre behärskade tonfall och ett par skarpa satser.

Men när jag bland annat sade honom att min hufvudsysselsättning och mitt förvärf var skönlitterärt författarskap, såg han länge stumt på mig. Han likasom granskade min trovärdighet och hela min person ända intill njurarna. Därpå sade han mycket tankfullt och långsamt:

— Det vare ändå för märkvärdigt om jag genom sammanträffandet med er skulle bli i stånd att bevisa mina gamla vänner i Finland att de dömt mig orätt.

I alla fall en landsman.

Vi reste oss från bordet under en nästan tryckt stämning. Jag var i ett nu på det klara med hvarför mitt värf som skriftställare gjorde ett så starkt intryck på herr von Steven, jag hade lust att göra mig rolig öfver det, men jag såg tydligt att han sysslade med tankar, som jag hade gjort orätt i att försöka skämta med. Hans fru hade också ett uttryck af helt bekymmerfull förväntan, hon föreföll både orolig och glad på samma gång, och hennes ögon hvilade då och då med ett egendomligt tilldragande, vänligt och bedjande uttryck på mig.

När jag bjöd henne min arm för att följa henne tillbaka till salen, tog hon den med en inställsamhet, som gärna kunde kallas smekning. Hennes vackra gråblå ögon lyste hoppfulla och varma, och jag beredde mig på att

mitt värdfolk med detsamma skulle säga mig på hvilket sätt jag kunde bidra till att skingra någon gammal misshällighet mellan herr von Steven och hans ungdomsvänner i Finland.

Jag tänkte mig ett ögonblick att det var något slags affärsförvecklingar, som i tiden tvungit herr von Steven likt så många andra att lämna sitt hemland och kände redan ett visst obehag öfver att bli nödgad skriva några skrufvade tidningskorrespondenser i en sak, som med all säkerhet var sjuk.

Jag ständes därför mindre gynnsamt af elegansen i salongen, — en person, som lämnat borgenärer och fordringsägare efter sig i hemlandet i mer eller mindre goda villkor, hade bort bespara sin litterära advokat anblicken af dessa dyrbarheter.

Likasom han läst mina tankar, riktade herr von Steven sin blick på mig med ett miss-tänksamt, nästan såradt uttryck och sade:

— Slå en ner och gör er bekvämt! Tag en cigarr, var så god! Var inte rädd för att jag skall missbruka er vänlighet att besöka oss. Det är inte min sed och inte min hustrus heller. Om det passar sig skall jag längre fram tala om för er . . . nå ja, det är en så gammal historia redan, öfver trettio år gammal, så det knappast är lönt att gräfva upp den ur

glömskan. Mina forna vänner ha glömt den redan, och jag själf har också glömt den — inte sannt Julia?

Hans hustru log ett menande litet och melankoliskt leende till svar, suckade och föreslog sedan att vi skulle gå ut på terrassen, efter kvällen var vacker och jag tyckte om friluftslif. Och det gjorde vi med detsamma.

Herr von Steven ledde icke längre talet på Finland, han hade fått en reserverad ton och hållning efter att ha läst mina tankar så väl som han gjort det. Då bröt det upp som en känsla af ånger inom mig. Hvem var jag, som så lättvindigt hade mitt dåliga omdöme färdigt om personer, hvilka bevisat mig idel vänlighet och hvilka jag icke kände det minsta? Herr von Steven hade icke någonting i sitt fina väsen af penningeäfventyraren, han var nästan försagd och finkänslig, och den skygghet, som fanns hos honom var icke brottslingens, utan den sårades och misstyddes, och bakom den trodde jag mig kunna se gentlemannens stolthet, som teg, där en annan skulle lamenterat.

Min ånger bröt fram i ett ofrivilligt tonfall. Jag hade ett ögonblick tänkt på att gå min väg och lämna allting som det var, men det nästa beslöt jag om. Jag ville stanna kvar och se till att med mera sympati komma mitt

värdfolk till mötes. Det var min plikt som gäst i deras hus. Men jag hade en betydlig svårighet att rå med min fördom mot halfryska landsmän. Jag tog hela min frisinthet och kosmopolitism till hjälp, men ändå ville det icke lyckas. Det hade varit ganska enkelt att rädda mitt sken af sällskapsman med glatta fraser och forcerad hjärtlighet, men det var någonting som förbjöd mig detta. Mitt värdfolk fordrade mera af mig, och det gjorde jag själf också.

Ändtligen lönades jag i mina ansträngningar genom att fru von Steven helt okonstladt förde samtalet tillbaka på det, som intresserade oss alla:

— Ni skall inte tro, sade hon till mig, — att min man har så lätt att glömma Finland och det han upplefvat där. Jag vet att de minnena aldrig skola lämna honom, och ni har nog själf märkt både hans och mitt intresse för ert land. Jag har aldrig varit där, men jag har hört min man tala så mycket om det, så att jag är nästan hemma där, jag med . . .

— Ja, — afbröt henne herr von Steven — det är ju ett psykologiskt fenomen att man alltid återvänder i tanken, om ej annars, till de ställen, där det händt en någonting afgörande i ens lif. Napoleon den store behöll Waterloo

i sina tankar ända in i dödsminuten, och jag går inte fri Helsingfors, Tavastehus och Finland, — mitt anspråkslösa lifs Waterloo.

— Var det lång tid ni tillbringade i Finland? tog jag ifrigt fatt.

— Sju af mina bästa ungdomsår.

— Det var för omkring trettio år sedan, sade ni?

— Ja, ungefär. Något mera. Jag flyttade senare öfver till Sverige och har efteråt endast passerat Finland på väg till S:t Petersburg, — jag hade inte någon lust att stanna där.

— Men ni — men ni likasom saknar — det vill säga — minns Finland ändå, eller huru skall jag rätt tyda ert intresse för det? invände jag.

— Ånej, — det vore för mycket sagdt, att jag saknade det. Jag blef ju aldrig hemma där, hur än jag bjöd till. Nej, — saknar det, gör jag inte. Därtill har jag inga skäl. Men jag är likasom — huru skall jag säga — ledsen öfver Finland. Jag har bjudit till mitt bästa för att vara finnarna i lag, jag förlorade till och med min tjänst för att jag var dem för mycket i lag, men jag fick rakt ingenting igen för det. Tvärtom måste jag kort därefter flytta till Sverige som jag sagt.

— Ja, mina landsmän äro ofta lite otillgängliga och kärfva och mycket vänliga äro de inte håller på ytan, sade jag. Men desto mera därunder.

— Mycket kärfva äro de, isynnerhet mot dem, som fått sin uppfostran i Ryssland och icke lyckats vinna deras förtroende. De ha sitt eget sätt, finnarna, — ni har också litet af det sättet — de äro så fulla af misstroende och afvoghet mot allting, som inte är deras eget, och ännu mer ifall det kommer från Ryssland.

— Ja, hm — men ni förstår, herr Steven, att det har sina orsaker . . . Hela vårt lands ställning, ni vet . . .

— Ack ja, det känner jag till, det känner jag mycket väl till! Jag har inte för ro skull varit adjutant hos generalguvernören öfver Finland och därefter rysk språklärare . . .

— Har ni varit det? utropade jag förvånad.

— Det har jag varit, och så har jag varit egendomsägare i Finland, — jag hade ett gods i Viborgs län, som jag ärfde efter min far.

— Åh!!

— Och jag trodde därför i början att jag var en så god finsk medborgare som någon annan, — jag finns i denna stund i Finlands adelskalender, slå upp där bara! — men jag

blef snart tagen ur min villfarelse! Det var inte så lätt den tiden att komma in i finska kretsar, när man hade ryska vanor som jag, och bar rysk uniform. Man blef ganska hyggligt bemött, det är sannt, men man blef också alltid misstänkt för spioneri eller dylikt. Jag vet inte huru det må vara nu.

— Jag tror inte en rysk militär i dag gör några stora ansträngningar för att komma in i de finska kretsarna. Han trifs bäst med sina landsmän, sade jag. — Dessutom är det väl ganska litet, som lockar honom att försöka det. Hans språk är ett annat och hans intresse också. Men det finns naturligtvis kretsar i Helsingfors, där han umgås, de kretsar, där man rör sig lika ledigt på franska och tyska som på modersmålet.

— Men jag kunde svenska mycket bra, jag, invände herr von Steven, — nästan lika bra som nu. Jag hade från början, strax som jag flyttade till Finland, bara en tanke: att bli riktigt hemma i mitt land. Men jag var alldeles för stolt för att tigga mig till ett landsmanskap, som mina landsmän icke brydde sig om, och så hade jag ganska eleganta och höga vanor från S:t Petersburg. De passade inte riktigt i andra kretsar, än just de där, ni nämde, de, där man talar franska och tyska. Ja, jag hade

bort nöja mig med dem, men som jag alltid varit en liflig natur med helt andra intressen än militärens — jag passade aldrig till militär och gjorde mig ofta lustig öfver mitt eget dag-drifvarlif — så sträfvade jag att komma i beröring med de litterära och vetenskapliga kretsarna. Och det var där jag gjorde mina erfarenheter, som jag aldrig glömmer.

— Kan det vara möjligt! invände jag.

— Ja, jag var naturligtvis opraktisk som jag alltid har varit. Jag har inte så litet af konstnär i mig, ser ni, och af allt det där, som de nu för tiden kalla oppositionsman. Och jag sympatiserade mycket med finnarne, fast jag hade rysk uppfostran. Men, som sagdt, det var mina fria och obekymrade uttalanden och mina lika fria och obekymrade later, som inte passade i den tidens Finland. Man tog dem antingen för bara spel från min sida, bakom hvilket jag dölde politiska biafsikter, eller också tog man mig helt enkelt för en narr, — en högmodig narr. Jag vet att man gjorde det, man sade det t. o. m. åt mig någongång, och jag blef naturligtvis inte mildare af det, utan gjorde allt ihop ändå värre, — isynnerhet för mig själf. Uppriktigt sagdt: jag var för mycket aristokrat och hade för mycket medfödt oberoende och Byronism i mig, för att smaka

mina landsmän. Men det insåg jag först långt senare, så sent, att jag aldrig mer kunde reparera det. — Om jag för resten brytt mig om att reparera det! tillade han med en axelryckning efter en paus.

Allt detta gjorde att jag visst icke vidare behöfde hyckla något intresse för herr von Steven. Han hade väckt det i tämligen hög grad, och jag satt med ögonen förvåntansfullt fästa på honom för att få höra mer. Jag kände så väl till huru Helsingfors-världen och Finland tog sig ut, sedda från de finska kretsars ståndpunkt, han talade om, men alls icke huru de togo sig ut från en synpunkt som hans. Och jag frågade, nyfiket:

— Är det verkligen möjligt att man den tiden icke visste sätta mera värde på ett patriotiskt intresse, när det kom från ett så oväntadt håll som från en adjutant hos generalguvernören?

— Det händer nog att man skulle gjort det, men jag erbjöd mitt ungdomliga intresse för öppet och för anspråksfullt och själfmedvetet, har jag insett efteråt. Man misstrodde det, som sagdt, och ville icke ha det i det betänksamma, försiktiga Finland. Och efteråt, när jag blef tvungen att inlämna min afskedsansökan emedan jag varit för oförsiktig i att

taga parti för Finland i tid och otid, efteråt, när jag måste söka min utkomst, var det med stor nöd jag fick en lärareplats i Tavastehus i ryska och franska språken. Och där blef jag allt framgent misstrodd och illa tåld, för jag var inte uppfostrad till att krusa allra ödmjukast och tiga vare sig för mina medlärare eller andra innevånare i staden. Jag lärde mig aldrig konsten att svälja ner ett roligt och lite elakt ord, som jag fått på läpparna, för jag bemödade mig icke mycket att lära mig det. Tvärtom var det mitt allra bästa och största nöje att säga ut det midt i bringan på borgmästarn eller landskamrerarn, och guvernören själf gick visst inte fri, men han förstod mitt sätt, han. Det var hans egen sällskapston.

Slutet blef det, att jag höll mig mest till officerarne vid ryska garnisonen i Tavastehus, och det kan ni förstå att inte bidrog till att höja mitt anseende som patriot. Jag har alltid varit något sjuklig och nervös, men under mina motgångar blef jag väl tämligen olidlig, kan jag tro. Jag hade, som ni i Finland säger, tungan på skaft, och jag rörde mig dessutom ganska ledigt och impertinent i sällskap, så att det var helt naturligt att jag inte älskades som jag förtjänade bli älskad.

När min ställning blef alldeles olidlig på grund af trakasserier med medlärarne och stadsborna, gifte jag mig med en af stadens förmögna flickor mot släktens och hela världens vilja och flyttade till Sverige med henne. Ja — det var naturligtvis inte med min nuvarande hustru! tillfogade han med ett öfvermodigt, elakt leende, som jag kunde förstå att icke riktigt anslagit i Tavastehus. Samtidigt gaf han sin nuvarande hustru en smekfull och skämtsam klappning, från hvilken hon med ett slags komiskt trots befriade sig.

Det märktes tydligt att herr von Steven blifvit varm af att berätta om sin ungdom i Finland. Han berättade väl och lifligt, med armrörelser och benrörelser och bålrörelser och en känslig stämma, som förträffligt skiftade tonfall, när den det skulle. Han hade blifvit som yngre, den gamle frivole, kvice och elake salongsmannen lefde upp igen, jag hade med en viss förvåning sett huru han så att säga växte för hvarje ögonblick, och jag väntade ofrivilligt på så starka uttryck och så lite doldt hån att jag skulle nödgas stiga upp och taga ett höfligt men lite kyligt afsked.

Det blef ingenting af de starka uttrycken. Tvärtom behärskade han sig, — tydligen för min skull — ända därhän att han frågade om

jag icke blef sårad af att höra honom tala så. Jag skulle tillskrifva det hans lifflighet, sade han, och visst inte tro att han ville taga någon hämd på mig för mina landsmäns skull.

Jag svarade lättad att jag mer än engång själf talat och skrifvit illa om mina landsmän, om det kunde trösta honom.

— Nej, svarade han, jag behöfver inte tröstas numera. Den tiden jag behöfde det, tröstade mig ingen, och därför har jag blifvit smått elak. Men det är jag mot alla, inte bara mot dem, som gjort mig orätt. Fråga bara min hustru!

Han såg på mig med en uttrycksfull blick och jag tänkte på huru väl han läst mina tankar om honom för en stund sedan. Jag tog mig därför tillsammans och sade frimodigt:

— Jag vet inte hvilken titel jag får använda till er — kapten?

— Nej, — bara löjtnant. Jag fick inte någon gradförhöjning vid mitt afsked, jag.

— Ja, löjtnant Steven, — ni förstår förträffligt att jag är en misstänksam son af ett misstänksamt folk. Låt så vara att jag gjort er orätt i mina tankar, det kan inte röra er mycket. Allra minst då jag visst inte skall göra det mera.

Den förklaringen från min sida bröt fullkomligt isen mellan oss.

— Jag skall tro er på ert ord, sade han kort.

Han berättade därefter oförbehållsamt en hel del saker från lifvet i Helsingforskretsarna på femtio- och sextiotalet. Han talade om att han lefvat upp och spelat bort en förmögenhet under de fem år han tjänstgjorde som adjutant hos generalguvernören. Sitt fädernegods måste han sälja för att betala sina skulder, och när han senare fick anmodan om att taga afsked från militären för oförsiktiga politiska yttranden, stod han så godt som på bar backe med en hel mängd uniformspersedlar och hundra femtio par hvita sämskskinnschandskar.

Han förhjälpes emellertid af sina vänner efter förmjukelser af diverse slag till lärareplatsen i Tavastehus.

Vi hade just kommit öfver på det politiska gebitet, vi talade om de politiska emigranterna från Finland på sextiotalet, då fru von Steven bad oss komma in till supén och, om vi ville, fortsätta vår diskussion vid bordet.

Det blef ett afbrott för värdinnans skull, men efter bordet tog mig löjtnant von Steven i enrum. Han ville alls inte höra på då jag talade om att gå till ett hotell för nat-

ten, jag skulle såra både honom och hans hustru djupt om jag ej ville mottaga deras gästfrihet.

Och så fortsatte vi vår diskussion om de politiska emigranterna långt in på natten.

Hemlandstoner.

— Javisst, det låter som en saga, sade jag, när någon talar om för vår generation att vi hade politiska flyktingar i Finland ännu för några och trettio år sedan, det vill säga att vi själfva producerade dem. Numera producera vi bara smör till export, men inga stora andar.

— Åh, det var visst inte bara stora andar, som den tiden gingo smått landsflyktiga, invände löjtnant von Steven. Det fanns många små själar, som följde de stora föregångarne i farvattnet, apande efter dem. Jag kände ett par stycken af dessa mindre storheter, som agerade frihetshjältar i Finland, tillade han med en uttrycksfull och godmodig ironi. — Men det lönar sig visst bättre för Finland att utskeppa trävaror och smör än allehanda unga brushufvuden.

— Ja — hm! — *Om* det lönar sig bättre! Jag har min tanke, jag, om nyttan af en sådan export. Det kan åtminstone utbilda stora karakterer. Och en stor karakter återverkar direkt höjande på energien och åskådningssättet hos sina samtida.

— Ni vill med andra ord påstå att de politiska emigranterna i Finland, — både de äldre och de yngre — skulle ha återverkat höjande på landet. Men det förnekar t. ex. Snellman på det allra bestämdaste, om jag inte minns alldeles orätt, invände von Steven.

— Snellman! utropade jag. Han är just det allra bästa exemplet på hvad jag menar. Han var ju så godt som landsflyktig, han med, under sin kraftigaste period. Men hans moraliska styrka förskref sig just från de upprörda och vanskliga politiska förhållandena. Det var endast under sådana förhållanden, som han kunde uppstå och hvässa sin energi mot motståndet, på samma gång han fann medhåll och hänförelse nog hos några få, så han hölls upprätt och icke dignade under sin börda. En Snellman skulle aldrig kunna uppstå hos oss i den dag som är, än mindre fullfölja ett stort värf. Han skulle sakna den rätta jordmånen och temperaturen för att gå till. Han skulle vissna i frö, han skulle icke ens skjuta grodd.

— Jag vet inte hvarför, invände von Steven, — men Snellman har alltid förefallit mig som en fanatiker och en despot, — jag har ingen sympati för honom, kanske för att jag känner honom alldeles för litet. Hans skaplynne var ett så helt annat än mitt, han hade någonting af en brutal härförare i sig, hvars högsta gud är disciplinen. En civil militär var han, och jag har aldrig älskat militären uppriktigt, icke ens när den är klädd i uniform. Men jag kan förstå att han uträttat storverk och är en nationalhjärte. En sådan man skulle just behövas i Ryssland, tycker jag, men det lär ännu länge få vänta på honom.

— Ett statsmannasnille, en stor karakter och en oböjlig energi kunde behövas i alla land, sade jag.

-- Naturligtvis. Men då ni nu för icke länge sedan lagt en sådan man i grafven i Finland, så måste landet draga andan innan det frambringar en ny. Efter en fruktbarhet som frambragt Runeberg, Snellman, Lönnrot och Topelius måste åkern ligga någon tid i träde och hämta sig, anser jag. Ett fält kan icke för hvarje år framalstra sådana skördar, det är ju en naturlag.

— Jag kan inte afgöra det, invände jag, men så mycket vet jag att det är hårdt, att

just min generation föddts till denna period af praktisk, tyst politik och trång parlamentarism, som jag tycker att gör oss alla till mer eller mindre stora stackare. Nej, tacka vet jag fyrtiotalet — då hade det dugt att lefva i Finland!

— Det kan jag återigen inte afgöra, replikerade von Steven. — Men jag vet af egen erfarenhet, att det på femtio- och sextiotalet, då det äfven fanns politiska emigranter, nationell hänförelse, stora svårigheter med Ryssland och andra uppiggande omständigheter, — jag vet af egen erfarenhet, att det icke var mycket behagligt då för en halft utomstående att lefva i Finland. Jag blef — jag vet ännu ej hvarför — misstänkt för att ha haft någon slags del i Nordenskjölds utvisning från Finland, jag kom till Helsingfors samma år det skedde, och fast jag under långa år efter händelsen genom mitt uppträdande och mina sympatier borde ha ådaga-lagt att jag var allt annat än en rysk spion, så kunde jag aldrig befria mig från en del folks förut fattade mening i denna sak. Jag märkte det på hundra olika sätt, än i en brutal obehfvenhet mot min person, än i afvisande köld, än i ett uppsåtligt motarbetande af mina mest humana, patriotiska och människovänliga afsikter med både det ena och det andra . . .

Ja, jag försäkrar er, att man kunde ha haft det angenämare, än jag hade det dessa år . . .

— Är det möjligt, afbröt jag, att ni är så gammal, löjtnant Steven, så ni varit med de tiderna då Nordenskjöld emigrerade?

— Ja, det har jag varit. Jag kom som sagdt till Helsingfors samma år det skedde, jag var då en helt ung man och hade både för-mögenhet och relationer, jag sökte umgänge med Helsingfors' «jeunesse dorée», och kom därför med på ett hörn i de kretsar, där oppositionen jäste, fast jag naturligtvis aldrig blef annat än ett främmande påhäng, som de tolererade jämt och nätt så mycket att de erkände bekantskapen äfven på gatan. Jag var alltför naiv och hjärtvänlig den tiden, jag hade en naturlig godmodighet, som gjorde mig mindre skarpsynt, och jag sökte sällskap med dessa herrar, emedan jag tyckte jag hörde till dem genom min finska födsel och mina litterära intressen. Det var väl också ett slags fåfänga, som dref mig till det, — de voro uppburna i landet och hade stort anseende. Det föreföll mig själfallet att de skulle acceptera mig, det var mer än en militär, som umgicks med dem. Och jag lade i deras sällskap alls inte band på mitt fosterländska sinnelag, ehuru de mest skrat-tade åt det och aldrig togo det på fullt allvar.

Herre Gud — jag var ju bara några och tjugu år den tiden!

— Ja, det måtte ha varit intressanta tider, vidhöll jag. — Det var lif och lust i ungdomen då, det jäste i dem och omkring dem, de lefde så att säga i ett härligt tillstånd af fara. När jag jämför förhållandena då med dem i dag, så tycker jag det borde ha gått århundraden sedan dess, och icke de fattiga några och trettio år, som i själfva verket ligga emellan äfventyrens och hugstorhetens tid och vår egen fördömdt platta period af andlig och materiel förkofran. Nu äro vi så omöjliga till verklig hugstorhet och hänförelse, så att vi betrakta ett öde som t. ex. Nordenskjölds med undrande håg, tviflande på att någonting sådant kunnat hända annorstädes än i historiska romaner och barnsagor.

— Ja, det var lycka för Nordenskjöld att han som ung måste lämna Finland, annars hade han aldrig nått sin världsberömdhet. Egentligen borde de, som fordom gjorde mig lifvet så surt på blotta misstankar, sända mig en tacksamhetsadress, om de ännu tro att jag bidragit till hans landsflykt. Utan den hade Finland aldrig fått en så stor ära af att ha födt och fostrat honom.

Löjtnant von Steven log helt spjufveraktigt åt sina tankar. Sedan tog han upp samtalets tråd igen:

— Men ni ha ju er språkfråga i Finland, vet jag, som hänför och eldar ungdomen. På min tid låg den i sin linda. Då bestod Finland mest af raska och obetänksamma ungdomar, som man måste tycka om, på ena sidan och byråkratiska formalister på den andra. Dessutom fanns det, det tror jag visst, några lycksökare och krypare som stodo i någon mystisk makts sold och som spionerade och rapporterade, men jag har aldrig haft någon gemen-skap med dem, fast de kanske hörde till mitt umgänge, det är mycket möjligt. Numera råda väl andra och bättre förhållanden. Berätta mig någonting om edra dagars Finland, det skulle intressera mig!

— Ja — hm! Hvad skall jag berätta? Det är inte någonting storartadt, som händer hemma. För min del beklagar jag mig mycket, som inte fick vara med om våra fäders hän-förelse. Vi hade visst vår lilla hänförelse, vår generation också, men den är af mera negativ art, så mycket den än stofferades ut till positiv vid bålar och studentkårsmöten. Jag menar just frågan om språken, som ni nyss nämde.

— Jaså, är det ingenting vidare med det? Men likafullt har det ju varit den brännande frågan i landet ända sedan början af sextio-talet, så mycket har jag ändå följt med Finland.

— Brännande fråga! Ja visst har den varit det, men någon riktigt äkta hänförelse med stor bärvidd har den icke väckt senare. Vårt svenska språk! — ja, för all del, det skydda vi nog efter förmåga, likasom de på andra si-dan drifva fram sitt finska språk. Men min hänförelse och många, många andras har varit mycket måttlig och egentligen uppträdt bara då angreppen mot oss blifvit alltför galna. Hela språkfrågan är numera reducerad till en vanlig politisk kamp om makten, i hvilken de med svenskt språk utgöra minoriteten och aristo-kratien, och till hvilken jag hör både af födsel och princip. Men en sådan modern politiskt-parlamentarisk kamp om makten föder icke några stora karaktärer och män — tyvärr.

— Men ni har ju inte haft så helt lugn och ro för det ryska inflytandet heller?

— Nej, — den kulturkampen har verkli-gen någonting stort i sig. Den förenar och försonar oss med hvarandra i Finland. Men den står som en hotande sky öfver oss, emot hvilken man ej rusar till angrepp. Man skingrar ej ett åskmoln högt öfver sina hufvuden med

äfven den största hänförelse och sammanslutning, allra minst genom tal och utmaningar. Man litar på himmelens rättvisa, på det mänskliga förnuftet och på åskledarne. Vi bli för öfrigt så vana vid det åskmolnet som Vesuvii bebyggare blifvit det vid den underjordiska elden.

— Och så återstår er bara språkstriden att lefva och dö för, menar ni?

— Just det! Men en ung man såsom t. ex. jag själf, som födts och vuxit upp midt i Finland och lefvat sin ungdom i godt förstånd med den finska befolkningen, kan icke gärna bli ordentligt hänförd af att bara vara ett defensivt kulturfolk gent mot dem. Entusiasmen blir i det fallet en del konstgjord, när man ej kan förmå sig att göra en absolut skilnad på svenska talande och finska talande såsom på vän och på fiende. I hjärtat är mig hela språkstriden så tillvida likgiltig, som den endast appellerar till mina själffförsvarsinstinkter. Ännu gäller det inte för de svenska talande i Finland att stå slaget vid Marathon. Och så länge föder kampen icke några hjältar och martyrer. Den stunden kan komma, då det svenska elementet i Finland sänder sina sista Athenare i döden, och då blir det en dag för hjältar, som falla i kamp mot öfvermakten.

Inte heller på finskt håll, där hänförelsen ändå är så ursprunglig och stor och glödande, har den förmått skapa hjältar. Hvarför? Jo, hela rörelsen har inte bärkraft nog att föda karakterer sådana som den tidigare generationens idéer. Det ser man bäst däraf, att ingen gått och blifvit särdeles olycklig för språkens skull, ej heller har någon blifvit stor på dem. Vi ha alla hvar på sitt håll blifvit lagom lyckliga medborgare, som bilda politiska partier, men de drifva oss ej till stora handlingar och hjältemod. Jag tycker ofta att min generation lefvat sin ungdom under ett doft åskkvalm, men utan bärande idéer. De stora idéerna, som värmt samtidens hjärtan i andra länder, ha varit och äro politiskt kontraband i Finland. De idéer ungdomen kallat sina, ha varit efterklang och tradition från en äldre generation, som haft dem verkligen lefvande och positiva.

— Det tycks vara klent beställt med er patriotiska hänförelse, smålog von Steven.

— Med eller mot min vilja finner jag att min hänförelse är kritisk och negativ. Det är ett allmänt förhållande med samtidens entusiasm i alla länder. En modern man får lefva utan de stora sammanbindande nationella idéerna, han får uppbygga sig sin lifsåskådning för sig, lefva efter den och öfvergifva hoppet att hafva så

mycket gemensamt med de praktiska idéströmningarna i sitt land. Det finns större och allmänare idéer, än de begränsade nationella, idéer, hvilka i framtiden skola taga våra barns hänförelse i anspråk, och de höja redan sina fanor öfverallt i kulturländerna.

Von Steven betraktade mig en god stund utan att säga ett ord. Därpå steg han långsamt upp och tog mig i hand.

— Det är de tankarna jag tänkt hela mitt lif, sade han. — Det är de tankarna, hvilka egentligen gjort mig mest landsflyktig, emedan jag öfverallt funnit ett hem för dem, utom inom de gränser, som egentligen skulle varit mitt hemland. Där dugde sådana tankar icke på min tid och duga väl icke än, men min tro är att det visst ej skall gå århundraden, innan skrankorna mellan nationerna fallit och vi utgöra *ett* fritt folk i ett fritt Europa, utan att för den skull förlora våra egenheter hemifrån. Det förkättrade begreppet kosmopolit har inte längre kvar sin biklang af fosterlandsförrädare och äfventyrare, hvilken en föregående generation gifvit det. Samfärdseln och freden i Europa har inom kort lärt nationerna aktning för hvarandra, och ur konglomeratet af skilda folkstammar skall framtidens största och starkaste nation uppstå, såsom det redan skett i Amerika.

Jag motsade icke min värd. Jag vill så gärna tro som han, om jag än tviflar ofta på möjligheten af denna stora idé's snara realisering.

Vi sutto länge kvar i salongen, efter det fru von Steven dragit sig tillbaka för natten. Hon tycktes glad och upplifvad för att hennes man var upplifvad och talade ifrigt, och när jag kysst henne på hand, tog hon ett halft löfte af mig att jag ännu flera dagar skulle bli deras gäst. Hon hviskade mig snabbt i örat att jag skulle göra dem ett stort nöje genom att stanna hos dem, att hennes man var förtjust i mig och att hon själf var tacksam mot ödet, som låtit oss sammanträffa.

Det blef icke många afbrott i vårt tumanhands samtal efteråt. Von Steven hade glömt sina år, hvilka ej tyngde honom mer än en annan tynges af tio år mindre, och han blef allt uppriktigare och personligare i sin meddel-samhet, ju mer han såg att jag blef intresserad och sympatiskt stämd.

Efter midnatt ringde han på betjänten och rekvirerade en flaska gammalt vin, och vid den sutto vi kvar framåt morgonen utan att känna trötthet.

När löjtnant von Steven följde mig upp till gästrummet i andra våningen, bar han under

armen en stor portfölj alldeles öfverfylld med papper. Det var hans memoirer från ett rörligt och händelserikt lif, hvilka han ville jag skulle genomgå, för att använda efter behag i något framtida arbete. Själf ville han ej publicera dem under sin lifstid, detta af mångahanda hänsyn, men han bad mig göra utdrag ur dem, så mycket det mig behagade. Jag kunde bäst afgöra, ansåg han, hvad som lämpade sig för publicering i Finland.

Han gaf mig portföljen med ett allvar som om han lagt i mina händer sitt ve och väl, och han tog mig därpå i hand och försäkrade att han ansåg mig vara en gentleman.

Jag ville ej protestera mot förtroendet, ehuru det kanske var stort nog, jag sade några anspråkslöshetens ord om oförtjänt förtroende och oförmåga att rätt begagna en sådan älskvardhet. Sedan lämnades jag ensam i ett dyrbart och pråktigt sofrum med en mahognysäng, bred nog för tre, och jag kröp under ett dunbolster, som var lätt som en sky och hade hvitt sidenöfverdrag.

Anteckningarna.

Jag blef i Sorrento som herrskapet von Stevens gäst under en hel vecka.

Redan då jag första gången bläddrade igenom memoirerna, löjtnant von Steven gifvit mig, blef jag sittande öfver dem så länge, att morgongryningen bröt in mellan persiennernas spjälor, innan jag begaf mig till sängs. Och jag gjorde det med ett underligt medvetande att ha upplefvat ett äfventyr, eller åtminstone inblandats i ett, hvilket visserligen hade passerat för längesedan, men likafullt var någonting, som ej hörde till alldagligheterna under en turistfärd i södern.

När jag vaknade fram på förmiddagen trodde jag först att jag drömt alltsammans och låg i ett vanligt hotellrum, Men ögonblicket

därefter såg jag på mer än en sak att jag var gäst hos rika personer. Då betogs jag af ett visst obehag öfver förbindelserna hvori jag invecklat mig, kände mig obehörig här och främmande, samt undrade öfver huru jag kvällen förut låtit mig förledas till allt detta.

Men jag behöfde bara kasta en blick på de tattskrifna pappersbladen på bordet och ögna igenom några rader, som jag redan läst i natt, för att lugna mig. Jag hade verkligen någonting att göra här. Hela denna samling anteckningar från förflutna tider borgade mig det. Anteckningarna voro skrifna på tyska på olika stora, gulnade, äldre och yngre pappersark och nedkastade på dem utan någon plan, sådana ögonblicket dikterat dem. Handstilen var ungefär densamma, i den senare hälften mera stadgad och karaktärsfull såsom en mans stil är jämförd med en ynglings. De flesta ark saknade datum, men så mycket hade jag kunnat märka vid en flyktig blick i dem, att de voro ordnade i kronologisk följd. De innehöllo sådana oförbehållsamma saker, som en person säger om sig själf och andra till sig själf.

Jag har alltid haft svårt att fatta ett intresse och en energi, som förmår en person till att anförtro åt papperet sina tankar och stämningar under en lång följd af år, då han knap-

past från början kunnat hafva för afsikt att samla dem till ett dokument öfver sitt lif. Jag har varit färdig att kalla ett sådant dagboksförande för en egenkärlekens aftongudstjänst efter en dag af själfkult.

Då jag såg dessa anteckningar ändrade jag tanke till en stor del. Det kan finnas omständigheter i ett lif, äfven i ett sådant som ej tillhör en stor, beryktad och betydande person i samtidens historia, hvilka göra memoirer högst intressanta om icke för den som skrifver dem, så för dem, hvilka någongång komma att läsa memoirerna. Och jag fick det också klart för mig, att jag skulle göra orätt icke blott mot mitt förtroendefulla och älskvärda värdfolk, utan äfven mot mig själf, om jag icke begagnade mig af tillfället, och kopierade ett stycke personlig historia ur det Finlands lif, som varit.

Jag klädde mig och gick ned till mitt värdfolk, blef mottagen nästan som en kär vän och kände mig helt förbryllad af all deras vänlighet under frukosten. Där blef det beslutet att jag skulle skrifva efter mina saker från Neapel och stanna på Villa Riardo hos von Stevens till dess jag hade genomgått mermoirerna och kopierat ur dem hvad jag ansåg lämpligt.

Det blef den angenämaste vecka i det angenämaste sällskap. Och ju mera jag kom

von Stevens nära genom umgänget med dem och genom anteckningarna jag öfversatte, desto finare och noblare personer fann jag i dem. Ett så godt som fredlöst par, lyst i bann från sitt hemland af omständigheterna och sin egen fria vilja. Inga stora, betydande personer, som skulle stått i harnesk mot en värld för sina idéers skull, utan tvänne enslingar, hvilka i lifvets hvirfvel stött på hvarandra, sympatiserat, älskat och flytt från hvirfveln för att ostörda af världen se ålderdomen nalkas med gråa hår och milda, förlåtande tankar. När jag såg dem tillsammans föra sitt förfinade enslingslif i de härligaste omgifningar, hade jag ej en tanke på förebråelser åt deras egoism, så vacker och vänlig var den. Hellre skulle jag då tyckt att det varit orätt, om jag sett henne midt uppe i en bullrande välgörenhetsbasar och hört honom taga ordet vid en sammankomst för förbättrande af arbetarens ställning. Det hade varit som att se tvänne fina, bräckliga Sêvresvaser gå rundt laget mellan starka, turnande och skäggiga tyska studenter.

Nej, de passade i sitt ensliga och stilla lif under Sorrentos orangelundar, de hörde tillsammans mer än de flesta äkta par jag sett, och jag gjorde mig emellanåt den frågan hvad det skulle bli af den ena om den andra dog.

Dagarna gingo vackra, soliga, fridfulla. Jag satt flera timmar före och efter frukosten i det svala, skumma biblioteket och kopierade. Fram på eftermiddagen togo vi en tur åt Castellammare eller uppåt bergen. Engång hunno vi ända till Massa Lubrense innan solens nedgång. Efter dinern gjorde fru von Steven musik, eller höllo vi siesta ute på terrassen, medan Sydtaliens gnistrande stjärnhimmel tändes öfver oss och golfen mörknade i rödviolett inåt Neapel. Då gick samtalet helt gärna upp till norden, tonfallen blefvo veka, stämmorna melankoliska, och utan att de kände hemlängtan till ett hem, som ej fanns, drog det som ett vemod genom deras tankar.

Jag skulle gärna dröjt hos dem så länge de det önskat, men jag hade snart öfversatt det som jag fann intressantast i von Stevens memoirer, och en vacker middag bjöd jag mitt gästfria värdfolk farväl, tog båten till Capri och hade det nöjet att tillbringa ännu hela denna dag i von Stevens sällskap, ty de följde mig dit.

Mitt afsked från dem blef likt ett ifrån gamla vänner. Jag hade fått en djupare inblick i deras lif genom von Stevens anteckningar än man gärna får i en annan människas, om man än lefver år tillsammans. Och jag höll af dem

på mitt vis — ännu länge efter det de voro utom synhåll.

— — — — —

Mina utdrag ur von Stevens memoirer börja med hans första tider i Helsingfors år 1857. Jag har icke tillagt någonting, om icke de intetsägende titelrubrikerna, men jag har sammandragit och ordnat utdragen, så de bilda ett helt tillsammans. En olycklig omständighet är frånvaron af data; likafullt bör sammanhanget förstås utan ansträngning.

Jag tillägnar detta utdrag — fritt öfversatt och utan anspråk att träffa originalets egen-
domliga ton — löjtnant Gregor von Steven och hans fru Julia, i det hoppet att jag därigenom i ringa mån återgäldar dem den vänskap, den gästfrihet och det förtroende de visade mig på Villa Riardo i Sorrento våren 1893.

En patriot utan fosterland

Introduktion i Helsingfors.

En underlig stad, detta Helsingfors!

Jag kommer från stora världen och Petersburg med de bästa rekommendationer, och jag gör visiter och blir presenterad, jag är charmant och säger komplimanger, jag gör allt hvad en gentil ung man bör göra, men jag är dock likasom genom en osynlig barrier isolerad från denna provinsstads societé.

Nå väl, — jag måste forcera barrieren.

Genom hans Excellens Grefven, som känner väl min far, är jag i tillfälle att par force påtvinga mitt sällskap på dessa något reserverade landsmän, men jag önskar välförståendes ej något slikt, utan skall se tiden an, för att beveka dem med mindre kraftiga åtgärder. En von Steven måtte väl vara jämbördig med sällskapet hos Senator den och Statsrådet den!

*

*

*

Dessa Helsingforsare se en öfver axeln, jag förstår icke hvarför.

Jag träffar i ett aftonsällskap hos baron von K. bland andra en ung man af börd, man säger mig att han är ett af det finska universitetets ljushufvuden, han har tagit sin lärda grad med högsta beröm, och hans framtid torde öppna sig särdeles lofvande för honom. Jag låter presentera mig för honom.

Hvad gör han?

Han knappast trycker min hand, han slungar till mig på franska en fras, som också kan vara en sottise och vänder ryggen till. Jag, mankerad, gör naturligtvis samma tempo mot honom, och vi gå hvarannan förbi under resten af kvällen, utan att växla ett ord eller en blick. Jag fäster mig icke vid förolämpningen i denna mans uppträdande, emedan jag vill tro han saknar uppfostran. Jag konverserar damerna och är genom dem ganska väl tröstad öfver oartigheten, som vederfarits mig. Jag erfar af dem att den lärde magistern är ett ungt politiskt brushufvud, som ej tolererar rysk militär. Där ha vi ägget.

Nå — min herre! Vi få väl än talas vid någon gång. Jag är icke den, som låter skrämma mig eller afstyras från mina pretentioner på att

bli belevadt bemött, äfven om vederbörande besatt en professors kunskaper.

Lyckligtvis är exemplet enstaka. Bland äldre män i de kretsar jag hittills frekventerat är tonen Gudi lof annorlunda. Många af damerna förstå förträffligt konsten att underhålla ett intressant samtal, ehuru de flesta i sin blygsamhet ställa ganska stora fordringar på kavaljerens sällskapstalanger, i det han som oftast ensam får hålla konversationen uppe. Men de lyssna desto nyfiknare och bevisa sin förtjusning genom de älskvärdaste småleenden, samtidigt som de ofrivilligt måste charmera hvarje manligt bröst och sinne genom sin friskhet och sin naturliga, enkla behagfullhet.

I Kowno, där jag senast låg i garnison, lade ryskorna ett långt mera utbildadt koketteri i dagen och hade ett dristigare sätt att vara, än mina förgät-mig-ejlika landsmanninnor. Dock vet jag ej ännu hvilka jag bör föredraga. Mitt hjärta talar till förmån för de senare . . .

* * *

Helt uppe i ett virrvarr af nöjen och förlustelser, i hvilka äfven hans Excellens Grefven rätt ofta deltagar, är jag mer än förut böjd att

sätta pris på mina landsmän, till hvilka jag ju egentligen hör genom börd och familjerelationer. Jag börjar känna mig mera hemma, sedan jag allvarligt tagit ihop med det svenska språket, som jag hittills i hög grad försummat. Jag fick det rådet af öfverstinnan R., jag har följt det och funnit att det är godt.

Äfven med en otympligt svarfvad fras på svenska lyckas jag göra en del af mina landsmän mig mera bevågna än genom den elegantaste franska tournur. Det finns nog de som skatta franskan högre, men jag tycker mig hos dem spåra denna egendömliga tillgjordhet, hvilken gärna vidlåder vissa fåfänga provinsbor, de där vilja pråla med att vara mer educerade än de i själfva verket äro.

Generalskan L., som jag ofta träffar och som är en charmant äldre dam samt likasom tager sig af mig och inviger mig i Helsingforsmysterierna, har uttalat sin tillfredsställelse med mina framskridt i svenskan. Hon säger jag redan talar språket bättre än min far någonsin gjort. Det är väl icke så mycket, kan jag tänka, då min far hemma på Soranlax nästan alltid är utom sig för att hans svenska förvaltare ej förstår hans order.

I alla fall har jag försonat mig med Helsingfors allaredan, och när jag hinner vänja

mig vid mina landsmän och tillägna mig deras tämligen opolerade umgängeston, så skall jag väl äfven komma öfverens med dem. Det är ingenting annat det gäller än lära sig tjuta med vargarna. Man påstår att det icke skall vara så svårt.

Jag talade med generalskan L., beklagande mig öfver den ohyfsade unge vetenskapsmannen, jag träffade hos baron von K., och förundrade mig öfver att personer med hans samhällsställning och bildning kunde uppföra sig så och öfver att han alls hade tillträde till den bättre societeten. Generalskan log helt hjärtligt och sade, att om jag fäste mig vid alla mindre artige unge män, jag träffade i sällskapen, så skulle jag ingenting annat få att göra än förarga mig. Jag borde engång för alla slå döförat till för mindre välvalda uttryck och blunda för alla taktlösheter, annars skulle jag aldrig komma i beröring med mina landsmän. Jag hade tidigare sagt henne att detta var min önskan, emedan jag intresserade mig för mitt egentliga fosterland och ville lära känna det.

— En sådant uppförande af en ung man i Petersburg skulle ha haft en duell till påföljd, sade jag,

— Här i landet duellerar man inte, man slåss, sade generalskan.

— Lika godt hvad det kallas. Jag skulle ha slagits med honom på sabel eller pistol.

— Här i landet slåss man bara på knyt-näfvar, förklarade generalskan.

* * *

Öfverstinnan R. är trettio år, har tre barn, och ändå håller jag på att förälska mig i henne. Hon är god som en ängel och besitter den finaste takt och bästa uppfostran. Jag märker genom umgänget med henne huru mycket det felas mig själf. Jag beundrar henne.

Härom kvällen på en bal hos Statsrådet H. kommer hon till mig med den unge magistern, som förolämpade mig hos baron von K. för någon vecka sedan. Han följde henne beskedligt som en skolgosse.

— Jag kommer till er, löjtnant von Steven, med en ung framstående lärd, med hvilken ni säkert skall stifta en bekantskap, som ni inte ångrar.

Hon presenterade oss och vi bugade högtidlig som om vi första gången sett hvarandra. Ingendera af oss ville inför öfverstinnan R. visa någon missbelåtenhet med den förnyade

presentationen. Hon slog sig ner och hade oss att sitta på hvar sin sida om sig.

— Min goda vän, löjtnant von Steven, började hon, — önskar som ni, magister Enestam kan förstå, gärna bli bekant med sina landsmän utom de militära kretsarna. Han är ju finne som ni, om än uppfostrad i Ryssland. Jag är alldeles säker på att ni inte för den skull hyser några fördomar mot honom såsom det nu tyvärr är bruket bland Finlands studenter och universitetsmän. Jaså, är det icke? Neka icke till det! Jag vet ju mycket väl att så är fallet, men jag hoppas att ni är klokare och mera frisinnad än flertalet, ni som är så lärd och redan så berest.

Öfverstinnan R. fortsatte på samma på sak gående vis en längre stund, och magister Enestam fann icke ord att motsäga henne. Jag lade med glädje märke till att han i fruntimmerssällskap var den höfligaste och älskvärdaste person man kunde önska. Småningom etablerade sig samtalen helt naturligt mellan oss tre, och när öfverstinnan blef tagen i anspråk på annat håll, blefvo vi kvar på tumanhand och resonerade utan att låtsas ihågkomma det, som varit emellan oss. Jag började t. o. m. tro att magister Enestam alls icke var medveten om sin faute mot mig, så obekymradt och fritt uppträdde han nu.

Vi drucko ett glas med hvarandra och skildes åt som de allra bästa vänner, när musiken kallade oss till kadriljen och våra damer.

Efteråt voro vi lika otvungna i hvarandras sällskap, vi sökte upp hvarandra då och då under aftonens lopp, och jag bemödade mig att totalt glömma hvad som inträffat då vi först gjorde bekantskap. Det var mig mycket lätt, ty jag är i hög grad försonlig, tycker jag själf. Tack vare mitt öfverseende af det passerade, kunde jag, innan balen var slut, räkna magister Enestam som en af mina goda bekanta. Vi skildes åt med ett hjärtligt handslag och lofvade träffas på ett schweizeri i morgon.

När jag berättade öfverstinnan R. att vi blifvit presenterade förut, magister Enestam och jag, och huru han då uppträdt mot mig, log hon förtrollande och sade:

— Det visste jag mycket väl. Annars skulle det visst inte intresserat mig att inleda vänskap mellan er.

* * *

Jag har varit ute på ett ordentligt rummel med studenter, gjort flera nya bekantskaper och funnit mig mycket väl bland dem, — så otro-

ligt den än låter. Det är märkvärdigt, men mina vänner bland gardesbataljonens officerare, så hyggliga och trefliga de än äro, förmå ej intressera mig tillräckligt och hålla mig skadeslös för det sällskap jag går miste om genom det exklusiva umgänget med dem. Ty som korporation äro herrar gardesofficerare så att säga en stat i staten, ett helt för sig, som väljer sitt umgänge med stor omsorg och som sorgfälligt undviker närmare beröring med element, som de anse stå under sig eller hvilka icke opåtaladt skänka dem den högaktning de pretendera, och det senare lära studenterna icke alltid göra. Jag borde naturligtvis följa deras exempel för att vara helt comme il faut.

De göra antagligtvis mycket rätt i sin något högdragna reservation, men jag är van att få råda mig själf i sådana angelägenheter. Som junkare i Ryssland hade man ej så stora skyldigheter mot uniformen, där umgicks man på kamratlik fot med hvem man behagade, men här tycker jag mina vänner inom den finska militären, — fast jag icke ens bär deras uniform — likasom förebrå mig med blickar och halfva ord att jag sökt umgänge utanför kaserne-
nen bland den studerande ungdomen. Det har jag märkt på mer än en omständighet.

Jag visste nog förut att studenter och

gardesofficerare icke sympatiserade riktigt väl, — det är bara ett fåtal studenter med adliga namn, som åtnjuta äran att vara vän och få visa sig på gatan tillsammans med en finsk officer. Jag förundrar mig icke heller däröfver, om studenterna brukat uppträda mot dem såsom magister Enestam först uppträdde mot mig.

Men själf är jag som sagdt numera frigjord från mina ståndsbröders militäriska fåfänga — eller hvad skall jag kalla den? Jag hade innerligt roligt med studenterna, de voro ena riktigt hurtiga och öfverdådiga pojkar, alldeles i min smak. Några lärda disputationer höllo vi ej, och jag redde mig helt lyckligt med min svenska, men mest talades det tyska, som flertalet kunde behjälpligt. Vi diskuterade litteratur, vi voro hänförda af Byron och Heine och drucko mycket tappert.

Utan att klandra mina vänner bland gardesbataljonens officerare, — *de* hade aldrig förmått utveckla så mycket intresse och lif, allra minst då det gällde någonting sådant som litteratur och poesi! Jo, det finns verkligen bland dem en eller annan som läser skönlitteratur och kanske också njuter af hvad han läser, men poetisk entusiasm, det hör ej till uniformen. Det är också för mycket begärdt och man bör ej undra däröfver. Jag har visst hört läsas högt

några svenska poesier af en kapten vid gardet, men fast jag ej begrep dem riktigt ännu, gifver jag ej många kopek för dem. Jag kan själf skrifva lika god vers, är jag öfvertygad om. Jag behöfver bara se kaptenen i fråga för att förstå att hans Musa är «Fru Fåfänga» och hans publik en samling väluppfostrade, men föga intelligenta och högtflygande andar.

Annat var det då i studentkretsen. Jag måste säga att jag alls icke väntade mig så mycket nöje och verklig lyftande glädje, som jag erfor där. Det blef en kväll, som jag icke glömmmer, jag är viss på det.

Magister Enestam införde mig i sällskapet, som var samladt i ett enskildt rum på ett kafé, sedan de flesta närvarande herrarna först formerat bekantskap med mig ute i värdshus-salen, där jag skulle spisa kväll. I stället åt jag gemensam sexa med dem, och det ångrar jag icke, så framt ej hans Excellens Grefven får veta af det, ty han torde ej vara af samma mening om mina nya vänner som jag själf.

Efter maten framställdes en bål, det hölls tal, hvilka jag visst ej ville referera gärna för mina förmän, men som jag gillade fullkomligt i princip under den goda stämning, som rådde. Jag är kanske ej alldeles viss på om jag förstod dem till fullo, de rörde sig om politik och

Finland och efterföljdes alltid af frenetiska hurrarop, som jag smittades af så jag ropade med. Slutligen fick jag ett vackert tal på riktigt god franska af en närvarande filosofiekandidat, och på det talet svarade jag med ganska många ord på svenska. Jag vet ej hvarifrån jag fick orden, de föllo mig af sig själfva på tungan, och jag tyckte de läto helt bra, då jag framsade dem så hjärtligt och varmt som jag menade dem.

Det blef ett jubel utan like då jag slutat. Jag blef gripen af kraftiga armar, som höjde mig i luften af och an, det hurrades och ropades så väggarna kunnat ramla, och det var ingen ände på mina nya vänners glada undran öfver en rysk militär med rysk uppfostran, som kunde tala så på svenska.

Jag drack duskål med allihop, men när jag ville gifva dem broderskyssen såsom man gör i Ryssland, sågo de en smula generade ut. Det brukas ej i mitt fädernesland fick jag klart för mig.

Bland alla mina nya vänner fäste jag mig särdeles och mest vid en ung vacker man, med djärfva later och brinnande ögon. Han var en stor poetisk begåfning, sade man, svärmade för Byron än mer än jag själf och talade en ifrig tyska, som var mera vältalig än korrekt. Han

var den enda, som tog emot min broderskyss ordentligt och gaf mig den igen. Han var hemma från Åbo och hette W—ll. Han var ungefär jämnårig med mig och mera liflig och rättfram än någon af de andra. Vi blefvo genast goda vänner; jag är förtjust i honom.

Framåt morgonen tumlade vi ut på den mörka gatan, och jag tog afsked af mina nya vänner fast jag haft mycket god lust att fortsätta glädjen ännu mycket länge. Jag måste om morgonen kl. 8 infinna mig hos hans Excellens Grefven till tjänstgöring.

Ungdomen rasar.

Jag har omtalat för öfverstinnan R. min sammanvaro med studenterna. Hon gjorde en stor mine och lyfte hotande sitt pekfinger.

— Oförsiktige! utropade hon. — Tror ni det går an för en adjutant hos hans Excellens att sålunda encanaillera sig med unge män, hvilka icke ha det bästa rykte om sig att respektera den högsta makten i landet med lydig subordination! Dubbelt oförsiktige, som därmed riskerar djupt bedröfva en gammal ärevördig man, hvars hälsa är så svag och hvars åsikter äro så stränga som eder herr faders!

— Ack! svarade jag, — det är omöjligt att ni, fru öfverstinna, som är så klok och frisinnad, att ni skulle döma mig och dessa unge män så strängt. Betänk dock att det är landets

blomma, universitetets ungdom, ni behagar yttra er om! Kan man kalla det att encanaillera sig, då jag i varm sympati och ungdomens höga känslorus svärmar med dem för det som vi måste anse stort och ädelt. För öfrigt är jag tvungen säga fru öfverstinnan, att desse unge män stå i kunskaper och beläsenhet vida öfver mig. Och sist och slutligen är det just fru öfverstinnan, som älskvärdast inledt min bekantskap med magister Enestam, om jag vågar påminna er därom.

Nu utbyttes öfverstinnans stränga mine emot ett huldrikt leende, hvilket förtrollade mig i den grad, att jag utan att tänka på hvad jag egentligen gjorde, tryckte flera varma kyssar på hennes hand.

— Barn! sade hon och befriade sig med mildt våld från mina ömma vördnadsbetygelser. — Låtom oss tala förnuftigt med hvarandra! Ser ni, en ställning som eder, tillåter ej sådana friheter. Ni måste tro mig, då jag säger att edert påbörjade umgänge med dessa i allo aktningvärda och bra unge män skall fortsättas särdeles försiktigt, på det att icke ni själf måtte löpa fara att bli stämplad inför edra förmän som en gruflig renegat. Det är i och för sig själf så godt som oerhördt i våra dagars Finland att en adjutant hos hans Excellens till-

bringar nätterna vid bålens rand bland de mest avancerade af vårt universitetets mycket avancerade liberala ungdom.

— Fullkomligt lika mycket avancerad var jag redan i Kowno, vågade jag invända.

— Ja, men detta är någonting annat. I Kowno kunde ni icke genom ert uppträdande, på samma sätt som här, draga på eder en synnerligt stor uppmärksamhet. Men tvänne så skiljaktiga element som hans Excellens omgivning och de liberala, frisinnade finska studenterna kunna ej i Finland bringas tillhopa utan att någondera blir lidande därpå. Jag fruktar tyvärr att ni, som är ensam, först blir den lidande.

Jag insåg ett ögonblick mycket klart att öfverstinnan R. hade rätt. Men det nästa hade jag lust att motsäga henne.

— Hvarför då, började jag — hvarför då alls inleda mig i frestelse genom att stiffta ny bekantskap emellan magister Enestam och mig? Hade det ej varit klokare från eder sida att förhindra denna?

— Åh, svarade öfverstinnan med en moderlig, uppmuntrande ton — jag trodde ej ni var så rysligt upprorisk som ni visar er vara. Jag trodde att ni ärft mer af er herr faders diplomatiska talanger och förstod er egen ställ-

ning bättre. Nu ser jag att jag helt måste taga hand om eder. Lofva mig nu att — om ni nödvändigtvis *vill* umgås med dessa edra nya vänner — åtminstone göra det så litet ouvert som möjligt. Visa er ej ute på värdshus i sällskap med dem så snart ni kan misstänka att ni blir sedd af onda ögon, och det blir ni öfverallt på offentliga ställen. Visa er därför ej heller på gatan med dem. Men *vill* ni det nödvändigt, så kan ni ju träffa dem i enrum bäst ni behagar.

Jag såg upp i min vackra rådgifvarinnas anlete och erfor ett sällsamt behag af hennes ord. Det var som hade hon talat å egna vägnar och om sig själf, i stället för om mina studentvänner. Men hennes blick mötte min med ett kyligt uttryck, som jag ej kunde misstyda.

Jag bugade mig, kysste henne stumt på handen och gick.

* * *

Min tid går mellan tjänstgöring hos hans Excellens, mellan öfverstinnan R., mellan baler och nöjen och — mina studentvänner.

Lydig öfverstinnan R:s kloka råd, har jag undvikit att träffa dem ouvert på värdshus och källare i de rum, där allmänheten rör sig, men innanför i smårummen har jag tillbragt många nätter i deras glada lag med en lycklig känsla af ungdom och entusiasm. Jag beundrar dessa unga män för deras tro på framtiden och det fattiga Finland, det ligger någonting trotsigt och stort däri, som tilltalar mig obeskrifligt. Men icke förstår jag huru de förmå sympatisera med och älska denna tröga och okunniga folkstam, hvilken befolkar landet och som besjunges af den så högt uppburne skalden Runeberg. Min kännedom om bebyggarne på landet, hämtad från min ofta upprepade sommarvistelse på Soranlax, stämmer mig icke mycket fördelaktigt för desamma, än mindre entusiastiskt. Dock påstår man att folket längre västerut bibehållit en högre och friare prägel än det närmast ryska gränsen, hvilket förklarar att en skald som Runeberg förmått eldas af detsamma till odödliga dikter.

Jag läser honom mycket flitigt för att sätta mig in i det svenska språket och i mitt lands litteratur. Jag beundrar honom, men jag finner ej hos honom denna betvingande lyriska kraft och snilleblixtrande kvickhet, hvilka bedåra mig hos Byron och Heine. Han är enkel och

monumental i mitt tycke, men riktigt uppriktigt sagdt är jag ännu ej mogen att fatta den stora innebörden i hans sånger.

Jag förenar mig med de andra om att dyrka honom, jag skulle annars ej gå ihop med dem, men med W—ll, den unge poeten, har jag haft på tumanhand flera skarpa sammanstötanden i anledning af Runebergs skaldekonst.

Jag är böjd att anse, efter det lilla jag läst af W—ll själf i handskrift och i någon studentkalender, att han redan besitter en skaldeåder, hvilken ej gifver efter för den berömda författarens till «Elgskyttarna». Utan att därmed ha velat smickra min vän för mycket, har jag sagt honom det, och han lät sig det väl bekomma sedan han dock på det bestämdaste protesterat däremot. Fordras det ej mer än en viss formfulländning, så är W—ll redan en mästare, så mycket kan jag bedöma. Men isynnerhet hans person gör att jag utan tvekan igenkänner den verkliga poeten i honom, sådan jag känner denna typ från hundradetal biografier.

W—ll är en mycket dyster och oåtkomlig ung person en del af dagen, den andra delen, helst om kvällen, är han den gladaste, älskvärdaste och mest öppenhjärtade yngling med ett öfvermått af lifslust och hänförelse. Han har en spänstighet som är otrolig, men den därpå föl-

jande afmattningen gör honom nästan hypokondrisk. Jag har besökt honom och han mig, och jag tror mig ha hans vänskap såsom han har min.

Men han är svår att förstå emellanåt, hans lynne är ytterst ombytligt och retligt, och hans hån à la Byron är redan bitande, så ung han än är. Jag tror det är delvis min position och min i hans ögon möjligen icke så ringa grad af världsman och adelsman, som anslagit på honom. En poet är oftast fåfång, på ett vis eller ett annat. Och W—ll är tillsvidare en ganska litet bortskämd ung man, som rört sig föga ute i lifvet.

Med alla sina nycker och små orimligheter blir han mig kärare för hvarje gång vi träffas, ty det ligger någonting rikt och stort och varmt på botten af hans ännu outvecklade person. Utom att han genom sina galna infall och sin formligen halsbrytande glädtighet — när den kommer på — är i stånd att smitta en sten till öfverdådigheter och pojkestreck.

* * *

Det är långt fram på våren och det lilla Helsingfors är beredt att emottaga sommaren. Ännu för ett par veckor sedan låg isen i ham-

narna, men vi hafva nu haft de härligaste solskensdagar, som gjort ände på den. Stadens fashionabla utvårdshus, Brunnshuset, är redan öppnadt. Det ligger helt vackert i en park ute vid hafvet, icke långt från Sveaborg, som höjer sina vallar på andra sidan ett ganska bredt sund.

Där ute stämmer man gärna möte om kvällarna, och sommartid skall hela parken vara förhyrd till förnäma Petersburgare. Men nu på våren tillhör parken och Brunnshuset ungdomen i nästan lika hög grad som det i stadens andra ända belägna Kaisaniemi vårdshus. Och den sista veckan har varit uteslutande ungdomens, universitetsungdomens, ty en mängd unge män ha blifvit promoverade till magistrar och doktorer under stora högtidligheter och kanonsalut från batterierna vid hamnen. Därefter har det följt en rad af smärre festligheter och baler, och i en del af dem har äfven jag tagit del. Därjämte finnas på besök i Finland några svenska studenter och en professor, hvilka man firat med en fest, vid hvilken äfven jag på sätt och vis var med.

Härom kvällen ägde den rum ute i Brunnshuset, och därvid — egentligen efteråt — tilldrog sig en händelse, som man mycket talar om och hvilken troligen skall medföra ganska

svåra följder för flera unge magistrar och studenter.

Jag hade kommit mycket sent till festen, det var efter midnatt, och stämningen var då redan mycket hög. Jag visste godt att min uniform skulle väckt en allt annat än angenäm uppmärksamhet, om jag visat mig ute i salen bland de andra. Därför höll jag mig i ett inrum med mina vänner, som ditburit en bål och mest hela tiden höllo mig sällskap där, då och då görande utflykter till salen, medförande därifrån till vårt kotteri nya bekanta, bl. a. en af de svenska studenterna, som förvånades mycket öfver att finna en rysk officer i detta sällskap.

Det kunde ju för en annan ha varit något litet förödmjukande att på sådana villkor deltaga i en studentfest, för mig var det icke det. Jag var redan så van att umgås med mina vänner i tysthet, jag visste jag var afhållen och välkommen bland dem, och framför allt hade jag en brinnande lust att ens på afstånd vara med om någonting så sällsynt som de finska studenternas fest för de välkomna svenskarna.

Det var som sagdt en härlig vårnatt, och den höga stämningen blef allt högre. Hänförda fosterländska tal aflöste hvarandra, och jag är redan så initierad både i det svenska språket och

i förhållandena här, så att jag mycket väl kunde följa med hvad som sades — och icke sades!

De många deltagarne i festen hade pokersat ganska ifrigt under kvällens lopp och deras frispråkighet var tämligen stor. De ansågo med skäl samlingen får ett slutet sällskap, där man ej behöfde väga orden så noga och de vägde dem icke heller. Det kunde jag i vårt rum höra på kraften hvarmed de framsades och på jubelropen och den storm af bifall, som följde dem.

Det var längesedan full dag med strålande vårsolsken, de äldste och förnuftigaste hade säkert redan brutit upp, men ännu fortgick jublet vid bålarna inne i salen. Där tågade man numera i procession och sjöng fosterländska sånger, men jag höll mig visligen, ehuru med en mycket ansträngd själfbehärskning, på afstånd. Ty jag hade öfverstinnan R. och hans Excel lens Grefven för ögonen, tänkande mig de minner de skulle göra, om de fått se mig här vid detta tillfälle. Men det var roligt ändå.

Enfin — det blef ett tumult utan like, och jag hörde redan diverse utrop, som väckte mig till besinning om att jag alls ej var på min plats här i den uniform jag bar, och trots mina vänners protester lämnade jag dem och

lokalen, och styrde kosan hemåt i den solskensklara vårmorgonen.

Efteråt fick jag höra om vissa excesser, som ungdomen begått och om hvilka hela staden nu talar. Blir det räfst, så fruktar jag det värsta för några af mina käcka, unga bekanta. Men på högre håll ler man ännu en smula öfverseende åt ryktena. Något liknande skall en gång tidigare ha inträffat och då vållat ett par års relegation för de värsta bråkmakarne, utom för en eller två, hvilka lära ha blifvit tvungna att lämna landet. Jag hoppas dock nu det bästa för mina vänners skull.

* * *

Det är mycket upprörda tider i studentkretsarna. Vid afskedsfesten i Societetshuset för de svenska studenterna gingo den upprörda promotionstidens vågor allra högst. Och till de föregående händelserna i Brunnshuset kommer nu ett politiskt tal af en ung doktor N-skjöld, som var alltför offentligt hållet för att ej drabba talaren mycket kännbart.

Själfr var jag ej med på denna fest så god lust jag än haft att vara det, lydande öfverstinnan R-s kloka råd. Jag hade nog kun-

nat komma dit, men min uniform hindrar mig att deltaga i manifestationerna såsom jag ville göra, när jag blir smittad af entusiasmen. Alltså är det bäst att hålla sig borta.

Genom mina vänner vet jag emellertid ganska noga allting, som passerar; dem träffar jag än här än där, och de anse mig redan som en af de sina, för hvilken man ej döljer saker, hvilka för resten hela staden vet. Dessutom vilja de gärna genom mig få erfara hvad hans Excellens Grefven tänker och säger om allt detta, och det är tyvärr icke några riktigt glada nyheter jag har att meddela dem.

Jag vågade en morgon ställa en liten fråga till hans Excellens Grefven, men denne, som är en mycket barsk herre i en del fall, svarade mig på ett sätt, hvilket gör att jag närmast föredrager att lyssna och observera framom vågspelet att göra direkta frågor. Men så mycket kan jag sluta mig till af många omständigheter att dessa händelser i hans Excellens Grefvens tycke antagit en alldeles för politisk karakter. Det är ett språng af polismästare och universitetsmyndigheter hos honom, och han bemöter dem alls ej nådigt.

Det är icke utan att jag darrar för min egen ställning, ifall någon skulle af oförsiktighet omtala att jag haft den allra ringaste beröring

med studenterna. För min personliga del skulle jag visst upptaga hans vrede tämligen lugnt, men jag hade att utstå mycket af min herr far, som alls ej drömmer om att hans son kommit i så intim beröring med det oppositionella elementet bland Finlands studenter. Om han icke, såsom öfverstinnan R. tror, rent af skulle få ett slaganfall vid blotta underrättelsen om någonting så horribelt.

Min sonliga vördnad förbjuder mig att utsätta en gammal och i grunden högt afhållen fader för ett så grymt öde. Jag måste därför i den närmaste framtiden förhålla mig mycket försiktig med dessa mina goda vänner, hvilka redan vant sig att besöka mig hemma hos mig, där jag alltid haft ett välkomnande handslag och ett glas vin att bjuda dem på.

Jag vet bara ej huru detta skall ske utan att jag stöter dem och gör dem till mina ovänner. Men jag ser tydligt att någonting måste göras.

* * *

Öfverstinnan R., min goda genius, för hvilken jag ingenting doldt, råder mig på det enträgnaste att anhålla om permission genast

och lämna Helsingfors, hvilket jag i alla fall tänkt göra längre fram. Jag har bara att säga hans Excellens att jag vill besöka min sjuka far, hvilken han ju känner sedan gammalt, för att erhålla hans bifall att lämna min post för hela sommaren, under hvilken tid han själf visserligen ärnar företaga långa resor inom landet, men troligtvis ej har behof af alla sina militära adjutanter.

Jag tror det är klokast att lyda henne. Hon är en dame med både förstånd och klar-synthet, och hon påstår att jag annars knappast kan undgå att bli inblandad i dessa ledsamma efterspel till hänförelsen, hvori jag onekligen på sätt och vis deltagit, ehuru helt och hållet lojalt och passivt, ty så mycket hindrar mig ju att sluta mig närmare till studenterna, såsom jag ofta känt lust. Hon lofvar dessutom själf åtaga sig min sak, om de minsta rykten om mig nå hans Excellens Grefven.

* * *

Jag har erhållit permission på tre månader och afreser till Wiborg och S:t Petersburg endera dagen. Det var förenadt med större svårigheter än jag trodde, hans Excellens Grefven

hade utsett mig till en af sina ledsagare under sina sommarresor i Finland. Men när jag talade om min sjuke far blef han bevekt och gaf med sig, — dock först efter ett par tre dagar. Jag har skäl att tro det öfverstinnan R. inverkat på honom till förmån för mig.

Mina studentvänner har jag ej sett till, men hoppas få återse dem i höst under lugnare förhållanden. Öfverstinnan R. är min goda ängel. Jag afgudar henne mer än någonsin.

3.

Familj och uppfostran.

Det har varit en sommar, full af viktiga och betydelsefulla händelser för mig. Knappt hade jag träffat min gamle sjuke far i S:t Petersburg, förrän han blef ordinerad af sina läkare att för sommaren uppsöka en lugn vistelseort bland alperna, och jag blef naturligtvis honom följaktig på denna hans resa, som skulle bli den sista.

Efter mer än en månads långsam döds-kamp afled han i senare hälften af juli i den lilla staden Ischl i Salzkammergut, där vi bland de vackra Tyroleralperna förgäfves försökte stäfsja hans allt mer utvecklade hjärtsjukdom. Under de långa dagarna i den fridfulla nejden och under inflytande af den annalkande döden, var det som om jag själf blifvit lika många år äldre som det passerat veckor sedan vi slog oss ned där.

Jag lärde först på hans dödsbädd att känna min far. Det hade aldrig rådt något intimare eller varmare förhållande mellan oss, därtill var ålderskilnaden mellan oss för stor. Min fars stränga, militäriska sätt mot mig, jämte det att vi så sällan varit tillsammans en länge tid sedan jag blef fullvuxen, hade för mycket fjärrmat mig ifrån honom. Under hans sista lefnadsdagar lärde jag mig med en viss förvåning att i honom känna en nobel och varmhjärtad gammal man, hvilken med stort mod i lidandet motsåg sitt slut. Jag skall aldrig glömma den hjältehållning hvarmed han utandades sin sista suck — — —

— — — I den vackra kyrkogården tätt vid alpens fot bragte jag ensam med främmande människors legda hjälp min ensamme fars döda stoft i jorden och erfor för första gången i mitt lif en egendomlig, stor och allt omfattande tungsinhet, som senare har kommit igen gång på gång. Jag tycker mig höra så litet till dessa människor och denna värld, mot hvilken jag nyss, med ungdomens värme öppnade min fann i tron att den skulle komma mig lika gladt och gärna till mötes som jag kom den.

*

*

*

(Det följer i manuskriptet en mängd blad med icke sammanhängande smärre reflexioner, hvilka tyckas ha blifvit gjorda nu och då under en längre tids förlopp. Handstilen och skriftsättet bli förändrade, skriften och papperet se ut att vara af nyare datum.)

* * *

Vid mina fars död tog jag i besittning en hel förmögenhet. Utom Soranlax, som min far i sin ungdom ärft efter sin mor, bestod mitt arf af en ganska stor kontant summa, af familjeklenoderna och bohaget i vår våning i S:t Petersburg, hvilket icke var alldeles smaklöst och illa ihopkommet. Min far var passionerad samlare af dyrbara och vackra saker, men så vidt jag numera förstår hade han för min — sin enda arfvinges — skull hållit tillbaka sina böjelser och lagt sig till med räntebärande, säkra papper och obligationer i stället för pretiosa.

Numera — jag skrifver detta ungefär femton år efter hans död — kan det ur behållnings-synpunkt vara mig fullkomligt likgiltigt hvilket motiv han haft. Så mycket är säkert att alltihop är med hälsan förtärdt och med otur bortspeladt. Jag vet icke ens om jag sörjer öfver

det, — sörjer jag då och då, så är det icke så mycket öfver förlusten af det jag haft i mina händer, som icke mer öfver det, att jag icke tagit bättre vara på allt, som skänkts mig.

Lätt fånget, lätt förgånget, — hvad mig själf ankommer! Jag tror ej min far fångade så lätt det, hvilket han sedermera lät öfvergå i mina händer. Men han sade mig ingenting därom, icke ens på sin dödsbädd, hvilken jag lämnade endast för att kalla på läkaren en kort stund innan han dog. Tidigare hade han vidrört ganska flyktigt frågan om mitt arf och min framtid, det var som hade han velat spara sina meddelanden och sina förmaningar till längre fram. Men längre fram kom döden och afbröt alla meddelanden.

Alltnog — efter min fars begrafning reste jag tillbaka till S:t Petersburg och tillbragte hela resten af sommaren med att ordna och utreda mina ekonomiska angelägenheter, därvid biträdd af en jurist. Några släktingar hade jag icke. Jag var alldeles ensam om min fars och mors efterlämnade bo, ingen gjorde mig det stridigt.

Jag minns att jag under sysslandet med papper och dokument redan då med en viss undran bemärkte huru ensam min far stått i världen, trots sin höga ställning och icke helt

obetydliga förmögenhet. Jag fann ingen brefsamling från hans tidigare år, icke heller från min mors, det var tydligt att min far förstört både hennes och sin korrespondens. Nu beklagar jag detta, ty därigenom ha de förblifvit mig mera främmande än föräldrar efter döden borde vara för sina barn. Men det var ju deras ensak att förstöra eller bevara åt mig hemligheterna i ett lif, som i alla fall tillhört dem ensamt och icke deras barn.

Från S:t Petersburg reste jag till vårt landtgoods, Soranlax, nära Wiborg, men i gömmorna där fann jag icke heller några intimare papper, som skulle invigt mig i mina föräldrars lif, hvilket jag började intressera mig för just då det blef mig omöjligt att af dem själfva höra någonting om det. Det var som jag först nu förstått att sörja min mor, då min fars bortgång gaf mina tankar en ny riktning åt det förflutna, dess sorger och fröjder, dess poesi och dess alldaglighet.

Soranlax hade aldrig blifvit någon kär vistelseort för min far, mangårdens och byggnadernas skick vittnade vältaligt därom. Vi hade visserligen mest alla somrar tillbragt någon kortare tid där, äfven efter min mors död, hvilken inträffade i mitt tolfte år. Men jag minns aldrig att jag sett mina föräldrar glada

och nöjda där, såsom jag ihågkommer dem i S:t Petersburg och i synnerhet på de utrikesresor de företogo i Europa och på hvilka jag var med ända till dess min mor dog. Sedermera var jag endast en gång rest utomlands med min far, och det var ingen trefflig resa. Det var just den sista resan till Tyrolen, hvarifrån jag nyligen återkommit ensam.

icke heller mig var Soranlax särdeles kärt. De dystra och mörka rummen med stora asparskymmande för fönstren hade alltid stämt ned mitt glada gosslynne. Endast ute i det fria, på ridturer och jakter hade jag roligt. Från mina tidigaste år hade jag vant mig att betrakta Soranlax och med det hela Finland som ett slags dystert, ensamt och tråkigt uppehållsställe, där man nödvändigtvis måste passera en månad om året, precis som jag måste läsa mina läxor. Jag var alltid ensam där utan jämnåriga, och det bidrog väl mycket till ledsamheten.

Jag hade icke då och har heller aldrig senare haft den ringaste aning om huru ett jordbruk bör skötas, jag tog därför alla förvaltarens uppgifter för fullt och nöjde mig med hans utsago att Soranlax lämnade så och så mycket om året till mig.

Att kontrollera hans uppgifter ur gårdens böcker föll alls icke mig in. Bokföring och

räkenskaper är någonting, som jag aldrig intresserat mig för och aldrig lärt, huru nödvändigt det än skulle ha varit vid vissa momang i mitt lif.

Efter att ha nedlåtit mig att spisa några middagar i förvaltarns sällskap och hållit tillgodo med hans något servila compagnie om kvällarna, afreste jag från mitt fädernegods till Helsingfors i den fulla öfvertygelsen att jag på det allra förträffligaste vis ordnat och ställt om den ekonomiska sidan af min framtid.

Jag har förundrat mig efteråt att det vid denna viktiga vändpunkt i mitt lif aldrig ens föll mig in att jag var min egen och hade rätt att bestämma mig för hvad jag ville. Blotta tanken på att jag t. ex. hade frihet nog att lämna militären skulle förefallit mig så hädisk, att jag ryst för den. Någonting sådant var mig den tiden helt enkelt ofattligt.

Under mina intrycks farligaste och känsligaste tider hade jag lärt att lyda blindt, och det sitter till en del i mig ännu i denna stund. Jag är uppfostrad enligt gammal god sed till att anse mig själf för den minst viktiga person, som finns till. Det kan ha varit bra på sätt och vis, jag har därigenom sluppit mycket grubbel och många stunder af slitande tvekan. Dessutom skulle det i alla fall ha gått

mig illa. Men jag måste stundom föraktligt skratta åt mig, då jag kände den inlärdar-tigheten och lydnaden tvinga mig att bocka och ljuga och vara förbindlig, när jag ville kasta folk på dörren. Det har alltid nedsatt mitt människovärde och gjort mig till den splittrade och grubblande enstöring jag är.

Jag liknade i min ungdom en pudel, som man dresserat till en fullkomligt opersonlig lydnad. Jag är dresserad, icke uppfostrad. Jag är dresserad först af min far, sedan af kompani-officerarne i junkarskolan och sist af mina förmän och kamrater. Jag måste i denna stund oafbrutet gifva akt på mig, så jag icke blir servil mot högre stående personer, fast jag ingenting har att göra med dem. Detta oakadt min själ lågar af hat till själfva skuggan af servilism.

Ett underligt förhållande, som tyvärr är alltför sannt!

Likafullt kan jag ej med fog klandra mina föräldrar för min dressyr. Den har i alla fall banat vägen för mig till det smula anseende jag haft och den smula lycka jag nått. Hade jag ej blifvit dresserad, vore pudeln kanske en varg, som bet hela civilisationen i harsorna. Dessutom kunde de knappast veta att jag raske och hårdnackade pojke bar ett sådant

intrycksfärdigt och mjukt vax under mitt stubbade hår på kapor.

Det enda jag förebrår dem är ett helt annat: de kunde ha gifvit mig en bättre aning om penningens värde, så att jag icke den gången jag tog arf efter min far hade stått som en narr, törstande efter lif och frihet och själfbestämmelserätt, utan att veta att jag hade fickorna fulla med medel att köpa mig alltihop.

Men man säger att denna uppfostran är omöjlig med karakterer som min, hvilken alldeles saknar «le sens commun» hvad lifvets praktiska sidor ankommer. Således gå de fria äfven denna enda förebråelse jag kunde rikta mot dem.

På min döda faders mull lägger jag — den mogne mannen — därför ned en krans, som mina tankar knutit under växlande skiften och bråda omkastningar i åskådningar och förhållanden. Den är knuten af vemod öfver att lifvet gestaltar oss så annorlunda än våra dagars upphof det menat. Men på samma gång jag erkänner att han menat väl med mig och min uppfostran, ångrar jag ej de svåra vägar jag på egen hand gått och de bittra erfarenheter jag gjort.

Kringskuren.

Jag blef icke mycket gladare af att åter befinna mig i Helsingfors. Mitt återseende med öfverstinnan R. och mitt umgänge med henne var det enda glädjeämne jag hade under hela hösten; återseendet med de flesta andra af mina vänner och bekanta vållade mig endast sorg — en alldeles oförskyld sorg, som därför gjorde mig dubbelt ondt.

Redan första dagen, då jag gjorde besök hos mina militära vänner vid gardesbataljonen, kunde jag ej undgå att märka att de bemötte mig åtskilligt mycket kyligare än de gjort det förut. Jag fick emottaga ceremoniella kondoleringsfraser i anledning af min fars frånfälle, man frågade mig med pointerad korrekthet om vår resa till Tyrolen och om mina öfriga ange-

lägenheter, men jag saknade i deras sätt hela den underström af värme och hjärtlighet, som jag förut varit van att se slå emot mig ur blickar, åtbörder och tal. Med några ord: — jag måste falla på tanken att någonting kommit emellan oss, jag visste ännu ej hvad.

Ännu värre blef det, då jag vid middagen på en restauration råkade på en af mina studentbekanta. Han låtsades först icke se mig, sedan icke känna igen mig, och när jag med obesvårad hållning och min gick rakt på honom och räckte ut handen till hälsning, var det endast med ett slags belefvenhetens tvång jag förmådde honom att trycka den kort och kallt. Annars hade han vändt mig ryggen midt i de andra middagsgästernas närvaro och förolämpat mig på ett sätt, som jag ej haft lof till att förlåta. För att förekomma detta, öfverrumplade jag honom och tvång honom mottaga min hand. Jag har tyckt mycket om honom förut, och jag ville icke låta honom förolämpa mig offentligen.

Men i tysthet förolämpade han mig likafullt så djupt som någon gärna kan göra. Det jäste inom mig, mitt blod for upp åt hufvudet och jag skyndade att själf vända mig bort, så jag ej skulle se honom mer, annars är jag rädd för att den lilla och nu knappast observerade

scenen kunde ha utvecklat sig till en hel värds-husskandal.

Jag sväljde min mat illa, i stora, otuggade bitar, så brände harmen inom mig. Strax som jag slutat mitt mål skyndade jag mig till öfverste R:s, där jag förut brukade vara välkommen efter middagen till kaffet och skymningspratet. Inom mig fruktade jag det värsta och beredde mig på att kallblodigt afvärja de förnyade oartigheter jag skulle gå till mötes.

När jag ringde på i farstun, träffade det så väl att öfverstinnan själf befann sig i tamburen och öppnade egenhändigt, emedan hon denna tid på dygnet var van att mottaga endast sina närmaste bekanta. Då hon såg mig, gjorde hon en stor mine och en tyst, ofrivillig gest, som tydde på att jag ej skulle göra något buller. Den gesten berörde mig mindre angenämt, men i hennes ögon såg jag den gamla vänligheten och sympatien lysa så klart, att jag utan ett ögonblicks betänkande steg in.

Öfverstinnan R. tog mig tyst och hemlighetsfullt vid handen och förde mig till sitt lilla förmak förbi sin mans rum. Jag märkte på tobaksmolnen att öfversten satt därinne vid sin pipa och sitt kaffe, men hon ville tydligen icke att han skulle uppmärksamgöras på mitt besök. När jag väl var inne hos henne och dörren

var dragen igen om oss, lät hon sin hemlighetsfulla mask falla, tog mig hjärtligt i båda händerna, såg mig in i ögonen och utbrast:

— Välkommen, käre löjtnant von Steven! Huru är det med er? Sätt er ner och berätta om allt som passerat er! Uppriktigt sagdt väntade jag knappast mer att få se er här i Helsingfors!

— Hvarför det? frågade jag mycket förvånad.

— Det har jag många skäl till, svarade hon och såg mig forskande in i ögonen.

— Hvad kan det vara för skäl? Jag har aldrig ett ögonblick tänkt på att ej komma tillbaka . . .

— Skulle ni . . . skulle ni verkligen . . . ?

Öfverstinnan R. gjorde ett mycket vackert och bedårande frågetecken med hela sin figur och sitt uttrycksfulla ansikte.

— Hvad skulle jag verkligen . . . ? frågade jag med stigande nyfikenhet.

— Skulle ni verkligen inte veta någonting, stackars löjtnant von Steven?

— Jag vet verkligen ingenting annat, än att jag stöter på ovänlighet, köld och förolämpningar hvart jag än vänder mig i Helsingfors . . .

— Och ni vet alls inte orsaken?

— Nej.

— Åh, Herregud! — Det var då för väl! Då är ni ju alldeles oskyldig!

— Oskyldig till hvad då?

— Oskyldig till allt, som man påbördar er.

— Hvad påbördar man mig?

— Vet ni inte ens det?

— Nej.

— O, du heliga oskuld!

— Jag tackar så mycket, men jag ville så gärna veta hvad det är.

— Det skall ni visst få.

Inom mindre än en minut hade jag reda på att man allmänt ansåg mig för en rysk spion, som meddelat generalguvernören och de styrande i S:t Petersburg alla detaljer om studentexcesserna senaste vår i Brunnsparken och likaså angifvit doktor N-skjöld för hans beryktade tal på afskedsfesten för de svenska studenterna i Societetshuset.

Jag kunde icke annat än utbrista i ett långdraget, befriade: Åh — hå! Nu fick jag åtminstone reda på orsaken till erfarenheterna, jag hade af denna min första dag i Helsingfors. När jag andats ut min första öfverraskning, blef jag naturligtvis vred, så vred att öfverstinnan R. lade sin hand på min mun och förbjöd mig att höja rösten.

— Det hjälper inte er att jag ensam tror att ni är oskyldig, sade hon, — nu gäller det att bevisa er oskuld äfven för alla andra.

— Det skall väl inte bli så svårt.

— Hm. Svårare än ni tror. När man engång fått i sitt hufvud att ni är den skyldige, går det inte så lätt att stämma om opinionen, må ni tro. Den är mäktig och envis och har tusen tungor. Vi ha bara två, ni och jag.

— Men jag har redan bevisat . . .

— Har ni det? afbröt hon mig. Det är en annan sak! utropade hon därpå mycket glad.

— Ja, det har jag väl gjort . . .

— Så mycket bättre! Hvilka bevis har ni då på att ni icke omtalat upptåget i Brunns-
huset för hans Excellens Grefven, och att ni ingen del haft i att framföra till vederbörande de farliga uttrycken i doktor N-skjöllds tal?

— Nya bevis! utropade jag förtörnad. — Är inte det nog mod de gamla, att jag under förliden vårvinter hyllat mig till studenterna och varit såsom en af dem? Att jag förvärfvat vänner bland dem, och för deras skull — som ni själf vet, fru öfverstinna, — utsatt mig för att förlora min tjänst och bli stämplad som upprorsmakare? Är det inte nog bevis på min oskuld att jag af varmaste och fullaste

hjärta velat göra gemensam sak med dem, om blott icke vissa hänsyn hållit mig tillbaka?

— Nej, det är tyvärr inte bevis nog! sade öfverstinnan R. uttrycksfullt och med en suck, som var så talande och bekymrad å mina vägnar, att jag började förstå de mycket stora svårigheter, som reste sig i vägen för mig.

— Hvad skall jag då göra? utbrast jag halft förtviflad. — Hvad skall jag göra?

— Jag fruktar ni måste lära er mycket tålmod. Det är det enda jag vet, som kan hjälpa er nu. Men kom ihåg, — det nyttar till ingenting att ni slår er för ert bröst och ropar högljudt ut att ni är förfördelad! Ingen skall tro er. Icke ens edra närmaste vänner. Genom att söka inverka på dem på den direkta öfvertygelsens väg med utrop och beklaganden, riskerar ni endast att göra er löjlig för dem och förlora er plats som adjutant hos hans Excellens Grefven. Jag vågar tro att detta ömkliga resultat är det sista ni önskar. Ni måste på ett värdigare sätt ådagalägga er oskuld.

— Men huru har då detta olycksaliga rykte uppstått? frågade jag nedslagen.

— Det har helt naturligt uppkommit därigenom, att ni varit den enda af hans Excellens Grefvens omgifning, hvilken stått i när-

mare förbindelse med studenterna. Allting talar emot er. Edra bästa afsikter och er varmaste ungdomliga hänförelse väga ingenting mot själfva faktum att ni är den enda utom studentkåren stående och följaktligen misstänkta person, som varit med om excesserna på nära håll. Ni måste medgifva att misstankarna helt naturligt skola falla på er. Man tror kanske ej att ni anmält saken för hans Excellens Grefven af elakhet och vinstbegär, men man tror att ni gjort det af oförstånd, eller att hans Excellens själf tvingat er till det med sin odisputabla myndighet.

Jag bugade mig stumt medgifvande. Öfverstinnan R. hade mer än rätt.

— Och så kommer därtill, fortsatte hon, — att ni strax efter händelserna i våras lämnade Helsingfors. Ni har otur. Jag minns så väl att det var på min inrådan ni gjorde det, och jag tror ännu att det var det bästa ni kunde göra, men som ni förstår talar allt detta emot er.

— Ja, jag förstår. Men min fars sjukdom kunde ju med allt fog uppställas som skäl till min afresa.

— Det har jag nog bjudit till att göra. Det finns också de, som i tysthet anse er oskyldig, men det betyder så litet. Den stora opi-

nionen vill ha någon korsfäst för brottet, och ni är den utsedde. Barrabas ha de låtit gå lös, det är så bruket bland de kristna, när han ej kan anträffas. Annars skulle han nog få lida sitt straff, så rättvisa äro vi ändå numera.

Jag satt en lång stund tyst i tämligen dystra betraktelser, då öfverstinnan R. helt plötsligen fattade min hand och tryckte den varmt.

— Jag är viss på, sade hon uppmuntrande och med en glad klang i rösten, — jag är viss på att ni, löjtnant von Steven, icke låter er nedslås af de obehagliga erfarenheter ni genast i början gjort om vårt goda Finland. Rättvisan skall väl engång stämpla den rätte skyldige, nu gäller det blott för er att taga allting så lugnt som möjligt och som ni säkert kan göra det med edert goda samvete och eder goda uppfostran till själfbehärskning.

Jag minns att de sista orden klingade litet ironiska i mina öron. Godt samvete hade jag visst i denna sak som i många andra, men med min själfbehärskning var det nog si och så den tiden såväl som senare.

Jag såg frågande på öfverstinnan.

— Vågar jag fråga hvad ni menar därmed? sporde jag smått osäker.

— Åh, sade hon leende, jag tänker bara att ni i er ömtåliga ställning hos hans Excellens Grefven noga vetat att väga hvarje ord ni sagt till honom, om det mellan er blifvit fråga om den studerande ungdomen, såsom det väl någon gång blifvit — eller hur?

— Det har inte mellan hans Excellens Grefven och mig varit tal om studenterna . . .

— Kommer ni alldeles säkert ihåg det? Öfverstinnan R. såg på mig menande.

— Ja, visst gör jag det.

— Hvarje ord ni sagt till honom?

— Det är kanske för mycket att jaka till.

— Jag kunde just tro det. En person så ung som ni är, och med hvilken hans Excellens Grefven allt emellanåt underhåller sig, kan lätt låta undfalla sig ett eller annat yttrande, som ej varit illa ment, men som icke desto mindre hos hans stränga Excellens väckt både misstankar och reflexioner. Från misstankar och reflexioner har en den praktiska handlingens man som hans Excellens Grefven endast ett steg till åtgärder, det förstår ni. Och ni får förlåta mig om jag icke ännu kan anse er för en fullvuxen diplomat, hvilken med framgång kunde fylla en så svår post som att stå mellan hans Excellens och studenterna, vara i tjänst hos den förre och samtidigt vän med de senare.

— Ni menar med andra ord . . . ?

— Jag menar, afbröt öfverstinnan mig, att hans Excellens Grefven med sin människokännedom och sin klokhet knappast har behöft fråga er om någonting, ni har själf nästan utan att veta det någongång blottat edra tankar för honom. Han visste nog att ni umgicks i studentkretsar, men han har låtit er hållas, ni har tjänstgjort som ett slags opinionens barometer för honom, och det har han tyckt om. Numera, sedan den allmänna meningen vändt sig mot er, anser han att det är det lyckligaste som kunnat hända er. Den har helt enkelt sauverat er framtid och lysande karrier åt er, annars hade ni lätt kunnat sälja bort den för den finska studentpopularitetens vattvälling.

Jag hade hvarken energi eller lust att opponera mig mot henne på studentpopularitetens vägnar. Min motståndskraft var bruten af mina erfarenheter denna dag, och jag lyssnade beskedligt till öfverstinnan, inseende att hon återigen hade rätt i sina förmodanden. Endast det, att jag skulle förrådt någonting för hans Excellens Grefven, ville jag ej gå in på. Och jag återtog med öfvertygelse:

— Det är endast en gång jag tydligt minns att jag talat med hans Excellens om studenterna. Det skedde en dag under de upp-

rörda promotionstiderna, då jag ville utforska hans sinnesstämning för att ha någonting nytt att meddela mina studentvänner.

— Nå, minns ni ert samtal också? frågade öfverstinnan lifligt.

— Naturligtvis minns jag det ej ord för ord, men jag kommer ihåg att jag inledde det genom att erbjuda mig öfversätta för hans Excellens en artikel ur dagens tidning om Finlands förhållande till Sverige, hvilken föreföll mig mycket lojal. Jag visste hans Excellens intresserade sig på det högsta för sådana artiklar, jag ville pråla med min kunskap i svenskan, och på samma gång jag ställde mig in hos honom hoppades jag kunna tjäna Finland och mina finska vänner genom att möjligen flera gånger bli anlita'd i ett sådant värf af hans Excellens.

— Det hade ni bestämdt icke hittat på själf, inföll öfverstinnan, utan det hade edra studentvänner intalat er — inte sannt?

— Mycket rätt, fru öfverstinna, idén var verkligen icke min, utan min vän W—lls. Han hade engång i ett entusiastiskt ögonblick förespeglat mig möjligheten att jag genom ett sådant värf kunde tjäna Finland mer än någon annan kunde det.

— Ack, ni stora barn! utbrast öfverstinnan. — Formliga hofintriger!

— Ja, icke långt ifrån. Jag kände mig mycket smickrad af ett sådant stort uppdrag.

— Och hans Excellens? Hvad sade han?

— Han sade helt kort och kärft: Hvar har ni lärt er svenska, löjtnant? Det är onödigt för en rysk militär och min adjutant.

— Ha, ha! skrattade öfverstinnan.

— Men jag, fortsatte jag, jag åberopade min finska börd och förklarade att jag ansåg det för en plikt. Hans Excellens log. Unge man, sade han mig, ni är på farliga vägar, ni utbildar ju er till rebell, minsann. Men jag skall säga er, att ni visst icke är mannen, som förstår vare sig dessa herrar finnar eller denna artikel där i bladet. Den är full af förtäckta ord och meningar, som min egen translator knappast förmår återgifva, än mindre kan ni göra det. Jag vill gifva er ett godt och faderligt råd, — akta er för desse så kallade landsmän till er! Ni är ung och barnslig, jag förlåter er för denna gång att ni låtit er smittas af dessa barocka politiska idéer, som nu utgöra lösen för dagen här i landet, men jag förlåter er icke om en tid, ifall ni ej förbättrar er. Kom ihåg det! Jag är skyldig er herr far att varna hans son. Se så, gå nu! Jag bryr mig icke

om att fråga ut er af hvem ni fått er dessa galenskaper ingifna, men jag skall ställa så till att ni ej blir frestad att hängifva er åt dem . . .

— Sade han verkligen det? utropade öfverstinnan mycket intresserad.

— Ja, jag vill minnas hans ord föllo ungefär så. Jag kunde naturligtvis ingenting invända utan gick bort efter erhållen läxa.

— Hvarför sade ni mig ingenting om detta samtal i våras? frågade öfverstinnan.

— Emedan jag skämdes för den släta figur jag gjorde, svarade jag.

Öfverstinnan R. såg gycklande på mig en stund. Hennes vackra ögon glänste så spefullt. Därpå sade hon moderligt:

— Förstår ni inte ännu att hans Excellens bara fyllt sitt löfte till er? Sitt löfte att bota er för rebelliska idéer?

— Nej, inte riktigt.

— Kors, ett sådant barn vid upphunnen myndig ålder! Han har naturligtvis sagt till någon framstående universitetsperson att ni, och ingen annan, meddelat honom allt det han fått veta om studentexcesserna och om det rebelliska talet af den lärde doktor N-skjöld. Och han har sagt denna medvetna osanning för att främja edert bästa, hvilket han anser att ligger

just i den militära karrier, vid hvars början ni nu står. Förstår ni ej det?

Jag satt en lång stund med munnen öppen af förvåning öfver denna naturliga och enkla förklaring. Ja, det var ju solklart att hans Excellens på detta radikala och listiga vis velat omöjliggöra allt vidare umgänge mellan mig och mina finska vänner. Och han hade gjort det af bästa välmening för min fars skull med hela den brutala och kloka hänsynslöshet, som är honom så egen i allt hans görande och låtande.

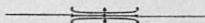
— Jag inser nu att han för alltid brutit alla band mellan mina finska vänner och mig, suckade jag.

— Åh, ni har nog vänner kvar ändå, sade öfverstinnan med en blick, som gjorde mig lycklig midt i min olycka. — Ni har ju mig . . . och många andra! Låt icke detta gå er till sinnes, jag tror som hans Excellens att det är det allra bästa för er karrier.

Jag hade detta ögonblick velat storma ut på gatan och ropa högt så alla hörde det att jag var oskyldig till allt som påbördades mig, men jag kände mig vanmäktig i de band, som omspunno mig, jag erfor ett sällsamt behag af att hafva denna vackra och kloka kvinna till rådgifvarinna och förtrogen, jag satt och såg

henne så länge in i ögonen, tills det svindlade för min syn, och utan att jag hann göra någonting klart för mig, kastade jag mig på knä framför henne och betäckte hennes hand med glödheta kyssar.

När jag lugnat mig, följde hon mig ut i tamburen, och jag gick hem i en underlig stämning af förnedrande, men likafullt stormande lycka.

I harnesk.

Min korta, patriotiska dröm var slut, öfverkorsad, annullerad.

Jag hade varit alltför kort tid i Finland för att ännu förstå min ställning, jag var ung och jag var svärmisk, jag tog hett i och blef hastigt afkyld. Men innerst i mitt sinne sörjde det fångna lejonet, den vingklippta örnen. Jag kände otydligt att någonting godt och stort och ädelt, som lofvat växa och lofvat bära mig, krympte ihop och förkväfdes. Jag sörjde uppriktigt mina studentvänner, som icke längre kände igen mig, och jag undvek t. o. m. mina vänner vid den finska militären, ty jag såg tydligt att endast ett officiellt tvång lade band på deras förakt för mig.

Förklara mig för någon? Skulle jag bli trodd? Knappast. Ett bestämdt påstående af

hans Excellens Grefven vägde mer än alla betydanden från mig.

Jag var gudskelof ung, och jag älskade. Ungdom och kärlek komma en att glömma mycket och att försonas med allt. Jag vande mig småningom vid att med en arrogant öfverlägsenhet och ett stolt inre hån se förbi alla de många vreda och föraktfulla blickar, som träffade mig hvar än jag rörde mig ute. Jag visste att denna min utmanande hållning gjorde mig dubbelt smädad och hatad, men jag fann just däruti ett slags satanisk och ironisk glädje, som gjorde mig fullkomligt hård och otillgänglig som oftast.

Den jag sörjde mest var W—ll, och jag fruktade alltid att möta honom på gatan eller på kaféerna, ty det hade gjort mig så oändligt ondt att se, eller rättare känna denne min noble, unge och varmhjärtade vän spotta mig i ansiktet med sin glödande och harmfulla blick. Lyckligtvis mötte jag honom icke på länge. Jag kunde förstå att han i år icke uppehöll sig vid universitetet.

Jag lefde därför icke en enslings lif, långt ifrån. Visserligen föll det mig aldrig in att trotsa opinionen och visa mig ute på restaura- tionerna sedan det blifvit mörkt, det hade med stor sannolikhet föranledt en skandal, ett skym-

fande af mig, utan att jag erhållit någon annan upprättelse än den, att några bra och tappre unge män hade satt sin framtid på spel och blifvit relegerade från universitetet. Det ville jag icke, och jag höll mig undan det offentliga lifvet på gatorna och alla publika tillställningar så mycket jag kunde. När jag måste med hans Excellens uppträda på dem, skyddades jag naturligt nog mot förolämpningar af aktningen för hans Excellens person.

Men i det högre societetslifvet, bland grädden af Finlands byråkrati och aristokrati, kunde jag röra mig ganska ogeneradt. Likafullt måste jag äfven där göra mig känslolös för en otalig mängd knappnålssting, dem mitt heta blod i början fördrog mycket illa. Småningom lade sig dock den första upphetsningen mot mig, och jag själf blef allt mera bepansrad mot knappnålarna.

Jag vågade icke ens förebrå hans Excellens Grefven för allt det lidande hans despotiska protektion vållat mig. Jag visste att det skulle ha varit fullkomligt lönlöst och endast inbragt mig en skarp tillrättavisning. Men samtidigt tyckte jag mig observera att min tysta och stolta hållning i olyckan icke undgick att anslå hans Excellens. Mer än en gång bevisade han mig vänligheter, med hvilka han aldrig

brukade utmärka någon annan. Det var ju ett slags balsam på mina sår, jag kände mig som en lydig son, hvilken får sin faders gillande, och mitt lätta lynne, men framför allt min kärlek gjorde mig lifvet dragligt nog. Det är så svårt att sörja sig till lungsot vid tjuguettrårs ålder.

Min ungarlsvåning var en af de elegantaste i staden, och då allting hänvisade mig till lifvet inom hus, lade jag mig vinn om att utstyra det med så mycken smak jag förmådde utveckla. Jag studerade konsthistoria och gjorde bekantskap med en svensk arkitekt, som blef mig behjälplig i att dekorera och möblera mina fem rum, så det hela slutligen liknade mera ett konstkabinett, än en ung militärs tillfälliga uppehållsort. Jag hade från Petersburg låtit hämta det värdefullaste och vackraste af min fars möblemang, resten sålde jag på auktion.

Det blef mig under hela hösten ett nöje utan like att sålunda inreda mig så präktigt som möjligt. Min lilla våning låg i stadens vackraste kvarter, och utsikten från fönstren i en del rum var fri och vid öfver skärgården och Finska viken. Jag kunde se hafvet gå i vreda hvita vågor, men inne hos mig var det lugnt och tillbommadt och nästan förnämt, kunde jag säga. Jag svärmade för konstsaker och

köpte upp en mängd gamla dekorativa föremål af järn, koppar, tenn och silfver, hvilka jag öfverkom till särdeles billigt pris, emedan man här på orten alls icke satte värde på sådant skräp.

Som mål för allt mitt bestyr och all min samlingslusta hade jag det, att snart kunna inbjuda öfverstinnan R. på en kopp chokolade och ett glas champagne i min lilla vrå, som då skulle presentera sig för henne i ett så smakfullt skick, att hon skulle få lust att vända tillbaka dit utan alltför mycken öfvertalning och många böner från min sida.

Därjämte roade det mig obeskrifligt att anlägga den air af petit maître och snobb, som jag visste att man hatade i Helsingfors på samma gång man beundrade den «tout bourgeoisement et malgré soi». Jag fann däruti som ett slags hämd öfver den smälek, som drabbade mig oskyldigt. Fick jag icke vara *med* den ungdom, som jag hade sympati och veneration för, så skulle jag åtminstone visa att det ej bekom mig det allra bittersta. Detta är den ungdomliga egenkärlekens logik. Jag kallar den visst icke hvarken öfverlägsen eller nobel, jag konstaterar bara att den är sådan.

När jag äfven lyckades engagera en god hushållerska och inropade ett parti godt vin

vid en konkurs, hade jag mitt lilla bo i den allra superbaste ordning. Jag var stolt öfver det och räknade alls ej hvad det kostade mig.

Äntligen, en dag i december hade jag allting färdigt och framställde till öfverstinnan R. min ödmjuka anhållan att hon ville presidera vid en liten förmiddagsbjudning, med hvilken jag ämnade inviga mitt lilla hem. Därefter skulle vi taga en åktur och spisa middag i Societetshuset.

Hon åtog sig mycket villigt, och som jag tyckte helt glad, att göra les honneurs, och jag ilade lycklig ifrån henne för att sammankalla de få andra personer, hvilka jag kunde och borde invitera. De voro ej många. Öfversten själf kom ej i fråga, emedan han stod så högt öfver mig i rang och skulle bara medfört stelhets och tvång i det lilla sällskapet. Han var ej heller den, som pretenderade någonting sådant, han hade längesedan med en korrekt höflighet gifvit mig en plats i sitt hem och vid sitt bord, utan att mycket låta sig generas af mig eller genera sig för min skull. Han var redan en äldre man med ett orubbligt lugnt sätt och en representativ likgiltighet i sällskap, hvilken endast vid spelbordet och bland goda vänner lär ha kunnat gifva vika för en fryntlig umgängsvän och vapenbroder. Han var

som på en tyst öfverenskommelse utesluten ur hans frus och mina samtal, jag vet ej om han var det äfven ur hennes tankar, men i mina tankar spelade han en mycket underordnad roll.

Det var då några andra bekanta, som skulle utväljas i den trånga krets jag kallade mina goda bekanta. Kornett E—m, som var här på permission från sitt kyrassierregemente i S:t Petersburg, min medadjutant hos hans Excellens Grefven, om han blott kunde få ledighet, och framför allt mademoiselle Villons, den charmanta, glada oeh spirituella fransyskan, som öfverstinnan R. tyckte så om. Flera skulle vi icke bli, men antalet var ju tillräckligt för att ha roligt.

Jag lyckades förmå dem alla att samlas hos mig om ett par dagar på chokolade och gick i ett slags lycklig väntan på ett nöje, som icke kunde utebli.

* * *

Min lilla invigningsfest blef mycket lyckad. Min våning anslog damerna särdeles, jag fick höra beundrande utrop både för det ena och för det andra, och jag var lycklig som en prins. Champagnen gjorde oss icke ledsnare,

och vi foro ut på det enkom för tillfället beställda slädföret och hade mycket roligt.

Den ganska förträffliga middagen efteråt försonade mig fullkomligt med min isolering. Det är kanske ändå lifvets bästa glädje man njuter i en liten krets af goda vänner, där ordet är fritt och tankarna fria. I den allra gladdaste stämning skildes vi åt långt fram på natten. Jag vill icke nedskrifva hvad som gjorde mig allra lyckligast, ty:

«Si vous croyez que je vais dire
Qui j'ose aimer,
Je ne saurais, pour un empire
Vous la nommer.

Mais j'aime trop pour que je die
Qui j'ose aimer,
Et je veux mourir pour ma mie
Sans la nommer.»

Jag stod och beundrade stjärnenatten genom mina fönster tills morgonen purprades i öster . . .

* * *

Mitt lif var ett fängelselif likafullt.

Ett lif i ett fängelse med allt det goda, som de andra fångarna kallade mer än hvad man kan begära af försynen. Jag har städse haft stora fordringar på försynen, d. v. s. jag har alltid begärt mycket af mitt lif, därför har jag väl fått så litet i det hela taget. Men det är mitt eget fel.

När jag efteråt tänker på denna period i min tillvaro, kan jag icke nog förundra mig öfver att jag så länge kunde hålla mig stilla, utan att göra ett rymningsförsök ur det gyllene fängelset. Det var fina, starka och välsnoddade nät, som höllo mig där, jag lefde ett lif, som mången skulle afundats mig, jag var ung och jag var rik, och jag lärde mig fort begagna både min ungdom och min rikedom.

Likafullt kom den stygga ledsnaden slutligen smygande in i mina smakfulla rum, jag kunde ej förjaga den med lektyr, ej med konst-saker, ej ens med kärleken. Den föll som ett damm öfver allt, som nyss skänkt mig glädje, beröfvande allting glansen och färgernas första friskhet och lif.

Jag var ju bara tjugutvå år!

Fram på våren, när snön smälte och saf-terna stego i naturen, blef min längtan efter

omväxling och frihet så våldsamt, att jag en dag red ensam långt ute på landet och tog mig ett bad ibland isstyckena i en å, där vårfloden bröt vinterns bårtäcke. Jag minns att min häst såg mycket förundrad på mig och gnäggade högljudt likasom för att kalla på folk, då jag klädt af mig och stod färdig att begå mitt pojkestreck. Det påskyndade bara mitt bad, och jag njöt af att känna det kalla vattnet bränna min varma kropp och jublade när isstyckena kommo sättande med strömmen och törnade mot mitt bara skinn. Det var uppfriskande, det var gallet, det var öfverdådigt, men jag behöfde någonting sådant.

På återvägen hem måtte jag ha förkylt mig, ty jag blef sjuk och låg till sängs under flere veckor. Men äfven detta njöt jag af. Febern gaf mig sina bilder, och tröttheten efter den gaf mig en hvila så djup att jag tyckte mig död.

Öfverstinnan R. kom till mig mest dagligen, än ensam, än i sällskap med någon af mina herrbekanta. Då jag nu låg sjuk, fick jag mottaga besök äfven af mina forna vänner vid gardesbataljonen, och det gjorde mig godt. Sommaren kom och med den min hälsa, men jag var så svag att jag knappast trodde mig i stånd att ensam företaga den rekreatjonsresa

utomlands, hvilken så länge gladt mig såsom lön för alla mina utståndna själförvållade lidanden.

Ändtligen, en sommardag, kunde jag gå ombord på ångfartyget, som förde mig till Sverige. O, så det jublade inom mig! Hade öfverstinnan R. vetat med hvilka känslor jag for ifrån henne, så hade hon ej brutit en liljenkonvalje från sitt bröst och räckt mig den till afsked.

Jag otacksamme! Jag dubbelt otacksamme, som blef det så snart!

Min väg gick vidare nedåt Tyskland. Jag hämtade mig fort i de nya omgifningarna. Redan i Sverige blef jag så frisk, att jag kunnat vända om som kurerad. Jag anslogs oändligt mycket af detta gamla land, men mina planer förde mig endast genom det längre söderut till Rhenstränderna och de berömda badorterna i Hessen och Nassau. Där tillbragte jag en sommar och en höst i stora världen, gjorde bekantskaper och blef väl emottagen öfverallt.

Men i Homburg satte jag mig för första gången ned vid det gröna bordet och lät guldstyckena dansa. Jag tappade och jag vann, ömsom. Det värsta var att spel-djäfven tog mig fången för långa tider

framåt. Jag måtte ha mycket ryskt blod i ådrorna, ty det är ju ryssarna, som framför alla andra nationer förstå skatta spelets fröjder . . .

Zerrissenes Leben.

Det var långt fram på hösten, innan jag tänkte på att återvända till Helsingfors. Jag hade fått min ledighet förlängd genom hans Excellens Grefvens särskilda tillmötesgående. Jag tror jag bifogade ett läkarintyg att jag var sjuk till min anhållan om förlängd tjänstledighet, — hvad gör man icke sig skyldig till, då man absolut vill begå galenskaper!

Det var spelsalen i Homburg, som höll mig kvar där, ingenting annat.

Jag hade gjort bekantskap med en tysk grefve Y. af första extraktion, som hade landt-gods i Pommern och en villa i Italien. Hans sällskap både smickrade och roade mig, ty han var en världsman med liaisons i Almanach de Gothas kretsar, han var presenterad för rege-

rade furstar och dessutom en person med bördens och rikedomens alla behagliga företräden.

Jag gjorde hans bekantskap vid spelbordet och fortsatte den i kurparken, vid balerna, och efter dem vid supéborden långt framåt morgnarna. Och han smickrade mig med att offentligt erkänna mig som sin vän. Det var ett mycket gladt och ett mycket kostsamt lif vi förde under ett par månader, vi spelade ifrigt, jag ifrigare än han, men jag tror han förlorade ändå mer än jag, utan att med en min visa otålighet eller lynne. Jag såg honom aldrig vinna, hvilket jag själf däremot gjorde allt som oftast.

Alltnog — hans fängslande bekantskap kvarhöll mig äfven. Då jag engång spelat bort allt hvad jag för tillfället hade af kontanter och värdepapper, lånade han mig en betydligt summa, utan att sätta i fråga att få någon säkerhet. När jag genom korrespondens förskaffat min kassa förstärkning från S:t Petersburg, återbetalade jag naturligtvis min skuld och frågade om jag inte finge erlægga någonslags ränta för lånet.

Ska' vi slåss herre? lydde hans svar.

Det blef naturligtvis ingen duell af, men min finkänslighet bjöd mig att föreslå något

slags parti på tumanhand med honom, och det gick han in på.

Jag förlorade till honom tolf års lön på mindre än en vecka. Gud förbjude mig att ens antydningssvis förmoda att han ej spelade ärligt, det gjorde han visst, men han spelade med tur och jag med otur. Jag försökte taga min förlust igen i stora spelsalen, men lyckan tycktes ha lämnat mig för denna gång. Ännu en förnyad förstärkning till min kassa ankom från Petersburg, jämte juristens förklaring att han måst sälja en hel del goda värdepapper under kurs för att kunna sända mig pengarna så fort som jag fordrade. Tillika tillät han sig gifva mig det kloka rådet att hushålla litet bättre, ty mer än hälften af mitt kontanta arf hade redan gått åt.

Det gjorde att jag drog öronen åt mig i tid, innan allt strukit med. Efter att förgäfvat ha försökt reparera mina förluster, bjöd jag en dag min elegante och glade greflige vän farväl och ställde kosan norrut till Finland igen. Men endast denna sommar hade kastat mig trettio gånger min magra adjutantslön. Nå — jag hade ju haft roligt i stället och första gången fått smaka på det stora lifvets lockelser och tjusning! Jag skulle hushålla med resten af mitt arf desto bättre. I Helsingfors kunde det

visst icke falla mig in att depensera mina räntor engång, än mindre kapitalet.

* * *

Jag kom tillbaka till Helsingfors med känslor ungefär som jag tänker mig Napoleons, när han som general Bonaparte återsåg Ajaccio. Jag var visst icke någon segerherre, tvärtom, men jag hade smakat på det stora lifvets fröjder, och det hade gjort mig ungdomligt öfvermodig och ringaktande.

Det dröjde länge innan jag sökte upp nina bekanta, jag ville lefva i förnäm tillbaka-dragenhet, se ner på det lif och de kretsar, där jag förut funnit mig ganska väl och i allmänhet uppträda med helt nya pretentioner som erfaren världsman och lefnadsmätt epikuré.

Hans Excellens Grefven märkte äfven den förändring jag bjöd till att ha undergått, klappade mig leende på axeln och frågade mig om jag eröfrat hela Hessen eller bara en Hessisk prinsessa, efter jag såg så stolt ut. Jag bugade mig och svarade anspråkslöst att det ännu återstod för mig att göra.

Men ju längre jag lefde mitt tillbaka-dragna lif, desto tätare kom den gamla, stygga

ledsnaden och sökte upp mig. Den höll mig sällskap vid mitt ensamma middagsbord, den satte sig vid min bok på eftermiddagarna och blef förfärligt närgången och plågsam under de långa kvällarna.

Hvad skulle jag taga mig till?

Söka upp öfverstinnan R. igen, sedan jag försummat göra det flera veckor efter min hemkomst? Det skulle inbringa mig en vacker skrapa, mycken onåd, o. s. v. Men det var i alla fall bättre än denna mördande ledsamhet, som visst var förnäm men fullkomligt outhärdlig i längden. Hans Excellens Grefven var bortrest på någon tid till S:t Petersburg och ingenting tvingade mig därför att deltaga i lifvet utom hus. Jag är öfvertygad om att de som kände mig trodde att jag ännu icke var hemkommen.

Trots ledsamheten drog jag mig dag efter dag att göra min uppvaktning hos öfverstinnan R. Efter min afresa söderut i somras hade vi växlat några bref, men mina uttryck måtte väl icke ha burit den rätta klangen af hängifvenhet i lif och död, eftersom hon plötsligt upphörde att skrifva utan ett ord till förklaring. Jag sände henne ännu några ganska vältaliga och glödande bref, men då jag ej fick något svar

på dem, hörde också jag upp med korrespondensen.

Ett kväll, då jag satt i min ensamhet helt stoisk med ledsamheten som min oundgåeliga gäst, ringde det på i tamburen och min hushållerska anmälde att det var en ung man, som ville träffa mig. Jag tänkte en förflugen tanke på tiggare och ämnade bedja hushållerskan fråga den besökande om hans namn, då han i detsamma utan vidare trädde öfver tröskeln till mitt mottagningsrum, sträckte handen emot mig och kom närmare.

Det var min poetiska studentvän från i fjol — W—ll!

— Jag har dömt dig orätt! utropade han helt rättfram och hjärtligt och tog min hand.

Jag stod ett ögonblick mycket öfverraskad, det var det sista besök jag väntat. Men när jag såg hans vackra och varma blick fästad på mig med ett uttryck af ruelse och ångerfullhet och kände hans hand gripa så trofast och godt om min, blef jag plötsligen glad, så öfverströmmande glad, att jag bredde ut mina armar och slöt honom i dem. All min gamla bitterhet och min gamla värme bröt upp inom mig för ett ögonblick, och jag hade stor möda att behärska mig, så jag ej brast i tårar.

— Jag vet allt, sade W—ll. — Öfverstin-
nan R. har berättat mig allt!

— Öfverstinnan R.?!

— Ja, just hon. Jag har i somras gjort hennes bekantskap, och hon har talat mycket om dig. Jag hade redan förut sagt till mina kamrater och vänner att det var omöjligt att du kunnat förråda oss, därtill kände jag dig för väl. Men du har svåra indicier emot dig, och dessutom lär generalguvernören själf ha sagt . . .

— Ja, jag vet det! Jag har vetat det länge, men jag har inte kunnat göra någonting åt det. Och det förundrar mig mycket att du har vågat söka upp mig . . . Hvad skola dina vänner säga?

— Det bryr jag mig lite om, när jag vet att du är oskyldig och att du sätter värde på att jag kommer och säger dig det.

— Tack, min vän! Det har gjort mig godt. Jag har varit så länge ensam. Du kom i det rätta ögonblicket. Tack, tack!

Sedan den dagen blef W—ll en kär och ofta återkommande gäst hos mig. Med sitt stora och utbildade skönhetssinne njöt han af att befinna sig i mina vackra rum. I mitt lilla bibliotek med utsikt åt sjön satt han ofta om förmiddagarna och skref, medan jag själf var

ute på tjänstgöring, och vår tysta vänskap gaf oss båda glädje, tror jag. Jag hade för hans egen skull tagit ett löfte af honom att han icke skulle tala om för sina vänner att han besökte mig. Ville han taga mitt försvar inför dem kunde han gärna göra det, men vi hade kommit öfverens att vår retablerade vänskap och vårt umgänge skulle bli en sak mellan oss tills vidare.

* * *

Naturligtvis gjorde jag genast mitt besök hos öfverstinnan R. efter den vackra hälsning jag fått från henne genom W—lls blotta inträdande hos mig. Allt detta var ju hennes verk.

Hon hade blifvit äldre. Hon mottog mig visserligen mycket vänligt, men jag kunde ögonblickligen se på henne att det försiggått en omgestaltning med henne, Icke så mycket i det yttre, ehuru äfven det bar spår af — huru skall jag säga? — fördunstade tårar. Det var i synnerhet hennes blick, den fordom så glänsande, glada och spefulla blicken, hvilken likasom mist sin udd. Jag tyckte den likasom hade hört upp att se utåt, och i stället vändt sin skärpa och sin spefullhet inåt, mot henne.

själf. Den hvilade melankolisk och frågande på mig, men utan att flamma upp, och jag betogs af en hemlig rysning. Jag frös, då jag såg det så att säga utbrunna i denna ännu vackra och stolta kvinnas ögon, jag kunde icke då göra klart för mig hvad det var, som verkade så besynnerligt på mig, men efteråt har jag förstått att jag varit vittne till den metamorfos en kvinna undergår, då kärleken slocknat inom henne.

Jag tog öfverstinnan R:s hand och kysste den både tacksamt och ångerfullt, men fann inga ord, som skulle passat i situationen. Hon väntade ej heller några förklaringar, hon log helt mildt och främmande, såsom jag aldrig sett henne le förut, och frågade mig om min badresa, om mina planer, om min hälsa, med några ord om allt, som öfverstinnan R. borde fråga löjtnant von Steven om.

Och löjtnant von Steven svarade korrekt på de korrekta frågorna. Löjtnant von Steven tackade tacksamt öfverstinnan R. för hennes goda ord om honom till den unge poeten W—ll, löjtnant von Steven bedyrade att ett vackrare och finkänsligare vänskapsbevis hade sällan en kvinna bevisat en man, och löjtnant von Steven stod upp och tog afsked af öfverstinnan R. med en fulländad salongsmansbugning. Medan

löjtnant von Steven utförde allt detta, grät jag själf som ett barn djupt inne i min själ, grät upproriskt och förtvifladt öfver att ha mist min käraste och dyrbaraste leksak, öfver att ha slagit sönder den af oförstånd och öfver att den aldrig mera skulle bli hel . . .

Jag vet ej hvad öfverstinnan R. gjorde i sin själ. Möjligen log hon lika förlåtande, lika främmande och lika mildt i den som hon log med sina läppar. Möjligen plockade hon föraktfullt sönder de sista resterna af en gyckelbild, som hon engång älskat, och kastade styckena ifrån sig.

Så mycket är visst att öfverstinnan R. och löjtnant von Steven sade hvarandra vackra ord med läpparna, lofvade att träffas som förut och ha roligt tillsammans som förut. Så mycket är visst att öfverstinnan R. och löjtnant von Steven aldrig hade varit bättre vänner. Men jag gick min väg med tårarna högt uppe i halsen, lät dem strömma fritt när jag kommit hem till mig, och betogs senare af en oro och en vild lust att rasa, som förde mig ut i sällskap med några tjänstemän och officerare. Det blef en stormig natt vid spelbordet med mycken iskyld champagne och mycket högt point, många cyniska historier, mycken imponerande vårdslös-

het och nyinlärd världsmans *laissez aller* från löjtnant von Stevens sida.

Men inom mig grät barnet tröstlöst och bittert hela den vilda natten ut.

* * *

Tiden, som täcker öfver så mycket, bragte småningom i glömska den studentpolitiska händelse, för hvilken man gjorde mig ansvarig. Åtminstone såg jag mig åter i stånd att uppträda ute i Helsingforslifvet, utan att behöfva stå i en oafbruten en garde mot förlämpningar.

Men mitt lif därute var icke längre det samma som förr. Mina studentvänner, — så när som på W—ll — hade jag ej återfunnit, än mindre besvärades jag af någon fosterländsk hänförelse eller blef jag indragen i nya förvecklingar. Min tid förflöt ganska lugnt under långa månader; — jag menar med lugnt det, att den förra spänningen mellan mina omgifningar och mig öfvergått i en dof ro och likgiltighet, i hvilken endast min vän W—ll och nätterna vid spelbordet bildade afbrott af något lifligare sensationer. W—ll var aldrig med om de senare, men vi träffades både hemma hos mig och ute i kretsar af våra gemensamme be-

kanta, och jag sympatiserade allt liffigare med denne högt begåfvade, fantasirike och känslige drömmare, som säkert allt ännu utsatte sig för smälek och förebräelser från sina vänners sida, för att han äfven offentligt erkände sin vänskap med mig.

Jag tror att detta förhållande, d. v. s. hans bekantskap med en politiskt misstänkt person som mig, ingifvit honom idén till ett stort tragiskt skådespel ur Finlands förflutna historia, som skall behandla en förrädare mot sitt land, men icke med domarens stränghet, utan med skaldens förstående och förklarande djupa blick in i sjäslifvets gömmor.

Mer än en gång utvecklade han denna idé för mig, mer än en gång beklagade jag att jag ej kunde inspirera honom till annat än sorgespel, och mer än en gång försjönko vi båda i djupsinniga betraktelser öfver lifvets mysterier, afbrutna af belysande citat ur Byron, som förblifvit bådas vår afgudade älsklings-skald. Min unge, lofvande vän var redan vid tjugu år en berömdhet, men trots alla sina framgångar och trots att han blifvit högt upp-buren sedan han första gången utgaf en vers i tryck, behärskades han af ett tungsinne och ett världsförakt, som ofta förvånade mig genom sitt djup och sin allt annat än anlagda

förtviflan. Huru ofta fruktade jag ej i mitt sinne för att denna mörka lifsåskådning, hvilken äfven jag hyllade på mitt sätt, skulle alldeles taga lefnadsmodet af honom, såsom det också gjorde senare! Midt i sina stora framgångar som poet, omgifven af talrika vänner och beundrare, var han olyckligare än jag, och det var väl hans sympati för det dystra, som gjorde att han vidmakthöll vänskapen med mig.

Jag älskade honom för att han kunde midt i sin lycka förstå olyckan, han tyckte om mig för att jag hade skäl att vara olycklig.

Var jag egentligen så olycklig? Nej. Jag var det egentligen icke af andra grunder än att jag stod i en falsk ställning och emedan det nästan hörde till god ton att vara olycklig. Den djupaste orsaken till min nedslagenhet var väl den, att jag kände dunkelt min ungdom och min handlingskraft försvinna dådlöst, utan att jag hade beslutsamhet nog att rycka upp mig ur den försöffelse, hvori min ställning och min svaga natur bragt mig.

I denna min nedslagenhet lifvade jag upp mig vid spelbordet; korten kunde som ingenting annat distrahera mig och bringa mig att glömma. Och jag såg mitt arf allt fortare smälta ihop, utan att det bekymrade mig mera

än om det varit en helt främmande persons.
Jag förstår mig ännu ej i denna dag.

Löjtnant von Steven träffade ofta öf-
verstinnan R. i sällskapskretsarna, jag träffade
henne aldrig mera.

Viljelös utför strömmen.

Ju längre det led, och ju mera jag hann vänja mig af med all upprorisk själfkänsla, desto bättre gick jag ihop med mina omgifningar. Konsten att bli medborgare är väl ytterst endast den, att sköta sin syssla och betala sin skatt, visa sig ute bland folk och aldrig visa andra intressen, än de människors, i hvilkas krets man befinner sig.

Jag är viss på att t. ex. kortspel i hög grad befrämjar en främlings naturalisering. Hade jag från början varit intresserad af ruter och spader, så skulle jag alldeles säkert spelat mig in i kretsar, hvilka hållit så fast om mig, att jag aldrig fått tillfälle till det fördärfbringande och högstämnda lifvet bland hänförda unge män, som tänkte och kände stort för sitt land och hvilka sedan stämplade mig som en förrädare mot detsamma.

Ty sedan jag började sköta korten på fullt allvar, kväll efter kväll och natt efter natt, blef jag välkommen i lag, som jag ej förut kommit i beröring med, och dörrar öppnades, som förut varit stängda för mig. Jag blef bekant med personer ur olika kretsar, jag spelade med dem både hemma och ute, och hela mitt «dystra» förflutna var som genom ett trollslag öfverskyldt. Bland ifriga kortspelare befattade man sig icke mycket med politik, åtminstone ej vid spelbordet, man frågade icke heller stort efter hvem ens medspelare var, endast han kunde sköta sina lappar, än mindre befattade man sig med hans föregåenden. Det föll en stor ro öfver mig, det formligen smickrade mig numera att få pläga umgänge med vice häradshöfding den och kamrer den, — så nedbrytande hade hans Excellens stränga protektion inverkat på min stolta själfkänsla. Jag behöfde ett döfningsmedel, och jag fann ett utmärkt sådant i korten.

Efter min korta vänskap med öfverstinnan R., hyste jag icke längre intresse för damerna. På balerna och supéerna var jag nödgad göra dem en officiel kur, men i det hade jag redan nått en så stor vana, att jag fullkomligt mekaniskt undvek att tala om väderleken och i stället utbrast i varm beundran öfver fruarnas toi-

letter och öfver de unga flickornas charmanta uttal och stora färdighet i franska språket. Tack vare min rutin, förlät man mig gärna att jag i god tid drog mig till spelborden med de äldre herrarna och steg upp från dem endast på värdens eller värdinnans uttryckliga önskan att jag skulle bringa litet mer lif i dansen, om den gick alltför trögt.

En helt behaglig tillvaro af allmän onkel och kusin, som tilltalade mig genom att den var så bekymmerslös. Jag blef hastigt och lustigt en bon garçon efter att ha varit le méchant, som förrådt hela deras fosterland åt fienden. En metamorfos, som försiggick utan den allra minsta ansträngning från min sida och därför var så mycket mer oväntad.

* * *

Oaktadt W—lls bitande men vänliga hån öfver mig och mitt eget icke mycket svagare dito, gick allting sin gilla gång under långa tider. Min själfaktning sjönk helt behagligt grad efter grad, men i stället såg det ut som skulle andras aktning för mig ha stigit, och det var ju ett utbyte så godt som ett annat. Jag steg också i graderna från underlöjtnant

till löjtnant, och min lön ökades med en tredjedel. Den skulle behöft ökas tio gånger för att förslå för mitt lif. Jag hade nämligen allt fortfarande kvar min otur i kortspel — och spelade lika fullt passioneradt. Hvad skulle jag väl annars taga mig till?

Från S:t Petersburg ingingo bref att mitt arf var i det närmaste slut. Jag höjde på axlarna åt brefven och blåste i luften åt bekymren. Jag önskade i hemlighet inom mig att det skulle bli en ände på detta lif, så fick jag åtminstone se hvad jag kunde taga mig till. Jag liknade en man i en båt utan åror, hvilken drifver utför strömmen mot ett vattenfall. Han bör redan bruset och dånet och ser skummet yra, men råkar ha en kortlek med sig och lägger patience i båtbottnen för att förkorta den pinsamt långa tiden i väntan på katastrofen.

W—ll lefde icke mycket lyckligare. Han stormade på sin svaga hälsa som hade han ej velat något annat än göra slut på den. Han var däremot sjuk, jag ville säga själssjuk, under det att jag i det hela var stark som en panter och vig som den, jag tålde vid att vaka nätter igenom och kryade efteråt upp mig för tjänstgöringen med en morgonridt på en mil. Det var skilnaden mellan oss. Annars kommo vi utmärkt väl öfverens.

W—ll blef allt dystrare, allt mera enstöring och grubblande i sin sorg, medan jag i min blef allt mera tillgänglig, allt fräckare, ville jag säga, och allt mer omtyckt af medmänniskor. Jag var lam till själen och till viljan, men min kropp fungerade ypperligt.

* * *

Katastrofen, den väntade, kom allt närmare. Jag måste för mina stigande skulder sälja Soranlax, där jag icke varit sedan vid tiden efter min fars död.

Jag tänkte egendomen skulle inbringa mig några hundratusen, men det första anbudet jag fick lydde på endast 80,000. Bättre då att göra mera skulder i väntan på bättre anbud och bättre konjunkturer för jordbrukaren. Och jag gjorde större skulder, ty det gick att göra dem, så länge alla trodde att jag var en förmögen man. Dessutom vände sig kortlyckan för mig, så att jag till och med betalade af på mina skulder, och det icke så obetydligt.

Men katastrofen kom ändå allt närmare. Ett halft år senare sålde jag Soranlax för något mer än hälften af hvad man sade mig att godset var värdt, ty en tillfällighet förde en

köpare i min väg, en köpare, som kunde betala mig kontant de pengar jag nödvändigt behöfde. Och därmed slapp jag alla juridiska konstigheter med inteckningar och dylikt, i hvilka konstigheter jag alls ej var invigd.

När jag gjort det, stannade jag en natt vid hemkomsten till mina rum framför min fars porträtt och höll ungefär följande tal till honom:

Käre far, som har frid och ro efter ett hederligt lif enligt de begrepp om heder, som du och de dina hade! Se, jag har förskingrat hvad du har samlat åt mig, jag har gjort det nästan på trots och af öfvermod, och jag ångrar det icke, — åtminstone icke ännu, innan jag känner fattigdomen och bristen slå sina hårda klor om mig, Hvarför har du blandat ett blod i mina ådror, som trotsar och hånar allt, utan att ändå ha trotsets styrka och viljekraft? Jag lismar ödmjukhet med en okuflig stolthet i hjärtat inför dem, där jag borde vara högdragen, och jag är högdragen och stolt, där jag borde vara ödmjuk. Hvar har du gifvit mig mitt korsade blod ifrån? Har du i min person låtit kämpande raser förenas? Har du betänkt hvilken strid genom hela lifvet ett sådant blod för mot sig själf! Har du betänkt att jag då är född med själfförintelsens märke, och att jag

är dömd att döda de ena rasegenheterna inom mig för att de andra skola få lefva?

Min far, du visste ej själf af denna oafbrutna kamp mellan olika krafter i ens inre! De äro lika starka inom mig, de upphäfva hvarandra och ingen kraft blir öfver för mitt eget bruk. Jag är en viljelös lekboll för vind och våg. Detta är mitt öde sedan långa år. Jag känner hur krafterna brottas och kämpa inom mig, jag känner att ingendera är starkare än den andra, och jag kan icke göra någonting åt dem, jag vet ej hvilkenderas parti jag bör taga, den ena rasens instinkter äro lika goda som den andras, och jag själf blir mer och mer ett offer för denna evinnerliga strid utan resultat, för denna ofrid utan slut, för denna kamp mellan min mors blod och min fars blod, som fortsättes inom mig långa tider efter det ni själfva hvila i ro.

Förstår du mig, min far, så dömer du mig icke. Jag kände min mor så litet, men jag vet att det lopp tatariskt blod i hennes ådror, och det blandade du upp med den civiliserade västerlänningens och skänkte lifvet åt mig. Jag var alltför ung för att förstå någonting då min moder dog, men jag har efteråt insett att det måste ha stått en lång, om än tyst kamp mellan dig och henne, och det är denna, som fort-

sättes inom mig. Min far, jag vet ej om det blir du, som segrar inom mig eller min mor, ty ni äro jämnstarka, men jag önskar ett afgörande, jag vill ha ett jättetecken af de döde, för att veta . . .

I detsamma började den lampa jag höll i handen att slockna långsamt, icke plötsligt för ett luftdrag, utan emedan oljan var slut. Jag kunde icke värja mig för en rysning, hvilken dock snart blef ett skeptiskt småleende och därefter ett tyst grubbel, när jag tändt ljusen på mitt skrifbord och satt mig ned vid det med hufvudet mellan mina händer.

Förbi mig flögo reminiscenser ur Aladdin-fabeln om lampan, som andarna lydde och om ringen . . . men min lampa hade slocknat och min ring — åh min ring!

Jag började impulsivt och ifrigt söka i mina gömmor efter en dyrbar ring, jag fått af min far någon tid innan han dog, jag mindes den så väl, den hade en stor blå sten med en diamant infattad i stenens midt, den blåa stenen liknade ett ögas iris och diamanten satt som en hvit, vattenklar pupill i dess midt. Jag hade burit ringen en helt kort tid, men besvärats af den, emedan jag aldrig brukat bära ringar förut och emedan den var

för stor för mina fingrar och skulle passat endast på tummen.

Jag hade lagt den undan någonstans, jag mindes icke längre hvar, men den måste naturligtvis finnas i mina gömmor. Och jag sökte en halftimme, jag sökte en hel, utan att finna den. Aladdins ring var borta, Aladdins lampa var slocknad . . . !

Jag slutade med att sätta mig ner och undersöka min puls, jag tycktes jag borde haft feber, men pulsen slog lugnt och jämt som ett urverk, endast 84 slag i minuten . . . Jag var icke ens drucken. Hvad var jag då?

Galen.

Än sen! Hvad rörde det mig om jag var galen? På den slutsatsen gick jag till sängs och sof min natt i ro.

* * *

Under det meningslösa galgenfristlif jag sedermera förde i Helsingfors hade jag endast en tanke klar för mig: att ju förr desto hellre framtvinga den sista katastrofen, som skulle omöjliggöra min ställning som hans Excellens Grefvens adjutant och sedan befriad kasta mig in på helt nya banor, där jag måste taga mig

fram med egen kraft eller också gå under. Denna fixa idé framstod för mig som min enda räddning ur detta gyllene elände och detta själsmördande dubbellif af ruinerad mondän lätting å ena sidan och oppositionell, konstnärlig frihetssvärmare på den andra.

Men min handlingskraft var fullkomligt förlamad. Jag kände mera än en gång djupt och tydligt det absolut omöjliga i att jag skulle kunna framställa min afskedsansökan för hans Excellens Grefven, jag visste att en befallande blick och ett strängt ord från honom vore tillräckligt för att förmå mig afstå från alla mina själfständighetsplaner. Hans Excellens inflytande öfver mig hade under årens lopp blifvit allt starkare, hans myndighet var suverän icke endast i hans närmaste omgifning utan äfven långt utom den. Det låg någonting uti hans person, som betog de flesta människor lusten att motsäga honom.

Men då jag icke tilltrorde mig att direkte kunna genomdrifva min afskedsansökan, så skulle jag åtminstone nå mitt mål indirekte, genom att göra min ställning ohållbar. Det var därpå jag arbetade — med stor framgång. Ett sådant fullkomligt negativt lif angrep mina aldrig mycket starka nerver på det kraftigaste. Den spänning, som höll mig upprätt vid spelbordet och

vid min tjänstgöring, efterföljdes af allt svårare perioder af fysisk och moralisk förslappning, ur hvilka ingenting förmådde rycka mig, om icke just korten och champagnen.

Det var denna tid min vän W—ll blef en allt mera sällsynt gäst hos mig. Hans själs-tillstånd var måhända än mer deprimeradt än mitt, och med en sista rest af stolthet afbröto vi båda utan något beslut, helt långsamt och naturligt dessa förtroenden om själssplit och andliga marter, hvilka så länge utgjort föreningsbandet mellan oss.

Därefter var jag helt och hållet ensam och öfverlämnad åt mina mindre glada betraktelser. Umgängesvänner och spelbordskamrater hade jag mer än tillräckligt många. Mina forna vänner vid gardesbataljonen hade längesedan återupptagit mig i sin krets och förlåtit mig mina politiska skulder, som ej voro mina, men trifdes icke bättre bland dem för det. De lade ett alldeles för tjockt band på mina mest subtila känslorörelser, hvilka jag smekte och omhuldade såsom det bästa jag ägde.

Just vid den tiden började rykten gå att hans Excellens Grefven skulle taga afsked.

Tre månader senare hade han verkligen gjort det, och hans efterträdare var redan utnämnd. Nu om någonsin hade jag att taga ut

steget och återfinna mig själf under andra villkor och andra förhållanden.

* * *

Det blef ingenting af mitt afskedstagande. Tvärtom anhöll jag hos hans Excellens Grefven om att han skulle rekommendera mig hos sin efterträdare. Och han lofvade göra det gärna, ty i min föga ansträngande tjänst hade jag aldrig gjort mig skyldig till försummelse, min respekt för förordningarna och för hans Excellens' person skulle aldrig tillåtit mig det. Min uppfostran, d. v. s. min dressyr, borgade för att jag icke felade åtminstone i detta.

Jag bytte om ägare. Hans Excellens Grefven for och hans nya Excellens Baron kom. Annars blef allting sig likt för mig. För Finland lär det ha inträdt en stor förändring i och med detta generalguvernörsombyte, och jag hade troligtvis haft lof nu att umgås med studenter så mycket jag ville. Men det var för sent, jag hade alls ingen lust därtill numera, och icke studenterna heller å sin sida.

I alla fall kom jag genom W—ll och ett par artistbekanta en afton ut i ett större sällskap af äldre och yngre personer, damer, konst-

närer, litteratörer — det var det finska konstnärsgillet som firade någon fest. W—ll var den kvällen återigen den öfverdådige och glade ynglingen från fordom, jag minns ej att jag sett honom sådan sedan första tiderna af vår bekantskap. Jag vet ej hvad som farit i honom, han kunde dricka utan att bli drucken och han kunde skämta utan att bli tragisk.

Det hade hela kvällen gått igenom sällskapet den samma stora fläkt af pånyttfödelse och jubel, hvilken dessa tider uppväckte hela det finska folket till själfmedvetande och ny tro på framtiden. W—ll med sin känslighet blef tydligen gripen däraf, så att han för en kväll lefde upp igen och glömde sina mörka dämoner. Äfven jag undgick icke den allmänna entusiasmen.

Efter supén, när stämningen var som högst, när de bästa talen af de berömdaste talarne i landet hållits, uppträdde äfven en gardesofficer och höll ett tal, som mottogs med hurra-rop och hänförelse.

Då var min tur inne. Jag steg upp och blef värtalig på franska i ett tal, som jag själf visste att uttryckte allt hvad jag erfarit hårdt och bittert af Finland och tänkt varmt och stort om det. Jag lade inga band på mig utan talade som jag tänkte, betonade den svåra ställ-

ning en rysk militär intog i landet och slutade med att utbringa ett lefve för frihet, jämlikhet och broderskap.

Det hurrades, men icke mycket. Möjligen att de flesta ej förstodo franska, möjligen att min uniform och själfva det främmande språket verkade afkylande på entusiasmen. Jag hade dock den glädjen att W—ll omfamnade mig, sägande att bättre och sannare hade ingen talat, samt att en del framstående män gjorde bekant-skap med mig och tackade mig för mitt tal. Men jag undgick icke att tvärs igenom alla dessa höfligheter se kölden och misstänksamheten mot den ryske främligen, som talat finsk patriotism. De närvarande gardesofficerarne förhöllo sig styfva som stoder.

En vecka efteråt kallades jag upp till hans Excellens Baronen, som anmodade mig att inlämna min afskedsansökan, emedan jag uppträdt och talat offentligen på ett sätt, som icke tillkom en rysk militär.

Brända skepp.

Jag var nästan glad öfver att katastrofen ändtligen kommit, och nästan stolt öfver att jag själf framkallat den. Jag tänkte icke på att försvara mig inför hans Excellens, som tydligrn blef förvånad däröfver, utan jag bugade mig och gick samt inlämnade följande dag min skriftliga anhållan om afsked.

Det beviljades mig utan om och men, hvilket aldrig skulle ha inträffat under hans Excellens Grefvens tid. Han skulle alldeles säkert ha styrt om så, att jag endast blifvit transporterad till något regemente borta i Kaukasien och där blifvit nödgad att fortsätta min militära bana. Så var ju bruket i Ryssland. Nu däremot var jag fri, kunde företaga mig hvad jag behagade och skulle också göra det,

fast jag ännu icke riktigt visste hvad jag skulle behaga göra.

Jag var ju icke någon alldeles ung man längre, mina tjugusex år hade icke gått spårlöst förbi mig. Världserfarenhet hade jag nog, men den var ganska ensidig och förskref sig nästan uteslutande från salongerna och militärlifvet. Jag trodde, trots allt, med ett slags blind och barnslig tillförsikt på min förmåga att slå mig fram nästan på hvilket gebit som helst, bara jag blef fri det despotiska trycket af min uniform och min falska ställning.

Och nu hade jag blifvit det.

Det första denna stora, efterlängtade förändring i mitt lif förde med sig var att mina fordringsägare började röra på sig. Det andra var att man vägrade låna mig mera pengar och det tredje att mina vänner inom militärkretsarna och den högre societeten började undvika mig. En god början alltså!

Nå — jag lät icke nedslå mig, nu skulle min tid komma, och nu skulle jag visa hvad jag dugde till, när jag hade fria händer. Jag fick icke tillfälle att visa alltför mycket förmåga. Jag talade om till höger och vänster att jag gaf lektioner i franska, tyska och ryska, jag annonserade därom i tidningarna, men jag fick icke några elever ändå.

Efter ett par veckors fåfäng väntan, tog mitt tålamod slut, min energi fordrade något att göra, och jag gick ut för att söka eleverna, efter de ej kommo och sökte mig. Det lyckades mig genom bekanta och bekantas bekanta att fånga in två små gossar, som skulle förberedas till inträde i kadettkåren och därför behöfde lära grunderna i ryska språket. I sällskap med desse något litet osnutna men lofvande unge män, med en gammal grammatik i ryskan framför mig och mina brända skepp bakom mig, styrde jag för svällande segel ut på frihetens blånande ocean — om jag kan uttrycka mig så konstigt och ändå bli förstådd.

Den gick icke med mycket rask fart, den färden. Jag törnade på en mängd grund och blef slutligen sittande fast på det största af dem. Skäret hette: fattigdom och dumhet.

Från den klippan hade jag mycket god tid att taga frihetens ocean i betraktande, där den svallade rundt omkring mig, utan att jag förmådde upptäcka en enda seglare på den; endast några vrak syntes här och där vid kusten.

*

*

*

Den dagen kom, då jag måste börja sälja mitt bohag och mina små dyrbarheter. I min kortsynthet hade jag icke förut tänkt på sådana möjligheter, utan satt kvar i min eleganta våning, höll hushållerska som förr och vinkällare, hvilket allt jag skulle betala med inkomsten från mina lektioner.

Jag sålde först under hand åt mina bekanta och vänner de föremål som särskildt tilldragit sig deras uppmärksamhet, och för dem fick jag väl betaldt, mycket väl betaldt. Alla mina bekanta frågade mig, som om det varit en afgjord sak, hvart jag tänkte resa, då jag realiserade mitt bo. Ingen af dem visste eller låtsade veta hvarför jag gjorde det. Jag var ej heller den, som brydde mig om att upplysa dem därom. Jag svarade likgiltigt ut i luften att jag ännu ej bestämt hvart jag skulle styra min kosa. W—ll kom någongång till mig, men han var så dystert och upptagen af sitt eget svärmod, så att jag inte heller på hans frågor svarade uppriktigt.

När halfårshyran skulle betalas, måste jag bedja om uppskof. Det gick min värd in på, som haft mig så länge till en ordentligt betalande hyresgäst, och sålunda blef jag kvar i min sköflade våning. Det rum, som förblef mest oberördt var biblioteket, och där tillbragte jag

dagarna i sorgsna betraktelser, alldeles utan för-
måga att begagna min dyrt förvärfvade frihet.
Jag hade så liten glädje af att röra mig ute
med den. Mina civila kläder generade mig,
mina bekanta, som jag mötte, generade mig
hela staden, byggnaderna, gatorna, torgen, ja
t. o. m. hundarna generade mig. De lupo så
obekymrade och vänliga omkring och hälsade
på lite hvar, så att de ofrivilligt påminde mig
om mig själf de tiderna jag var vänlig och
obekymrad som de. Om jag ens haft en sådan
hund, som delat min ensamhet, men det hade
jag icke!

Jag fick senare några fler elever, bland
dem ett par ynglingar, som skulle fullkomna
sig i den franska, de lärt i hemmen. Desse
unge män tillhörde familjer, i hvilka jag förr
varit ofta gäst och dit jag fortfarande blef bju-
den. Jag tror nästan att det var endast dessa
familjer jag hade att tacka för att jag ännu
kom i den ringaste beröring med världen utan-
för mig, annars hade jag med all säkerhet be-
grafvat mig lefvande, så att alla som icke sökte
upp mig, måst antaga att jag lämnat Helsingfors.

Så praktisk var jag i begagnandet af min
frihet, i mitt arbete för uppehållet och i att
göra propaganda för min nya lärarevärksamhet.
Jag var visst icke hvarken bitter eller hatfull

mot någon, om icke mot själfva det döfva och blinda ödet, hvilket återigen alls icke lät sig bekomma, men jag kände mig i svagare ögonblick ohjälpligt urspårad och kastad åt sidan, och jag hade icke den minsta lust att återigen blanda mig i strömmen. Men den oförtjänta och outtröttliga vänlighet, hvilken kom mig till del från några af mina gamla vänners sida, tvingade mig som sagdt emellanåt ut ur mitt ide. Och när jag engång var dragen ut i sällskap, så måste jag lägga band på mig och uppträda som den forne sällskapsmannen, det var det minsta min egenkärlek fordrade af mig. Ansträngningsn var ej så stor i det hela taget. Jag intalade mig själf allehanda söt tröst och smicker, att jag visst icke var på något vis förkommen, utan tvärtom ett slags martyr, som alla observerade och beundrade, och som ganska snart skulle återuppressa sig i sin fulla glans, att jag var dubbelt intressant i min olycka och kunde med fulla skäl draperas mig i den och intaga allehanda vackra attityder. Märkvärdigt nog kunde jag långa tider lyssna till detta äckliga själfsmicker och finna mig väl däraf, så mycket var det bevändt med min själsstorhet.

Men vid spelborden var jag ingen välkommen gäst längre. Man drog sig naturligtvis

i de goda sällskapen för att vinna äfven den allra ringaste summa af mig, och så klok var jag ändå att jag satte ett slags tyst pris på denna tillbakahållande finkänslighet. Hade jag nämligen kommit i farten med korten, så skulle jag utan tvekan spelat bort min frukost och middag i morgon och öfvermorgon.

Den direkta och stora nytta, jag hade af dessa i det hela ändå ganska förödmjukande besök ute i mina gamla umgängeskretsar, var att man icke helt glömde bort mig. Det insåg jag mycket väl och betvingade därför min människoskygghet och min lilla falska fåfänga. Jag måste ju lefva, jag med!

Hela denna tid trodde jag aldrig på allvar att min ställning var sådan den såg ut och som den verkligen var. Jag väntade på någonting fantasiskt, omöjligt, som skulle hända och som skulle återinsätta mig i något slags rättigheter, hvilka jag förlorat för tillfället, men som jag ej tviflade om att få tillbaka, när stunden var kommen.

En sådan själfbedragare var jag, att detta fullkomligt imaginära medvetande höll mig uppe och lät mig uppträda med nödigt själfmedvetande. Sådan jag var i svagare stunder, skulle äfven mina vänner ha ansett mig förlorad.

En människas fantasi och förmåga att bedraga sig själf är i det hela hennes bästa goda. Den gör henne narraktig och sublim på samma gång, den är en konung och själfhärskare i själens värld, den belönar och straffar rättvisare och grymmare än någon verklig härskare. Den bygger upp en hel värld på sidan om den reela, en värld i hvilken enslingen, grubblaren och den olycklige finner allt det goda, hvilket den verkliga världen vägrar honom. Utan min bedragande fantasi eller min själfbesvärjelsemakt, hade jag aldrig öfverlevvat denna period i mitt lif.

Under mina svåraste stunder af nedslagenhet och insikt om mitt tröstlösa läge, när jag ej hade långt kvar till att gripa efter pistolen öfver min säng, kom inbillningen med lagerkransar till martyren och lofvade honom seger och upprättelse för allt hvad han lidit. Mitt inbillade martyrskap var någonting, som jag i nyktrare stunder log högt åt, men samtidigt måste jag erkänna och beundra dess makt att uppehålla mig och förespegla mig hopp. Hvarför skulle jag då le i sär hela min fina, starka, bärande dröm?

*

*

*

Den inbilske martyren fick sin belöning sent omsider. En belöning, hvilken för min då öfverretade och försvagade hjärna antog kolossal proportioner af en hedersskänk från hela nationen.

Framåt höstsommaren fick jag nämligen en anmodan att söka lärareplatsen i franska och ryska vid gymnasiet i Tavastehus. Man visade mig till de inflytelserika personer, hos hvilka jag hade att göra min uppvaktning för ernåendet af detta mål, man sade mig allt hvad jag skulle säga dem, o. s. v. Likt en automat utförde jag omsorgsfullt hvarje punkt i det mig förelagda programmet, jag klädde mig i frack jag bugade mig vördnadsfullt för stränga byråkrater i morgonrockar och tofflor och framförde mitt ärende så ödmjukt som jag kunde.

Sedan aflade jag några prof för att visa min kännedom af de språk i hvilka jag skulle bli lärare, och erhöll betyg af gamla magistrar och professorer, åt hvilkas franska och linealstyfva ämbetsmansryska jag måste le i tysthet. Men jag erhöll af dem helt smickrande vitsord om mina insikter, skrifna på stora pappersark. Jämte en underdånig ansökan till vederbörande om lärareplatsen, lackade jag in papperen i ett kuvert och sände dem till den myndighet, som hade att bestämma om mitt väl och ve.

Inom en månad var jag utnämnd till platsen. Att allt detta var resultatet af mina vänners protektion, insåg jag mycket väl. Men jag ville ändå icke tro mina ögon, då jag läste utnämningen i tidningarna. Den syntes mig nu vara en alldeles för stor och en alldeles för oförtjänt framgång för mig. Jag var uppriktigt ödmjuk och tacksam, jag kunde ha gått och kysst samtliga de stränga byråkratiska herrarna i morgonrockar och tofflor på hand, så rörd och öfverraskad var jag innerst inom mig, fast jag för mina bekanta, som gratulerade mig, lyckligtvis hade till hands mitt nonchalanta tonfall och sätt från fordom. Det gick engång för alla icke från mig, och på samma gång detta sätt varit orsak till många missförstånd och orätta tydningar af hvad jag menat och känt, har det alltid bevarat åt mig en otrampad vrå i mitt innersta, dit ingen inträngt och besudlat mitt så kallade heligaste.

Jag undrar just om icke detta välpolerade harnesk af fraser och mannekinåtbörder haft mera del i min räddning undan misèr, än någonsin mina obetydliga talanger och kunskaper? Världen vill bedragas, och då det är så lätt gjort som genom att höja hakan i vädret och spela stolt, när man är nära att brista i tårar af tacksamhet och glädje, så höjer man natur-

ligtvis hakan i vädret och läspar fram en dum lögn i stället för att bekänna en vacker sanning. Det är så världen vill hafva det, och jag har för det mesta rättat mig samvetsgrannt efter dess pretentioner i detta fall.

* * *

Mina tämligen få tillhörigheter voro snart inpackade, mina afskedsvisiter hastigt undan-gjorda, mina rekommendationer till framstående personer i Tavastehus fort anskaffade. Jag gjorde mitt inträde i den lilla, nätt belägna staden med en känsla af att gå till mötes en period af idyllisk hvila i en fridfull naturs sköte. Det var en vacker höst med många klara dagar och kyliga kvällar, under hvilka jag älskade att promenera långt ut i den omgifvande täcka landsbygden.

Af mina kolleger hade jag blifvit rätt älskvärdt och vänligt emottagen, ehuru jag mycket tydligt kunde se att de voro mindre charmerade af att erhålla detta främmande element, som jag representerade, i sin slutna krets. Hos guvernören öfver länet fann jag däremot vid mitt första besök att en öfverraskande sympati slog mig till mötes, så mycket mera ovän-

ta, som jag hört uppgifvas att hans familj var mycket reserverad i sitt umgänge. Min tjänst ansåg jag mig inom kort vuxen, sedan jag, som ej förut haft annan pedagogisk öfning än privatlektioner, fann att jag icke blott kom väl öfverens med de ganska många eleverna i klassen, utan äfven att de lyssnade till mig med intresse och uppmärksamhet.

Mina första intryck af min nya vistelseort och verkningskrets voro de allra gynnsammaste. Hela mitt sinnestillstånd efter min nyss genomgångna kris i Helsingfors var så vekt och fullt af en blid kärleksfullhet, så att jag velat taga hela världen i famn, bedja den förlåta mig mina synder och i gengäld förlåta den alla fel och brister. Denna min stillsamma och lyckliga sinnesförfattning gjorde mig mera ödmjuk och undfallande i mitt uppträdande än hvad jag borde ha varit, ty inom kort fick jag känna de första naturliga yttringarna af underskattning och ringaktning från min omgifnings stda.

De väckte mig åter till lifvets tunga själf-försvarsplikter efter den långa, besynnerligt idylliska dröm jag haft om goda människor i en god värld. Men de berörde mig ej strax, de förklungo och studsade slöa ifrån mig, tills slutligen en dag en pil trängde igenom min fromhets kåpa och förvandlade pilgrimen till

ett, såradt djur, men väckte honom på samma gång till räddande handlingskraft.

Det betvingade och bundna lejonet inom mig sprang upp ur sin långa, förnedrande sömn, röt och skakade manen. Den vingklippta örnen slog med vingarna. I och med detsamma var krigsförklaringen gjord mellan mig och en stor del af den goda staden.

Efter det förslöande drifvandet med strömmen, efter att ha tumlat utför själfva fallets brant, upptäckte jag med en viss glad förvåning att jag ännu kunde röra mig, att min lamhet varit endast en dröm och att mina senor lydde mig och min hjärna arbetade spänstigt och klart som för längesedan. Jag tog mig själf i besittning helt undersökande och tveksamt, tviflande på att det var möjligt att jag oskadad gått igenom hela den moraliska rådbråkningsprocess, hvilken förvandlat mig till en tiggande botgörande munk under min ungdoms kraftigaste tid.

I första berusningen öfver mitt återfunna lefnadsmod sköt jag alldeles öfver målet med allt jag företog mig. Jag kom mycket fort på kant med mina medlärare, hvilka icke voro särdeles välsinnade mot mig förut. De hade goda skäl att icke krusa för en person, hvilken

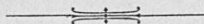
genom högre protektion blifvit dem påtvingad, och de krusade icke heller.

Min vana som lärare var icke stor, min pedagogiska bildning ändå mindre, och mitt tämligen stränga regemente med skolgossarna föranledde en oändlighet af klagomål och bråk. Jag fick mer än en gång böja mig för lärarekollegiets beslut och nödgades ibland taga tillbaka de stränga disciplinära domar, jag redan uttalat. Det undergräfvade mitt anseende hos eleverna och ställde mig i en mindre behaglig opposition mot mina ämbetsbröder.

Jag skaffade mig tröst på annat håll. Inom stadens societé hade jag inom kort och med all rätt en obestridd ledande plats. Guvernören och hans fru togo mig beskyddande under armarna, och jag blef det erkända salongslejonet, den ledande själen i alla nöjen och förlustelser.

Tavastehus hade en hel liten aristokrati af ämbetsmän och godsägare i närheten. Inom deras kretsar var jag själfskrifven minister för de sköna konsterna och de glada vetenskaperna. Min i det hela oafhängiga ställning gaf mig visserligen icke några stora inkomster, men jag lärde mig snart hushålla med det jag hade, och lifvet i den lilla staden var icke dyrt. Jag gaf med stor aplomb den glade, blaserade världs-

mannen, den leende Byron i Skråköping, och jag fick uppbära både tack och smicker, som försonade mig med de små vedervärdigheter lifvet inom gymnasiet beredde mig.

9.

Egenkärlekens triumfer.

Min period i Tavastehus blef trots allt min egenkärleks blomstringstid, min personliga fåfängas lidelsefulla triumf och mitt småsinnes käckaste segertåg. När jag tänker tillbaka på de tiderna, och det gör jag ofta, måste jag förundra mig öfver tålmodet, man hade med mig där. Min pånyttfödda arrogans och lifligt af andra och mig själf underblåsta egenkärlek dref mig som oftast till yttranden och handlingar, hvilka egentligen skulle ha belönats med en handske i ansiktet. Men det blef ingen handske kastad i mitt, emedan man troligen insåg att jag kunde tagit upp den med en hållning och ett mod, som kanske mina motståndare icke haft att lägga i dagen.

I stället för handsken kastades upprepade gånger större stenar in genom rutan i mitt

rum, och en vacker natt hade jag nöjet att vakna vid en kattserenad af gymnasisterna — alldeles som en annan politiskt misshaglig person, bevars! För det förra hjältedådet kom ingen fast, för det senare blefvo tillställarne inmanade i karcer. Men jag blef ej mera populär för den skull — tvärtom.

Nå — hela detta lif af storm i ett vattenglas verkade otroligt uppfriskande och lifgivande på mig. Min forna käcka energi kom igen, mitt tunga, inbillade martyrskap var förbytt i utmanande öfvermod, och jag hade för det mesta glädjen att behålla de välborna skratarne på min sida. Det var ett helt lustigt och ganska oförskämddt guerillakrig med opinionen i staden och de lärda magistrarne vid gymnasiet, hvars slut visserligen blef ett slags nederlag för mig, men ett nederlag, som märkvärdigtvis gaf mig ett betydligt krigsbyte och nya stora utsikter för framtiden.

Bland stadens unga damer blef jag icke fullt så mycket hatad som bland ungherrarna, eller blef jag det, så blef jag det på ett sätt, som ägde fördelen att mycket lätt kunna omvändas i motsatsen, såsom ofta lyckligtvis är fallet med det älskvärdare svaga könet.

Det stod en doft af egenkärlek omkring mig, som jag var mycket medveten om och

som jag sorgfälligt bevarade och utvecklade såsom ett särdeles dyrbart godt. Jag hade varit på väg att förlora hela denna briljanta atmosfär af öfversitteri och elegant själfbeundran, hvilken är så mäktig i umgänget med de goda medmänniskorna och så djupt nödvändig för att förvärfva och bibehålla sitt anseende hos dem. Utan denna egenkärlek skulle jag ha gjort en mycket slät figur och blifvit obönhörligt engång för alla inregisterad bland de andens pauvres honteux, hvilka öfverallt i de kristliga samfunden bilda haie för att hylla den skrytande och braskande medelmåttan, som vet att hålla sig framme och därför äfven blir framhållen af andra.

Det varde mig förlåtet, om jag icke opåtalad ville intaga denna väntande lediga plats i egenkärlekens följe, utan föredrog att själf vara den egenkäre och bli hatad, men äfven beundrad efter förtjänst. Det lyckades mig förträffligt att blifva bådadera — långt mer än hvad min anspråkslösa förtjänst egentligen var.

Jag vet mig aldrig i lifvet ha varit mera angelägen om och lagt mig mera ut efter de tongifvandes sällskap och protektion. Min fåfänga var icke den ensamt bestämmande därvidlag det skedde också af politisk och beräknande klokhet, ty jag ville ytterst ogärna be-

kväma mig att i sällskapslifvet ställa mitt ganska betydligt utvecklade lefnadsvett i skuggan för t. ex. konrektor Polvianders mera myndiga och faderliga, än spirituella sätt att vara. Jag visste förträffligt med mig att jag besatt det fina umgängets konst i betydligt högre grad än mina ämbetsbröder, och jag ville alls ej sätta mitt ljus under någon skäppa, det hade varit både opraktiskt och ledsamt för mig.

Därför intog jag från början min plats i societeten närmast guvernören och hans familj, och det fanns ingen som kunde göra mig den platsen stridig. Från det lilla samhällets tinnar tog jag sedermera med en något frivol blick det hela i skärskådande, och jag fann det dragligt nog. Min fåfänga triumferade, min egenkärlek likaså. Jag var så godt som hvarje kväll hela vintern igenom ute i sällskap, ty i den lilla residensstaden fördes ett mycket gladt lif med otaliga både offentliga och privata nöjen, vid hvilka jag var själfskrifven arrangör och nöjesminister.

Intet under därför att jag bland damerna fann all den älskvärdhet och allt det tillmötesgående, som herrarna icke hade lust att bevisa mig. Jag kunde på fruns i huset bestämda önskan bli inbjuden till en middag, där värden var en person, som jag några dagar förut sårat

tämligen dödligt genom en högt uttalad impertinent anmärkning. Och jag mottog bjudningen, infann mig och parerade öfverlägset skickligt alla de manliga gästernas mer eller mindre klumpiga utfall mot mig. Det var detta, som gaf nödigt innehåll och lif åt min vistelse i den lilla staden, jag kunde smickra mig med att vara den mest observerade personen därstädes, och jag omsatte i verklighet Lermontoffs berömda romanhjältetyper, hvilka jag beundrade odeladt.

Bland de unga damerna tilldrog sig en mademoiselle, eller som hon kallades fröken, T., min särskilda uppmärksamhet, emedan hon mera än de andra smekte min egenkärlek och tycktes fatta och njuta min djärfva umgängeskunst; så såg det åtminstone ut. Hon var dotter till en mycket förmögen handlande i staden, en ryss, som naturaliserats i Finland, och hon bar slavernas mörka skönhetsmärke, sådant jag beundrat detta redan som junkare i Ryssland. Hon var käckare, mera oförsagd och kokett än alla, hon hade ryskornas matta blekhet och farliga, passionerade väsen, och från första ögonblicket jag såg henne, anade jag att våra öden skulle tangera hvarandra.

*

*

*

Vera Tarasoff var bara sexton år, fyllig som en böna, glad som en fåle när det föll på, och hade nyss lämnat fruntimmersskolan. Dessutom var hon enda dottern, gick mycket väl klädd och var bortskämd hemma och ute. Min första bevågenhet vann hon genom att i ett sällskap, där man mindre uppskattade min lilla portion kvickhet, än min stora portion oförskämdhet, alldeles ensam falla in i ett klingande skratt åt något litet stickord, jag fann nödigt att säga. Hennes skrattparoxysm var så hjärtlig och så långvarig, att jag måste erkänna både hennes klokhets att uppfatta det roliga i mina ord och hennes sinne för det löjliga i allmänhet.

Jag levererade naturligtvis oändligt många fler kvickheter i hennes tacksamma sällskap, både sådana som tålde skrattas åt och sådana som jag icke gärna ville erkänna som mina. Och så kom det sig småningem att det uppstod ett slags vänskap mellan oss. Jag utmärkte henne särskildt genom min synnerliga uppmärksamhet i församlingar, där hon egentligen intog en ganska långt tillbakaskjuten plats hvad stadens stränga rangordning beträffar, och om hon ännu icke själf förstod att sätta fullt värde på det fina vettet i min höfviskhet, så sörjde nog hennes bekanta och tanter för att hon fick klart för sig äran, som vederfarits henne.

Inom kort hade jag också tillfredsställelsen att fånga upp allt ömmare ögonkast ur hennes vackra mörka ögon, och jag besvarade dem helt underligt hjärtnupen ju längre det led. Min så kallt och öfverlägset påbörjade kur hotade tout simplement att göra mig till den underdånige tillbedjaren, om jag icke tog mig i akt, ty Vera Tarasoff besatt alla en ung, vacker kvinnas förförande behag. Därför tog jag mig mycket snart i akt, och hade sedermera den grymma tillfredsställelsen att ganska tydligt ur hennes minspel och hållning läsa mig till alla den första kärlekens små marter, som hon sukande genomgick.

Men jag, elake barbar, bekymrade mig därom föga. Långt ifrån att lisa hennes kval med förnyad uppmärksamhet, gjorde jag allt för att visa mig fullkomligt likgiltig för henne, ehuru jag långt ifrån var det. Vera Tarasoff hade med sin bleka hy och sina mörka ögon tagit mig tyst till fånga, men innan jag medgaf det ens för mig själf, ville jag utspela flera af mina trumfer och taga hem flera spel, då jag engång satt med kort och förhand igen efter en så lång tid af ideligt passande.

Bland societetens damer fanns en vacker och ännu ung änkefru Z., för hvilken jag med framgång gjorde min kur. Jag gjorde den helt

öppet och utmanande, så att man slutligen talade endast om oss i Tavastehus och väntade på en förlofning som det enda möjliga resultatet af alltsammans. Det var då jag en dag erfor att Vera Tarasoff eklaterat sin förlofning med en af mina medlärare vid gymnasium, en för öfrigt både vacker, belevad och begåfvad man, hvilken bara hade det felet att vara min förklarade fiende. Sedan ett halft år tillbaka hälsade vi icke mera på hvarandra.

Det var lätt för mig att förstå driffjäderna till denna förlofning, den gjorde mig verkligen i början så uppriktigt ondt som Vera Tarasoff afsett, och jag måste beundra hennes mod och handlingskraft, — det var icke alla flickor, som vid sjutton års ålder gäfvos sådana svar på tal.

Sedan den stunden hörde jag ofrivilligt upp med min kur för fru Z. och började ånyo hänga med hufvudet på ett sätt, som gaf mina många belackare alldeles för mycket att triumfera öfver.

* * *

Mitt eleganta öfversitteri hade jämte Vera Tarasoffs förlofning bragt mig i ett om möjligt ännu värre harnesk med mina gamla fiender.

Mina nerver råkade mot hösten i allt värre uppror, jag började draga mig tillbaka från umgängslifvet och känna mig mätt på både kamp och segrar.

Men då ansåg man att jag blåste till reträtt, och det gaf mina antagonister tusen nya vapen i händerna. Det gick så långt att jag i höstmörkret på gatorna engång blef knuffad raklång på rygg i en rännsten och en annan gång fick mig ett käpprapp öfver hatten och en bula i pannan.

— Tu l'as voulu, Georges Dandin! ropade en spefull röst ur mörkret, som jag tyckte mig känna igen som Vera Tarasoffs fästmans.

Det satte lif i mig ånyo. Jag spände mina nerver och krökte mina mustascher käckare än någonsin. Jag vände på balerna ostentativt ryggen åt mina belackare, när jag kom dem nära och gladdes åt att tilltvinga mig en plats vid Vera Tarasoffs och hennes fästmans sida, behandlande honom såsom hade han varit luft och ingenting. Hon lät det ske med tydligt nöje, och jag blef allt djärfvare. Det låg en spänning i atmosfären, som kunde resultera när som helst i en knalleffekt.

Allt detta satte mig och mina nerver på ett hårdt prof. Jag fick anfall af ordentlig förföljelsemani och detta på ej alldeles dåliga

grunder, ty jag var verkligen både särdeles illa tåld och förföljd i tysthet. Men jag öfverdref och inbillade mig att t. o. m. min mat och dryck voro förgiftade, jag vågade knappast dricka ett glas ute i sällskapen och mitt nervösa väsen hotade att rubba mitt anseende som världsman inom societeten. För att bekämpa detta ålade jag mig viljekurer, promenader och strapatser, som skulle stärka min själfbehärskning, men i själfva verket uppdref jag den till ett slags raseri. Jag spände bågen så högt den kunde spännas — och jag lyckades i mina nästan förtviflande ansträngningar att betvinga mig själf och andra.

* * *

Vid en tillställning under julhelgen exploderade äntligen den så skarpt laddade minan. Jag hade med utsökt likgiltig arrogans tagit plats mellan Vera Tarasoff och hennes fästman, vändande ryggen åt den senare. Jag var besluten att nu framkalla explosionen, kosta hvad det ville, men själf skulle jag afgå med segern.

Jag var fullkomligt beredd på att i värsta fall nödgas riskera få en örfil och möjligen efteråt ett kok stryk af den plumpa öfvermakten,

men inför de tongifvande skulle jag gå absolut fri hvarje skymt af löjlighet, hvilket min rival däremot omöjligt kunde undgå. Min rival! Han var i denna stund visst icke min rival, utan endast min fiende, som jag ville krossa. Det var ytterst lite kärlek och svartsjuka med i spelet från min sida. Jag var alls icke svart-sjuk på Vera Tarasoffs fästman, och jag älskade icke henne själf särdeles brinnande numera, det måste jag erkänna för mig. Men jag lågade af ett nästan vildt personligt hat till hennes fästman, hvilken var den enda ungherre i staden, som kunde göra anspråk på att mäta sig med mig. Vi hade långt tidigare råkat i delo, vi hade gjort allt för att underblåsa vårt hat, och nu senast hade han fegt anfallit mig i mörkret och skymfat mig. Jag måste förödmjuka honom offentligen.

Till den ändan serverade jag hans fästmö med det mest öfverdrifna smicker och det mest genomskinliga hån öfver hennes fästman, som alldeles icke kunde undgå att höra mina med lagom hög röst uttalade speglosor. Jag kunde känna i min rygg att han hade lust att rusa på mig bakifrån och slå mig. Vera Tarasoff fann ett sannt kvinnligt nöje i den tillspetsade situationen, och likt de flesta kvinnor skulle hon med förtjusning ha låtit oss åderlåta hvar-

andra för hennes skull. Mina djupare motiv förbisåg hon naturligtvis med den behagsjuka flickans hela förtjusande naivitet, — hvar finns väl den unga kvinna, som kan föreställa sig andra motiv till en mans handlingar, då de röra sig om henne, än svartsjuka?

Alltnog — jag log och skämtade högt öfver fienden, som hade allt större lust att falla mig i ryggen. Detta gjorde jag i synonymer och symboliskt. Det gick som elektriska stötar igenom honom, det kände jag. Och när jag drifvit det förödmjukande åtlöjet till sin spets, reste jag mig vårdslöst i rätta ögonblicket, låtsande ha glömt att han satt bakom mig, och stötte så kraftigt till honom med min stol att han tog öfverbalans och ramlade i golfvet midt i salongen, så allas blickar vändes på oss.

Jag skyndade artigt och under ursäkter att hjälpa upp honom. Vera Tarasoff satt med näsduken för munnen och kiknade af ett ädelmodigt skrattanfall, men hennes fästman reste sig ursinnig och blek och sprang med knutna näfvar på mig . . .

Jag parerade ett hugg, jag parerade två, fick min herre med ett hårdt tag om armarna, så att de sutto stadigt som i ett skrufstäd och vände mig beklagande till den upprörda publiken med ungefär följande ord:

— Jag tror min älskvärda kollega tappat sitt förnuft. Var god och hjälp mig, annars fruktar jag han kan göra någon illa . . . !

* * *

Efteråt blef jag en kväll anfallen i min portgång af tre män med käppar, men jag drog fram min pistol och hotade skjuta ner den förste som slog mig. Så afvärjde jag det kok stryk, som ämnades mig och som jag, uppriktigt sagdt, — förtjänat.

Men Vera Tarasoffs förlofning blef uppslagen, och guvernören drack farbrorsskål med mig. Han var kanske den ende bland herrarna som förstod mig sympatiskt och gillade mig ridderligt och tyst småleende.

* * *

Jag hade ganska liten glädje af min seger. I skolan yttrade sig hatet mot mig genom elevernas afsiktligt dåliga uppförande under mina lektioner, jag straffade och straffade, men den raska ungdomen måtte ha börjat anse mina straff för en formlig ära, ty ingenting

hjälppte mot dem. Mina lektioner blefvo en parodi på undervisning, och mina oafbrutna klagomål i lärarekollegiet mottogos bara med köld och axelryckningar. Man sade mig helt öppet att en pedagog, som ej kunde hålla ordning under sina lektioner, på något vis måtte ha förverkat sin respekt och sitt anseende och var oduglig att sköta sin tjänst.

När jag senare af samma anledning fick en ganska sträng varning af en högre ämbetsman, som inspekterade gymnasiet, insåg jag att min pedagogiska bana, åtminstone här i staden, var omöjliggjord.

Då fattade jag mitt beslut.

Nästa gång jag såg Vera Tarasoff friade jag till henne och fick ja. Af hennes far fick jag ett tvärt nej. Jag talade till gubben på min mest bevekande ryska, men han förblef oböjlig och slutade med att förbjuda mig sitt hus.

Hvad hade jag väl annat att göra än taga mitt parti? Genom en tillfällighet lyckades jag skaffa mig en summa pengar, och en vårsommarnatt följde mig Vera Tarasoff ombord på ett ångfartyg, som afgick från Helsingfors till Stockholm. I Åbo lyckades jag fintligt undvika en skandal med myndigheterna, genom att ha förskaffat mitt pass en hög rysk

dignitärs påteckning och genom min egen kallblodighet.

Vi ankommo till Stockholm, fredlösa, förbannade, med mycket små utsikter att kunna reda oss. Lyckan stod dem djärfvom bi. Inom två månader voro vi vigda och hade ett årligt mindre understöd af min oböjlige svärfar.

Emigranten

1.

Pygmalion.

Att byta ut Finland mot Sverige var som att komma från ett lifligt slagsmål bland gymnasister till en samling äldre, om det yttre skenet mycket måna herrar, hvilka efter en särdeles god middag med många slags viner sitta och diskutera religion och statshushållning vid punschglasen. En och annan bland herrarna är nog färdig att gifva religionen på båten och statshushållningen hin, men det har en längre tid varit sed och bruk bland alla bättre herrar att diskutera religion och statshushållning efter middagen vid punschglasen, och därför gör man det, — kanske äfven af hälsoskäl. För en äldre man verkar det bra på matsmältningen att hålla sig på tankeområden, där åsikterna äro stadgade förut och uttrycken funna utan vidare själsansträngning. Dessutom är det helt

imponerande att så litet beröras af vin och mat, så att man kan tala det högsta allvar, vid tillfällen då omedelbarheten och pojkaktigheten äro färdiga att explodera af välfägnad och hög stämning.

Öfver de välmående goddagspiltansiktena ligger ett drag af djup ringaktning för den härliga kosten och drycken, man nyss sväljt, och hela den undanstökade förträffliga middagen får sken att vara bara ett slags nödvändigt obehag, som man måste genomgå för att efter den kunna ostördt hängifva sig åt sin älsklings sysselsättning: att diskutera religion och stats-hushållning.

Det är ett långt steg från gymnasisternas pojkaktighet till de diskuterande herrarnas allvar. Lika långt var steget från de unga finska brushufvudenas käckhet och öfverdådighet i idéer och lif till de stadgade svenskarnes högaktningssvärda måttfullhet. Det var nästan som att komma från barnkammarens stoj och glädje till farföräldrarnas rum, där en liten rynkning med ögonbrynen är en befallning och en vink med handen är en exekution. Ett skarpt och stort ombyte i lynnen och tänkesätt, men vis à vis seder och uttryckssätt ett språng nästan öfver halfva jordklotet, fast språket är detsamma och Ålands haf endast fem mil bredt.

Detta i stort taget. Jämför jag bara de på den sociala rangskalan högst stående, så blir skilnaden ej så vid. Det fanns aristokrati och aristokratiska seder äfven i Finland, men de senare tillhörde ett litet fåtal. I Sverige lägger bonden själf an på att alltid hafva något slags stoltare vapensköld för ögonen såsom man annorstädes bjuder till att ha Gud för dem. Så tycktes det mig åtminstone. En slusk på en krog attrapperar lysande en gentilhomme, och städerskan på hotellet försöker gärna klappa en skyddande på axeln om man säger att man är från Finland. Man märker på allting att man man är i farföräldrarnas rum.

På mig verkade det välgörande att komma dit. Jag hade nog af fria seder och fasoner, det gjorde mig godt att kunna räkna på belevnhet af alla människor jag sammanträffade med efter de långa år af belägringstillstånd jag haft i Finland. Min hustru fann svenskarna stela, ceremoniella, högtidliga och tråkiga, jag njöt som sagdt uppriktigt af att befinna mig bland idel civiliserade människor i den stolta svenska hufvudstaden.

Det var lite konstigt att lefva på bara kärlek och ett tilltvingadt njuggt understöd af en snål och vredgad svärfar. Mina privata lektioner, som jag åter begynt med, gåfvo mig icke mycket att göra, än mindre gåfvo de mig i reelt utbyte. Jag drog mig i det längsta för att göra besök hos ryska attachén i Stockholm, till hvilken jag dock af försiktighet skaffat mig ett rekommendationsbref från bekanta i S:t Petersburg.

Jag, som börjat så stolt med att lita utslutande på mig själf, var redan klok nog att midt i enleveringsbrådskan tänka på möjligheterna af att det skulle gå oss illa. Inom parentes var jag vid afresan från Finland öfvertygad om det skulle gå så, men jag hade icke annat val än att göra som jag gjort.

Den trösten återstod mig alltid, att Vera, min hustru, i värsta fall kunde återvända till sin far och lämna mig ensam med mina bekymmer och mina lektioner. Jag var elak nog att önska det i mina tankar redan innan smekmånaden var förbi, men jag teg därmed då och länge efteråt. Jag blygdes för Vera då, och jag blyges för henne i mina tankar allt ännu. Hela mitt tilltag med henne var ett dåraktigt och djärft streck, därvid jag mest tänkte på mig själf och föga på huru hon

skulle få det. Jag älskade henne som ett slags romanhjältinna, men utan romanhjältens starka tro på ett lyckligt slut. Jag hade på ett romantiskt sätt tvingat henne att hjälpa mig ur en förlägenhet, så att jag åtminstone bibehöll äfventyrsprinsens nimbus omkring mig i stället för den långt sämre nimbus af politisk- och kanske äfven penningeäfventyrare, jag annars otvifvelaktigt fått.

Nå — en kvinna, isynnerhet en kvinna med Veras ursprunglighet och styrka, visste nog att senare taga hämd på mig för det. En obetydlig kvinna, en kvinna utan nerv och djäfvulskap, tror jag att jag aldrig skulle ha fäst mig vid, än mindre lockat ut på så farliga företag som detta. Det var min tröst då, och det har bevisat sig att jag icke tröstade mig med bara fantasier.

* * *

Ack, ja, — vår första kärlek!

Älska är icke så svårt då man är ung, trotsa icke heller, men hålla ut, det är konsten! Jag skulle vara mer otacksam än hvarje annan gök, om jag icke uppriktigt erkände det långa, sköna rus, som hvarje Pygmalion alltid haft,

då Venus gifvit hans bildstod lifvet. Och det lif Vera hade, kunde Venus själf ha afundats henne!

Men jag var en Pygmalion, som var rusig med endast den ena hjärnhalfvan, den andra noterade nyktert och bespottande alla mina saligheter och nekade mig den fullkomliga hänförelsen, hvilken så mången annan nått och når.

Jag stackars prins utaf Arkadien!

Huru förklara den egendomliga skygghet, som midt i min lycka tvang mig att förbli dubbel, tvang mig att förbli reserverad med en del af mig själf och lyssna melankoliskt småleende till min andra dels lycka, afundas denna del och på samma gång beklaga den, emedan den ej ägde samma kalla öfverlägsenhet som den första?

Jag har försökt förklara denna halfhet som härledande sig ur den stöld jag begått. Jag har stulit Vera från hennes hem, jag har stulit hela min lycka, för hvilken hennes fader dessutom är tvungen att betala mig med månadliga poster. Det har ej varit någon ärlig öfverenskommelse mellan mig och henne, det har varit öfverrumpling från min sida, och djupast i grunden icke mycket bättre än beräkning. Detta medvetande har, förklarar jag för mig, bringat det mystiska, det rogifvande, det öfversinnliga i kärleken att försvinna och läm-

nat mig fattiga, nakna fakta i händerna, medan allt det sublima och storartade, som ger dessa fakta evinnerligt lif fördunstat som en rök.

Kunde jag ej som andra romanhjältar lefva lycklig med det jag hade? Kunde jag ej slå mig till ro i medvetandet att besitta den jag älskade, — hvad gjordes mig af mer behof?

Nej, jag kunde ej slå mig till ro, jag kunde ej lycklig äga det jag besatt. Ty en spefull röst sade mig att det var ingen lycka jag besatt, det var bara en ung och vacker kvinna. Lyckan är någonting helt annat än en ung och vacker kvinna, lyckan är en gåta, som man försöker lösa sin lefnad lång, och alla som påstått att de funnit lyckan, de ljuga, de ljuga himmelsskriande lögnare för att döfva sig själfva och för att dupera andra. Det är omöjligt att det finns någon så jordbunden, dum och förnöjsam människa att hon skulle ha funnit lyckan. Hon är antingen bara en pessimistisk filosof, som, för att icke trotsa Gud och världsordningen böjer sig under människans lott och förklarar sig nöjd med det hon icke är nöjd med, eller också är hon så andligen feg, att hon icke vågar se sanningen i ögonen, än mindre uttala den.

Hypokriter, stormen världsalltet som jag!
Men bara med edra stillsamma tankar. De äro
de ende, som kunna storma det.

* * *

Vera var den vackraste unga kvinna, som
en man kunde vara stolt öfver att äga. Men
jag var ej stolt. Jag fordrade något mer af
kärleken än egenkärlekens tillfredsställande; jag
begärde det otroligaste af den, men jag fick
icke annat än det hvardagligaste. Och jag gick
i oro öfver huru detta skulle slutas, jag gick i
oro redan ett halft år efter det jag tog henne
från hem och föräldrar.

Vi hade med vår flykt utbytt min hustrus
dittills lugna och barnsligt glada lif i kända
omgifningar och öfverflöd emot ett enformigt
och dystert enslingslif under mycket små vill-
kor i en främmande stad. Också jag märkte
att jag långtifrån gjort mig klar hela omkast-
ningen i mitt eget lif, jag hade allt ännu kvar
mina stora vanor från ett stolt fordom, och
fast jag inskränkt dem efter förmåga redan i
Helsingfors och Tavastehus, hängde det kvar
vid mig en hel här föredettingar — små behof
och små ovanor, som blefvo naggande och elaka.

despoter under vår bekymmerfulla fattigdom. När min svärfar äntligen genom våra bref låtit öfvertala sig att bidraga till vårt uppehälle, blef bidraget jämt och nått så stort att vi icke svulto. För alla öfriga behof var jag hänvisad till de inkomster jag kunde göra mig här på främmande botten.

Vera var storartad, där jag var småsinnad. Hennes toiletter och andra små behof stego ej till hälften af mina, och aldrig beklagade hon sig öfver sina små umbäranden, men mina gjorde mig lifvet bittert. Hon tog till en början alla de ekonomiska sorgerna med en ro, som om de alls icke rört henne, hennes hängifvenhet och kärlek tycktes ersätta henne allt det andra, hon gått miste om, och jag måste beundra den enkla glädje, med hvilken hon gjorde sina uppoffringar för vår kärleks skull. Jag gjorde inga uppoffringar med glädje, jag, utan med en söndermalen svordom mellan läpparna, som jag prässade ihop om utbrotten af min bitterhet.

Så länge jag hos Vera fann ersättning för de otaliga små förödmjukelserna, bar jag dem ändå med ett visst jämnmod. Jag hade ej så svårt att ofta fantisera ihop hela vårt dåvarande lif till en saga, däri jag var prinsen, Vera prinsessan, och alla våra små och stora motgångar endast pröfningar på vägen till lyc-

kan. Min medfödda bekymmerslöshet och laisser aller kommo mig märkvärdigt väl till pass, och fast jag i djupet var mera modlös, än jag vågade visa för Vera, tog min lätta natur som oftast ut sin rätt. Jag kunde icke kalla mig lycklig, men jag var glad mer än en gång.

Det, som gjorde mig mest ondt var icke frånvaron af lifvets ljusa behag, utan frånvaron af de förskönande tankar, jag förut alltid tänkt om det och hvilka ännu i det hela höllo mig uppe. Men allt oftare kom det stunder, då sagan om prinsen och prinsessan föreföll mig narraktig och allt annat än värdig mina mogna år. Då brast min energi, och jag föll ihop, blef likgiltig för mina lektioner och kort och ovänlig i mitt sätt mot Vera, hvilket hon såg med en viss förolämpad förvåning och en dunkel, flammande glöd i ögat, som icke bådade godt.

Därför bjöd jag till att hålla mig uppe med tomma förhoppningar, som ej hade annan realitet än min viljas, och fast det skedde med ansträngning och endast genom att tillsluta ögonen för det, som verkligen var, lyckades det mig i det hela. Våra dagar gingo mellan smek och framtidsprojekt, när jag ej var upptagen af mitt föga intressanta arbete. Smeket var roligt nog, framtidsprojekten däremot voro min största pina på samma gång de voro Veras

högsta glädje, hvilken hon unnade sig allt som oftast och som jag ej nändes förstöra för henne.

Jag visste ej hvarför, men den tiden kunde jag aldrig tänka framåt, utan att erfara ett obehag såsom om jag beredt mig på att inträda i ett kallt och fuktigt fängelserum. Nuet med sina sorger och bekymmer hade åtminstone en viss tjusning af kärlek, som trotsade och mod, som bjöd svårigheterna spetsen, framtiden bar med sig för min inre syn endast kärlek, som kallnat och mod och trots, som slappnat och förlorat sin kraft att betvinga.

Jag ryste då för framtiden, och därför blef jag besegrad af den i stället för att segra öfver den. Jag har pröfvat senare hvad det vill säga att tro på framtiden och se den i ljus, och jag vet hvilken styrka det ligger däri. Det kunde jag ej då.

* * *

Pygmalion började märka bristerna hos sin bildstod, började märka dem så uteslutande, att han förbisåg förtjänsterna.

Det djärfva steget af en bortskämd ung lätting att rymma i väg med en bortskämd ung

flicka hämnade sig. Kyssarna hade ej längre sötma nog att taga bort hvardagens bittra smak af elände, och jag var naturligtvis den första, som uppreste mig mot mitt själföfvålade öde.

Under min jakt efter elever för mina lektioner, fick jag lära känna hvad det ville säga för en man med mina föregående att böja sig till marken för att få det nödvändigaste. Jag kom hem engång blek och i vildt uppror efter att ha blifvit tämligen snöpligt behandlad af en ung snobb, hvilken jag gaf lektioner hemma hos honom. Min hustrus trösteord läto ihåliga och fadda som en oförståndig, beklagande främlings. Hon begrep alls icke förödmjukelsen — det var någonting, som hon alldeles saknade sinne för, då jag däremot utvecklat mitt i en sjukligt hög grad. Jag märkte allra bäst då hvilken klyfta, som låg mellan oss, huru mina allra enklaste och naturligaste själsrörelser för blefvo henne fullkomligt främmande, så mycket hon än försäkrade med läpparna att hon förstod dem. Jag minns att jag engång, i öfvermåttet af min föröfrigt icke så särdeles stora eller blodiga förödmjukelse, kastade mig ned på soffan i vårt rum och borrhade hufvudet in i kuddarna. Jag hade förlorat två elever genom min högdragenhet och visste intet annat råd

än att äntligen börja använda mina rekommendationer, hvilket jag spart ända hittills i hoppet att kunna slå mig ut utan denna sista så godt som tiggareutväg, ty jag hade ännu aldrig i mitt lif begagnat mig af främmande människors välvilja. Vera kom till för att trösta mig, och hennes glada tröst bestod i att hon också hittat på att jag kunde gå till den ryska attachén för att få rekommendationer.

Det var ju ett båda klokt och nära tillhands liggande förslag, jag hade ju själf tänkt på det, men det passade nu så skriande illa i min sinnesstämning, ungefär som en sten på bördan, under hvilken jag redan dignade. Förstod hon då ej min stolthet bättre? Var det så klarsynt hennes kärlek gjorde henne? Skulle hon ha sagt hvad som hälst annat än detta, hade jag förlåtit henne, men att just i denna stund späda olja på elden, som brände mig, det var oförståndets barbari, själens kortsynthet, kvinnans råhet!

Utan ett ord steg jag upp och gick ut och omsatte på ett andra klassens värdshus de surt förvärfvade dalrar, jag hade på mig. När jag kom hem mottogs jag med tårar och förebråelser. Jag var hetsig af dryck och bittra tankar, och jag brast ut i ett ironiskt ordflöde, som hon alls ej förstod. Hon ansåg mig otill-

räknelig, jag talade i luften för henne, mina bittra tankars hårdast hopsnoddade knutar, hvilka skulle slagit till blods ett älskande sinne, som förstått mig, blefvo idel nonsens för henne. De träffade icke ens så mycket att hon blifvit ond. Hon förstod icke det hela mer än . . . ja, icke mer än jag kunde begära att ett vildt främmande, ungt fruntimmer, som jag händelsevis råkat rymma med, skulle förstå mig.

Med ett flatskratt kastade jag mig i min säng, vakade hela natten i tankar som ej längre voro bittra, de voro ilskna, skummande, fradgande, elaka tankar, och såg sedan morgongryningen rinna blek in i sofrummet.

Vera sof det goda samvetets sömn. En blick på henne lugnade mig sällsamt. Det låg ett drag af obekymrad naivitet kring de halföppna läpparna, och jag insåg i ett nu att hennes oförstånd bespart henne ett lidande, som jag velat välta på henne, utan att mitt därför skulle blifvit stort mindre. Man talar om delad sorg och delad glädje som dubbel sorg och dubbel glädje. Måbända det finns människor, som hafva det så. Jag blef genom mina erfarenheter botad för att bjuda ut till delning mina högre sorger och min högre glädje. Senare har jag lärt förstå att sådant

kan delas utan att bjudas ut. Min lägre sorg, min elakhet och min lägre glädje fick Vera dela i ymnigt mått, emedan hon kunde förstå dem så väl, stackars liten.

Elände.

Vårt lif hade under mer än ett halft år förflutit så enformigt att vi endast en kväll varit på teatern och en annan på cirkus, som Vera svärmade för. Det hade därför ej aflupit stilla. De allra första veckorna i Stockholm, som vi tillbragte på hotell, hade vi däremot fört ett rätt gladt utelif, — det varade så länge tillgångarna räckte och min ställning som nygift äkta man gaf mig en lycklig blindhet och tro på att allt skulle arrangera sig längre fram. Sedermera blef också allt arrangeradt.

Hade jag bara därefter haft kvar mitt gamla oförskräckta väsen och mitt obrutna själf förtroende, så skulle det icke gjort så mycket. Under den ganska djärfva korrespondens jag förde med min svärfar, gaf jag aldrig tappat

och nedslogs visst ej, fast jag icke lyckades få af honom till vårt underhåll mer än det allra nödvändigaste. Han förblef oböjlig, och jag insåg att jag var hänvisad uteslutande till min egen företagsamhet för att vi skulle få det drägligt.

Ända dittills hade jag fört min kamp mot mitt själfförvållade öde och den goda borgerliga visdomen med hela den glada lätthet, som aldrig bryr sig om att taga reson för småsaker. Denna glada lätthet var min lifsnerv. När den svek mig på grund af motgångar och bristande sympati, begynte våra pröfningar på allvar. Det var då min öfverhandtagande modlöshet och bitterhet stäckte min handlingskraft och förvandlade mig på ett halft år till en misstänksam, egoistisk, lågsint person ifrån den gladt öfvermodige och kække äfventyrsprinsen, som i all sin hänsynslöshet hade ungdomens och det friska, fria modets nobla adelsmärke på sina handlingar.

* * *

Från att ha varit en fest och en i det hela glad och frimodig kamp mot de starkare, från att äfven under de dystraste ögonblicken ha

burit hopp om ett bättre, blef mitt lif blekt och blodlöst, fattigt och fult, och det värsta af allt: mina tankar blefvo lika bleka och blodlösa, fattiga och fula. Jag vardt en bruten man just då jag skulle allra bäst behöft hela min unga och friska käckhet till att bryta mig och Vera en framtid i de nya omgifningar, dit vi störtat oss. Orsakerna till min ringa uthållighet voro invecklade och många.

* * *

Den ryska attachén i Stockholm tog emot mig så förbindligt som mina goda rekommendationer fordrade, när jag slutligen ändå gjorde honom mitt oundvikliga besök för att bedja honom om hjälp vid anskaffandet af arbete åt mig. Jag hade sällan sett en älskvärdare person och en finkänsligare person. Inom ett ögonblick tycktes han ha insett min ställning; jag gick ej fri misstanken att någon förut beredt honom på mitt besök och omtalat mina öden för honom, som så fulländad gentilhomme uppträdde han emot mig, ehuru han säkert hade för vana att mera summariskt expediera arbetsökande landsmän i allmänhet.

Jag fick genom honom en elev, en framstående elev, en elev som kunde franska bättre än jag själf — jag fick till elev hans fru. Genom henne kom jag småningom i beröring med Stockholms beau monde, och jag har henne att tacka för att jag öfverhufvud ännu finns till och kan nedskrifva dessa uttryckslösa rader om ett lif, som var mera pinsamt och mera mördande för det bästa, det ädlaste och friskaste inom mig, än det bort få vara för en ännu ung man med min motståndskraft.

* *

*

Jag söker i mitt minne efter situationer, som skulle karaktisera bäst mitt själstillstånd och min split under dessa tider. Jag, som har det allra bästa minne för de minsta detaljer i små, obetydliga händelser, hvilka passerat under min barndoms aflägsnaste dagar, jag minns denna långt senare period nästan dunkelt som feberdrömmar, men alltid med ett psykiskt, nästan fysiskt obehag, som tvingar mig att i tankarna helt flyktigt dröja vid den, om jag icke vill bli sjuk.

Ännu i denna stund, tio till elfva år efter det passerade, kan jag aldrig befatta mig med

mina hågkomsten från denna tid utan stort obehag. Det är liksom att gräfva upp ett lik, tycker jag, i och för medico-legal undersökning, och jag är en mycket dålig jurist i detta fall, som dömer efter oskrifna lagar och som äfven, efter hvad jag tror mig ha observerat, själf dömes efter dessa.

* * *

Det var ett lif af skärande disharmonier, förnedrande småsinne och oafbrutet kif. Vera hade förbytts till en hämdgirig, elak och långsint kvinna, som aldrig förlät mig att jag lockat henne ut i detta elände och att min kärlek till henne slocknat. Men en otrolig envishet fasthöll hon sitt beslut att icke lämna mig, fast bref efter bref från hennes far kallade henne tillbaka till hemmet och gaf henne på förhand förlåtelse för hvad hon felat mot honom. Det gick slutligen så långt, att min svärfar erbjöd mig en icke obetydlig summa, om jag skulle lyckas förmå Vera att lämna mig, men med en fullkomligt vansinnig envishet föredrog hon att göra mig och sig själf lifvet bittert. Jag kan icke förklara denna uthållighet annorlunda, än som utslag af en i sina innersta känslor kränkt,

stolt och stark och hämdlysten kvinna, hvilken satte hela sin personlighet in på en absurd kamp, en vild täflan med mig i att förödmjuka och kränka.

Mina bekantskaper förde mig allt mera bort ifrån henne, drogo mig allt mera ut i lifvet, och jag fann naturligtvis en stor lättnad och befrielse utanför vår bostads kväfvande luft. Men Vera satt ensam kvar hemma och hade en grym tillfredsställelse i att mottaga mig med de mest raffinerade utbrott af kvinnlig elakhet och hämdlystnad, då jag återvände. Och jag å min sida uppbjöd hela min intelligens för att tillfoga henne nya förolämpningar.

Ändtligen blef det hela mig alldeles för outhärdligt. Genom mina bekanta lyckades jag i tysthet förskaffa mig ett litet arbete borta i en gömd svensk småstad, och utan ett ord till Vera packade jag in det nödvändigaste i smyg och rymde ifrån henne. Jag var besegrad af henne, jag flydde. Och jag utplånade sorgfälligt alla spår, som kunde ha lett till min upptäckt, ty jag visste att hon annars skulle ha sökt upp mig i min fristad och tvingat mig att fortsätta eländet tills hon krossat mig helt.

Hon anställde forskningar efter mig men fann mig icke. Efter några månaders fåfäng

väntan på mig i Stockholm, reste hon hem till sin far i Finland, och jag kunde draga andan fritt för första gången på nära ett helt år . . .

*

*

*

Lifvet ljusnade för mig som ett landskap efter dystra regntider. Ännu nästan bedöfvad och domnad af köld och elände, kände jag en glimt af sol kittla mig och såg förvånad mig omkring. Var det möjligt att lifvet ännu hade kvar solskensdagar för mig, var det icke bara ett narrspel af min aldrig tröttade, gycklande och förgyllande inbillningskraft? Jag sträckte på mig, nöp mig och öfvertygade mig på alla vis om att solen jag kände var den verkliga solen, och att lifvets nya tjusning omkring mig var det verkliga lifvets och icke mina drömmars lif. Och jag blef så glad, att jag skrattade högt ett underligt, rostadt skratt, som icke blifvit smordt på mycket länge.

Jag återvände till Stockholm, emedan jag där hade bättre utsikter till förtjänst och emedan mina gynnare där möjligen kunde förhjälpa mig till en bättre ställning. Mina få bekanta tillhörde diplomatien och grädden af societeten. Jag intog en ytterst blygsam ställning bland

dem, hälften huslärare, hälften umgängesvän, men min romantiska enleveringshistoria och mitt olyckliga äktenskap, samt kanske äfven mitt rykte af politisk flykting väckte de distinguerade damernas och herrarnas nådiga intresse, hvilket jag ofta hade litet svårt att, utan öfverskridande af mina ödmjukatjänareskyldigheter, hålla på lagom distans.

* * *

Af Vera hörde jag icke någonting på långa tider, men jag saknade henne på ett besynnerligt ångerfullt vis. Jag kände lust att återupprätta mig i hennes ögon, att förklara mig för henne, och jag anklagade mig för sent för otaliga förlöpningar emot henne, hvilka en man aldrig borde låtit falla sig till last. Jag hade för alltid förvandlat hennes sorgfria och lyckliga lott som ung flicka i den öfvergifna hustruns mindre afundsvärda öde, och jag hade satt fula märken i hennes lif och karakter, hvilka tiden aldrig skulle utplåna och försona. De erfarenheter hon fått om lifvet och kärleken genom mig voro mera bittra, än jag skulle önskat min värsta fiende. Mitt hjärta blödde, då jag tänkte på de många gånger hon stått framför

mig som ett hjälplöst och upproriskt gråtande barn, hvilket ingenting annat förstod, än att hon var gränslöst olycklig och förtrampad och förhånad. Hennes ansiktsuttryck, det på samma gång förskrämda och förbittrade, kom igen för mig i nattens drömmar, och jag hörde hennes stämma, hvars klang i hvardagslag var så trotsig och hård, plötsligt svika, skälftva och rossla under bemödandet att återhålla den vilda och lidelsefulla gråten. Hvad jag gärna hade velat hafva allt detta ogjordt!

Icke för min egen skull, jag hade redan då som alltid senare den egenheten att mottaga lifvets onda och goda med fatalistens tro att det fanns en mening med alltsammans, fast det var mig svårt om ej omöjligt att utforska denna mening så att säga på stående fot. På mig själf kunde alla själofförvållade olyckor återvärka höjande, styrkande, förädlande, jag var ju en man, som redan måste tänka öfver lifvets logik och bereda mig på att bära följderna af mina egna handlingar, om än de begåtts i ungdomsöfverdåd.

Annat var det med en ung flicka, som stod betydligt sämre utrustad, då det gällde att tillgodogöra sig lifvets hårdhändta skämt med oss fattiga syndare. Hon hade kunnat taga obotlig skada af agan, emedan den träffade ett

barn, som icke förmådde erkänna och fatta sin skuld, eller trösta sig ödmjukt med att hon led för min skull, och som därför fann straffet orättvist och grymt. Hela hennes person hade upprest sig till en förtviflad kamp mot sin obönhörlige tuktomästare, men han förblef naturligtvis den starkare och gisslade henne obarmhärtigt för hennes unga och trotsiga kärleks skull, i hvilken hon samlat allt det största och bästa hon var mäktig.

Skulle hon någonsin hämta sig från allt det, hon genomgått under det korta samlifvet med mig? Det var en fråga, som brände mig med samvetsaggets glödande tänger under den stilla period af lugnt eftersinnande, som följde på de upprörda tiderna af vårt något mer än årslånga äktenskap. Mer än en gång var jag nära däran att afsända till henne bref, fulla af ånger och själföförelser, men vid förnyadt genomläsande fann jag dem alltid så uttryckslösa eller sentimentala, att jag förstörde dem.

Mitt nyktra förstånd sade mig att det var det klokaste jag kunde göra, ty hvarje försök att återknyta de förhatliga band, som jag i ett anfall af brutal förtviflan lyckats slita, skulle endast bringa mig — och henne — förnyade sorger. Våra lynnen och deras engång för alla ohjälpliga inadvertenser skulle ej den bästa och

renaste vilja förmå bringa i samklang, utan att den ena af oss fullkomligt uppgaf sin personlighet. Men det kunde vi ej någondera göra, med mindre vi frivilligt afstodo från att lefva. Och det var lättare sagdt än gjordt. Sin kropp kan man själfmörda, sin själ betvingar man ej med en revolverkula.

Småningom försonade jag mig med det som varit mellan Vera och mig. Jag bedömde det förflutna allt kallare på ju längre afstånd det kom ifrån mig, och snart ryste jag för tanken att genom en plötsligt påkommen känslösamhet hopa ånyo öfver mig hela det namnlösa själs- och kroppselände, som varit alldeles nära att för alltid bryta ner oss båda.

Men i mitt minne står detta år kvar som en nästan oförklarlig gåta, trots att jag försökt reda ut alla orsaker till vår olycka. Det är mig svårt att undvika att emellanåt tro på en mystisk öfvernaturlig skickelse, som uppreste på ett absurdt och ovärdigt vis emot hvarandra tvänne unga älskande, hvilka med någon liten samstämmighet helt säkert förmått bjuda alla små och stora svårigheter spetsen såsom tusen andra unga älskande gjort. Vi, som hvar för sig voro både älskvärda och medgörliga, vi bildade tillhoppa en karakterernas färgmotsättning så skarp, så skrikande grell i sin sammansättning,

att hvarje skymt af harmoni förstördes. Vi voro olja och vatten, som aldrig kunde blandas, vi voro eld och vatten, som vid sin beröring naturnödvändigt måste förtära den ena den andra. Jag vet ingen annan förklaring på det obegripliga.

— — —

Ett halft år efter Veras afresa från Stockholm, mottog jag ett bref från hennes far, däri han erbjöd mig en viss summa, om jag ville gå in på att hos hans majestät kejsaren anhålla att af gunst och nåd bli skild ifrån min hustru. Jag svarade jakande och afböjde naturligtvis penningarna. Ur hans följande bref kunde jag läsa en mycket tydlig förvåning öfver detta mitt handlingssätt, — han var tydligen ej den enda i Tavastehus, som undrade öfver en sådan hållning hos en äfventyrare. Men jag underskref böneskriften till kejsaren, den blef beviljad af nåd och gunst, och mitt äktenskap var upplöst.

3.

Fixa idéer.

Äktenskapsskilnaden, det lyckliga slutet på ett olyckligt samlif, är icke alltid ett så lyckligt steg som det borde vara. Vi stackars nutida samhällsfångar äro så illa bundna i våra fördomar, som vi ärft efter våra fäder, så att vi numera alldeles icke förmå frigöra vår fantasi och sätta oss in i den frihet, vi som människor engång åtnjutit. Ty åtnjuta vi någonsång full frihet att röra oss och göra som vi behaga, så kunna vi af helt naturliga grunder icke begagna oss af den. Burfågeln har glömt att flyga, flyttfågeln att sträcka. Att buren står öppen kvittar fågeln lika, och flyttfågeln stannar likgiltig och stel af frost kvar i vinterkölden, så viss om att vingarna ej bära honom, att han icke engång försöker färden till soligare länder.

På den första ofrivilliga tillfredsställelsen öfver att min skilsmässa var en afgjord sak, erfor jag småningom alla slentrianens sorger, hvilka jag ej hade mod och kraft att kufva. Det var ju så godt som blödsinnigt att efter ett samlif som mitt och Veras sörja öfver dess upplösning, men jag gjorde det likafullt. Jag var väl blödsinnig, — man kan bli det af mindre än ett helt års onyttig och hjärnuppmjukande förnedring.

I stället för att med friskt mod på nytt kasta mig ut i lifvet och gripa fatt i lyckan, när den flög mig förbi, tog jag alla mina sorger, de stora och de små om hvarandra, samlade dem i en hög och satte mig att rufva öfver dem. Jag rufvade dagar och nätter öfver det onyttigaste af alla lifvets onyttiga problem, jag grubblade öfver kärlekens förbannelse, som blifvit min lott i stället för dess välsignelse. Och när jag ej hade några närmare vänner i Stockholm, som skulle hindrat mig och tvungit mig ur trollkretsen af mina föreställningar, blef jag småningom helt naturligt en enstöring, som lefde sitt fula och glädjelösa lif i sina två små mörka vindsrum, medan mina sjuka tankar gingo sin trånga, oafbrutna kretsgång kring min egen olycka.

Mina lektioner gåfvo mig jämt så mycket att jag ej led någon nöd, och välvilliga människor sörjde för att jag fick nya elever, då de gamla lämnade mig. Själf lade jag aldrig två strån i kors för att skaffa mig mitt uppehålle.

Vera blef min fixa idé, min plågoande, ännu långa tider efter det hon realiter upphört att plåga mig. Hon hämnade grymt de oförrätter jag tillfogat henne genom att aldrig lämna mig ensam, hon blef mina dagars sorg och mina natters vända.

— Distrahera dig! ropade min själfbevarelsesdrift till mig. — Huru skall jag distrahera mig? svarade min indolens slappt. Hvarje tanke på nöjen föreföll mig motbjudande, jag hade hvarken råd till dem eller hoppades jag vederkvickelse af dem, och så fortgick mitt lif i plågsamma minnen, trött och färglöst som en bruten gubbes, oaktadt jag ännu ej nått trettio års ålder.

Jag vet ej hvar detta lif skulle ha funnit sin afslutning, på fattighuset eller på dårhuset, om ej en tillfällighet väckt mitt döda intresse för yttervärlden till lifs igen.

En dag tog jag en ny väg längs några andra gator, än dem jag i vanliga fall gick, då jag begaf mig till mina lektioner. Det var fram på eftermiddagen en kulen och mörk

oktoberdag, och då jag gick förbi ett upplyst juvelerarefönster, stannade jag ett ögonblick och tog de utställda dyrbarheterna i betraktande. Det var som hade en osynlig hand hindrat mig att gå vidare och tvungit mig att gifva akt på fönstret.

Där sågs en vanlig utställning af smycken, armband; collierer, kedjor och ringar, — allt hvad en bättre juvelerareaffär har att bjuda på. Jag for med blicken hastigt öfver hela härligheten och beredde mig att gå vidare, då mitt öga nästan magnetiskt drogs till en klackring i ett fodral, utställd helt skymundan i fönstersmygen till vänster.

Den ringen väckte något slags otydliga erinringar hos mig, hvilka höllo mig kvar en stund vid fönstret. Jag böjde mig ned och betraktade den närmare, och när jag såg den blå, irisfärgade ögonstenen med en hvit diamant i midten som pupill, så stod det med ens tydligt och klart för mig att den ringen hade jag engång ägt, — det var samma ring, som min far gifvit mig någon tid före sin död och som jag sedermera förlorat.

Jag gick in i butiken, bad att få taga den i närmare betraktande och gjorde en fråga om priset. Ringen var alldeles lik den, som jag förlorat, bara att denna var som ny.

Den saknade naturligtvis inskription, men det hade också min fars ring saknat. Priset var högt, tio gånger för högt för att jag kunde tänka på att köpa den. Men likafullt uppgaf jag mitt namn och min adress hos juveleraren och bad honom reservera ringen för min del, jag hade för afsikt att köpa den, sade jag, fast jag icke nu strax ville göra det. Jag skulle komma igen, så snart jag beslutit mig för handeln. Därpå gick jag.

Allt detta gjorde jag så att säga mekaniskt, jag visste nog hvad jag sade och hvad jag tänkte, men jag sade det med en för mig själf främmande röst och jag tänkte på möjligheten af köpet med ett slags frånvarande och ligkiltig visshet som hade jag bara behöft gå hem och taga summan och betala ringen för att den skulle blifva min.

Hela detta mitt besynnerliga uppförande, hvars besynnerlighet bara jag var medveten om, — juveleraren kunde ingenting märka — berodde på att mina tankar envist snurrade kring någonting glömt och förgätet i mitt förflutna, någonting, som hemlighetsfullt och mystiskt sade mig att det var af stor vikt för mig att komma i besittning af ringen. Jag kom otydligt ihåg några dunkla fantasier eller möjligen upplevelser, jag någongång haft, kanske

var det endast en dröm. Men den drömmen hade stått i förbindelse med mitt verkliga öde på något sällsamt sätt, det var som om jag efter den drömmen hade gått alla mina olyckor till mötes, eller som om de härledt sig just ur den.

Med hufvudet nedböjdt och händerna på ryggen hade jag utan att veta det vandrat grubblande genom halfva Stockholm och vandrat så rätt, att jag nu stod framför det hus, där min elev bodde och väntade på sin lektion. Jag såg på klockan och fann att jag försummat min fixerade tid med några minuter, men kunde likafullt ej besluta mig för att gå upp. Jag måste först klargöra för mig hvad det var för minnen, som voro förknippade med ringen, hvilka så egendomligt och mystiskt tvingat mig att köpslå om den och allt ännu höllo mina tankar fångna i det passerades dunkel.

Jag gick ett slag nedåt Munkbron, i hvars närhet jag befann mig. Jag såg Riddarholmskyrkans smäckra torn upplysas nedifrån af gasljuset och dess spira försvinna i oktoberkvällens regntunga mörker, jag gick förbi Gustaf Vasas staty och vidare öfver Riddarholmsbron, förbi kyrkan, tills jag befann mig på målarbåtarnas anläggningsplats och den svallande sjön förbjöd mig att gå vidare. Jag stod en stund och

stirrade öfver sjön till söder, där ljusen ur fönstren glimmade i rader öfver hvarandra, och sökte och sökte i mitt rebelliska minne.

Då gick hela sammanhanget upp för mig i all sin enkelhet: Det var en natt för längesedan. Jag hade sålt Soranlax, vår gamla egendom, och vid hemkomsten höll jag ett halftokigt tal till min fars porträtt. Midt under talet bad jag om ett jättetecken af de döde, och i detsamma slocknade lampan jag höll i handen. Det gaf mig någon fantastisk anledning att tänka på Aladdins lampa och från den på Aladdins ring — min faders ring, som jag fåfängt sökte efter då, och som allt sedan dess varit borta.

Märkvärdigt, — jag hade lust att le åt mina fantasier, men jag kunde ej! Jag blef gripen af någon slags underlig vördnad för det obegripliga och mystiska, jag fann hela denna kombination af fantasier och faktiska händelser innebära likasom ett omen, och i stället för att le åt mitt besynnerliga beslut att köpa ringen, jag sett i dag, blef jag dubbelt stadgad och fast i min föresats. Det var som om hela min framtid berott af detta mitt besluts genomförande, jag erkände för mig själf att det var så godt som galenskap, men jag trodde ändå innerst att denna galenskap bar någonting stort

och frälsande i sig, om jag förmådde sätta den i verket.

Jag återvände till det hus, där min elev bodde med mycket lättare och långt spänstigare steg än de, med hvilka jag nyss gått därifrån. Utan att jag hade riktigt klart för mig huru jag skulle uträtta någonting för nåendet af mitt mål, gick jag uppför trapporna, fann min elev något otåligt väntande och begynte den försenade lektionen.

Min elev var ganske långt hunnen i sin språkkunskap, och vi kunde redan föra hela vår konversation på franska, hvilket jag ansåg lika lärorikt för honom som någonsin öfversättningar och läxor i grammatiken. Allt nog, jag begagnade lektionen till flere antydningar att jag ville göra mig större förtjänst i Stockholm på mina talanger i utländska språk. Min elev hörde till de inflytelserika kretsarna och hade alltid bevisat mig en särdeles stor égard, hvarför jag ej drog i betänkande att vända mig till honom i denna sak. Han var endast student tills vidare, men hans familj, hans uppfostran och förmögenhet gáfvo honom en ställning i samhället, som tillät mig anlita honom som protektor utan att behöfva skämmas inför mig själf. Jag var viss på att han skulle framföra mina förfrågningar till sina föräldrar eller sy-

skon, och mera behöfde jag icke för att bli hulpen.

Jag gjorde honom uppmärksam på att det existerade en hel stor rysk litteratur, af hvilken föga eller intet var öfversatt till svenskan, och att jag, i händelse jag kunde få förläggare, vore glad åt att göra de litteraturläskande svenskarne bekanta med den. Min ryska uppfostran och förtrogenhet med förhållandena i Ryssland garanterade att jag, mer än mången annan, hade förutsättningar att lyckas i ett sådant öfversättningsarbete, så vida det ankom originalspråket. Svenskan var jag ju ej lika mäktig, men det fanns alltid personer, som åtog sig att korrigera den.

Min elev var, som naturligt är, föga bevandrad i de praktiska litterära förhållandena i Stockholm, men han lyssnade till mina ord med en vänlig och intresserad uppsyn, som öfvertygade mig om att han förstod hvarför jag omtalade mina förhoppningar och att han ville antaga sig dem, d. v. s. omtala dem för sina närmaste.

Med en viss tillfredsställelse öfver att ha utträtt något för nåendet af mitt mål, afslutade jag lektionen och gick hem till mig i en underlig, föryngrad stämning. Det hade icke händt mig sedan mina första tider i Stockholm, att jag burit på ett hopp om någonting, hvil-

ket åter i sin tur berodde af att jag varit alldeles för nedslagen för att tänka framåt.

* * *

Vid nästa lektion hos min älskvärda elev, meddelade han mig, utan att jag frågade honom därom, att jag med stor sannolikhet skulle lyckas finna en förläggare för mina tilltänkta öfversättningar, om jag vände mig till herr R:s förlagsfirma.

Naturligtvis gick jag dit med det första. Jag mottogs af en medelålders, bredaxlad och fryntlig herre, hvilken bjöd mig att stiga in i en inre rum, där vi kunde tala vid hvarandra ostörda.

Jag framlade i några ord för honom mitt projekt om öfversättningar från ryskan, och han syntes särdeles intresserad. Men då jag utvecklade min idé vidare, såg han på mig och frågade:

— Min herre är ju icke svensk?
— Nej, svarade jag.
— Det kan jag höra på uttalet, fortsatte han. — Och det är ju ett litet hinder hvad öfversättningar till svenskan beträffar, — eller hur? Men jag skall i alla fall se till att kunna

göra någonting för er. Man har rekommenderat er hos mig som en talangfull språkkännare. Nu gäller det bara att jag får manuskripten med det snaraste, för att kunna besluta mig för att antaga ert arbete.

För någon tid tillbaka skulle högmodsdjäfvlun, som bodde inom mig, ha känt sig stucken af den tämligen korta och myndiga affärstonen förläggaren använde, nu stod jag ganska spak med hatten i hand och kände mig glad åt att jag hade några förhoppningar alls. Jag förklarade mig mycket villig att underkasta mitt arbete både revision och ändringar om förläggaren fann det nödigt, min lilla stolthet hade fått ett slag för munnen och teg stilla som en afstraffad, odygdig pojke.

Tack vare min barnsliga längtan efter ringen och mitt beslut att köpa den, böjde jag mig helt lätt för de små obehag, hvilka under en tidigare period af mitt lif skulle ha utgjort stötestenar, som helt och hållet stjälpit mina planer öfver ända.

Nu tryckte jag tacksamt en hand, som kyligt räcktes mig till afsked och lofvade ånyo infinna mig, när jag hade manuskriptet färdigt.

*

*

*

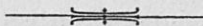
Det kom en tid af ansträngande, emellanåt så godt som förtviflad flit för mig. Jag utvalde utan mycket grubbel Lermontoffs prosarbeten för mitt litterära öfversättningsvärf, och jag skref på dem natt och dag. Jag var ofta helt förundrad öfver den arbetsförmåga, som plötsligen fallit mig till del. Sedan länge var jag så förtrogen med andan i Lermontoffs författarskap, så att det icke fordrades särdeles lång tid, innan jag hade en hel hög manuskript staplade på mitt bord.

Under mina promenader ute, ställde jag alltid och ofrivilligt mina steg förbi det juvelrarfönster, där min ring låg. För hvarje gång sökte jag med stor spänning efter ringen i sitt etui. Den låg kvar. Den hade ännu ej funnit någon köpare, — gudskelof.

Dock, — när jag under min plötsligt påkomna andliga energi, hvilken jag aldrig i världen förut erfarit eller trott mig mäktig, hade mina bästa arbetsstunder, trädde som oftast Veras bild på ett besynnerligt störande vis mellan mig och arbetet. Det var som om hon gjort det till sin högsta plikt att allt ännu, oaktadt det stora afstånd som fanns mellan oss, uppenbara sig för mig med all sin forna dämoniskt förstörande och nedbrytande makt. Hon tog för mig formen af Lermontoffs egen dämon. Jag

kunde, då jag samlat mig allra bäst till återgifvande af den ryska skaldens titaniska trots, för långa timmar dragas ur mitt arbete af en andehand, hvilken strök öfver mina klara tankar, och blandade bort mina uttrycksfulla ord. Jag sökte fåfängt hämta mig efter beröringen af denna hand, jag tvingade mig, jag slog mig, jag drog mig i håret för att återfinna tankarnas tråd, — det var mig omöjligt att betvinga den osynliga dämonen.

Därför gick det en i mitt tycke ganska lång tid, innan jag med manuskripten under armen äntligen återinfann mig hos förläggaren. Han såg smått spörjande på mig, alldeles som hade han velat fråga mig huru det var möjligt att jag kunnat så snabbt skrifva ner hela detta arbete, som jag nu bragte honom. Hans allvarliga affärsmansansikte antog ett förbindligt och älskvärdt uttryck, och jag öfverlämnade honom manuskripten med en höflig bugning.

Segeer och lugn.

Jag hade ånyo råkat i det tillstånd af öfverspändhet och vakna feberfantasier, som jag kände till från fordom, då jag nödgats be- tvinga mig eller drifva på mig öfver höfvan. Det var just ur en sådan andlig och fysisk öf- verspändhet, som hela min olyckliga enleverings- historia och mitt giftermål med Vera fram- sprungit. I ett sådant tillstånd öfverskattade jag mina krafter och mätte de nyktra, reela företeelserna med fantasiens mått, hvilket sedan hämnat sig så bittert på oss båda.

Under min väntan på förläggarens svar, hvilken väntan jag i ett slags själfplågeri gjorde mycket längre än det varit nödigt, genomlefde jag en hel feberroman, som min uppeggade och lössläppta fantasi diktade ihop, utan att jag

förmådde kontrollera hvad som i den var verklighet och hvad som var dikt. Min långa ensamhet och min saknad af en förtrogen vän, som kunnat säga mig den nyktra sanningen, lämnade mig mina fantasier i våld och förvandlade mina nätter till en oafbruten kamp med dämonen — Lermontoffs dämon med Veras drag.

Det syntes mig som hade jag att utstå en strid på lif och död med denna, en strid, hvars pris skulle bli Aladdins ring för segraren.

Jag irrade omkring Stockholms gator, än skygg som en skugga, vikande undan för hvarje person, jag mötte, än trotsig och utmanande, stötande till folk på trottoirerna och undfående glåpord och mustiga tillmälen för mitt tillvägagående. Jag stod långa stunder framför juvelerabutiken och vaktade min ring, fruktande för hvarje ny gång att icke längre finna den där. Men den låg alltid kvar i fönstersmygen, och detta lugnade mig på ett sällsamt sätt, såsom hade jag däri ett bevis på att dämonen ännu ej segrat öfver mig och tagit ringen som segerpris.

Ändtligen ansåg jag min själfplågande väntan lång nog och gick upp till förläggaren. Han var villig utan vidare att antaga sig arbetet, han t. o. m. berömde öfversättningen, och

han erbjöd mig ett honorar, som uppgick till två tredjedelar af den efterlängtrade ringens pris. Jag stod en stund stum inför detta streck i mina beräkningar, sedan försökte jag höja priset för mitt arbete till ringens fulla värde, men då det icke lyckades mig, gaf jag naturligtvis vika och nöjde mig med hvad jag erbjöds för det. Isynnerhet då förläggaren lofvade mig mera arbete i framtiden.

Från honom gick jag raka vägen till juvelerarbutiken och försökte pruta på min ring. Jag hade ett slags fantastisk förhoppning om att juveleraren skulle vara medgörlig, jag hade ju pålagt mig ett så forceradt och nervupprifvande arbete, så många sömnlösa nätter och förtviflad kamp med dämonen för att nå mitt mål, och fast han omöjligt kunde veta någonting därom, så föreföll det mig i min enfaldiga fixa idéstämning som om han varit en barbar, om han ej efterkommit min brinnande önskan.

Jag vet ej om han läste mina tankar eller om min enträgenhet bevekade honom, om jag fick någon öfvernaturlig hjälp eller om han helt enkelt begärt förut ett för högt pris för ringen, — jag vet bara att jag fick den försumman jag hade, och att jag återvände med

ringen hem till mig som en frigjord, lycklig människa.

* * *

Min besynnerliga fixa idé med ringen förde midt i sin vansinnighet mycket godt med sig. Först och främst gjorde besittningen af ringen mig lycklig och stark, den var som en dyrbar amulett, jag hade segrat öfver min fantasis dämoner, och jag fick lugn för dem. Vidare gaf mig den lilla framgången med mitt öfversättningsarbete mitt vacklande själföförtroende igen, jag kunde ånyo röra mig ute bland människor som förut och vara nästan glad bland dem. Sist och slutligen gaf mig förbindelsen med förläggaren — för hvilken förbindelse jag hade endast min fixa idé att tacka — nya utsikter till förvärf och nya bekantskaper med det litterära Stockholm.

Jag kom i beröring bl. a. med en finne, W., en jovialisk, storväxt, glad och kvick litteratör och tidningsman, hvilken före min tid i Helsingfors blifvit utvisad därifrån på grund af något pojkestreck, som fått politisk färg. Han var en mycket uppburen person på grund af sitt städse färdiga, uddiga skämt och sin stora

talaregåfva. Han var en den gladaste sällskapsbroder i det glada Stockholm, han kände till mina öden samt orsaken hvarför jag fått afsked från min militära bana. Han kände både de tidigare anklagelserna mot mig för Norden-skjölds skull och deras rätta sammanhang, och han bemötte mig som en olycksbroder från första stund jag lärde känna honom.

Allt detta tillsammans drog mig ur min trollkrets af plågsamma och onyttiga tankar, förflugna fixa idéer och mördande nedslagenhet. Jag kom småningom på god fot med lifvet igen och glömde mina ofruktbara sorger för det fruktbarare arbetet att taga mig fram. Annars hade jag visst motståndslöst försjunkit i mina själfmotsägelser och mitt dystra grubbel och gått till botten.

I alla fall var det just den öfverspända fantasien om Aladdins ring, som räddat mig, den hade ensam gifvit mig första påstötningen till handlingskraft och samlande af min vilja.

* * *

Ett halft år efter min fantastiska kamp om ringen med Lermontoffs dämon, var jag redan så återställd ur min öfverspändhet, att

jag kunde tänka kallt tillbaka på denna långa och hemska kris i mitt lif, som börjat med Veras enlevering och slutat med arbetet för att köpa ringen.

Jag skulle ha lett åt mina fantasterier, om jag förmått det. Men de hade varit alldeles för verkliga och för tydligt upplefvade för att slås bort som hugskott och tankedunster, de hade lämnat alldeles för tydliga spår efter sig i mitt sjäslif och i min världsåskådning för att annulleras som sjukliga fantasifoster, hvilka ingenting betydde. De hade ju åstadkommit en hel revolution inom mig.

Ett själens lidande är väl lika verkligt som kroppens. Inbillningen är värre än pesten, heter det. Jag har aldrig haft pest, men jag har lidit af mina inbillningar djupare och mer intensivt, än någonsin af en kroppslig sjukdom, och detta lidande har lyckligtvis ej tryckt mig ned till marken för alltid, utan varit en hälsosam luttringsprocess och uppfostran för min ärfda, oberäkneliga, hårdnackade och dock både veka och känsliga natur, hvilken jag själf hitills haft så föga i min makt att tygla.

Det var mannen med brottslingsinstinkterna, hvilken inför själens domstol utstod alla rättegångens pinsamheter och tukthusets straff för de hemliga tankarnas brott, som visst aldrig

blefvo utförda i handling, men som likafullt funnos som onda frön djupt inne i det tysta medvetandets mest gömda vrår. Det var det vilda, tatariska blodets ingifvelser, hvilka stodo till rätta inför västerlänningens upplysta förnuft och moral. Det var en lång rättegångsprocess inom mig själf, därvid jag fällde mycket och frikände litet och som därför sänkte mig så djupt i mitt eget anseende, så att jag höll på att förlora taget i det sociala lifvet och glida utför ner i eländet.

Beröringen med yttervärlden, som jag så länge undvikit, gjorde mig åter frisk. Jag fann vänner och jag fann förnyadt själf förtroende genom att vara öppen med dem och genom att företaga ett slags transfusion af den sunda befriande styrkan i deras friska lynnen på mina exalterade, grubblande och sjuka tankar.

Den största glädjen, som afgörande lyste upp hela min dystra tillvaro med ett försoningens och tillfredsställelsens solljus var den, då jag blef presenterad för samme doktor Norden-skjöld, hvilken ansågs ha blifvit landsförvisad på mina angifvelser.

Det var W., den glade, finske skriftställaren, hvilken arrangerade presentationen, sedan han först öfvertygat mig om att N. ingenting illa trodde om mig. Den axelbrede och kraf-

tige forskaren gaf mig ett vänligt handslag, hvilket i all sin enkelhet och korthet lyfte en hel börda af misstänksamhet och bitterhet från mitt sinne. Vi bytte icke många ord, N. var upptagen af sällskap på annat håll, men det han sade mig var tillräckligt för att göra mig glad och ljus till mods. Jag visste åtminstone nu att denne noble man, hvars bana man sade att jag afbrutit, icke trodde på det, och icke hatade mig. Och det gaf mig också på sitt vis nytt lefnadsmod.

* * *

Från det prekära lifvet som privatlärare och öfversättare kom jag genom tillfälligheter och nya vänners bemedling öfver på affärsmannabanan, där min språkkunskap fann god användning. I början hade jag litet svårt att foga mig i det enformiga och omständliga korrespondentarbetet, men då det gaf mig säkra inkomster och utsikter till ändå bättre i framtiden, och därjämte inverkade alldeles utmärkt väl på mitt nervösa, öfverretade fantasilif, så skulle jag varit mer än narraktig, om jag ej hållit i med det.

Jag lyckades småningom göra mig förtjänt af mina principalers förtroende, och det var på deras inrådan jag blef svensk medborgare för att få en fastare position i mitt nya fosterland. Genom de banor jag inslagit hade jag helt naturligt kommit ifrån de kretsar, där jag i början hade mina bekanta och mina gynnare. I den diplomatiska världen stod en fattig språklärare högre i kurs än en väl beställd kontorist, och fast den senare icke alls förlorat den förres umgängesvett och sorgfälligt kunde lägga i dagen alla bördens eleganta fördomar, när det behöfdes, så var han dock på grund af sin ställning i samhället tvungen att hålla sig på respektfullt afstånd från beau monden, om han ej ville smälta t. ex. en tung dragonofficers mustiga öfversitteri. Det öfversitteriet kände jag alltför väl till från min egen dragontid, för att frivilligt anmäla mig till nummerhäst i fåfängans parad.

Att lyfta min hatt på gatorna med uttrycksfull själfstillräcklighet för grefvinnan den och baronessan den, blef den enda balsam jag fick lägga på min aristokratiska fåfängas små rispor och skrubbsår. Jag kan icke säga att de såren brände mig mycket smärtsamt.

*

*

*

Så bra jag än hade det materielt taget, och så lugnt jag än fått det psykiskt sedt, blef tiden mig likväl lång. Ju mera min krisperiod försvann i det förflutnas och öfverståndnas fjärran, ju mera alla sår efter misshandlingen, som lifvet beskärt mig, helnat och ju fullständigare t. o. m. ärren utplånats, desto mera instängd kände sig min tillfrisknade och på nytt kraftiga natur. Jag var ännu ej fyrtio år. Det föreföll mig emellanåt förödmjukande att allt ännu vara ödets lekboll som jag engång varit det, eller rättare, att fortsätta på den utstakade spårväg, dit ödet engång slungat mig.

Egentligen hade jag hamnat i Stockholm endast af en händelse. Skulle Veras och mina tillgångar har varit större, hade vi alldeles säkert fortsatt vår äfventyrliga flykt betydligt längre. Nu hade den blifvit afbruten af den järnhårda nödvändigheten, och samma ledsamma despot hade allt fortfarande hållit mig kvar på platsen för mitt skeppsbrott, — ty hvad var det egentligen annat än ett skeppsbrott?

Sedermera, när långa arbetsamma år på den främmande kusten gifvit mig icke blott medborgarrätt där, utan äfven medel och andra möjligheter till friare lif, uppstod allt oftare en dunkel längtan inom mig till något bättre, eller om det icke heller var bättre — till någonting

annat åtminstone. Det var väl det ännu ej kvästa tatariska nomadblodet, som gjorde sina behof af omyväxling och äfventyr gällande.

Jag älskade Stockholm på mitt vis, och jag föreföll mig otacksam, som icke var det uppriktigare tillgifven, än att jag längtade bort så snart jag aldrig så litet kände med mig att burfågeln's klippta vingpennor vuxit ut och möjligen kunde bära mig. Ty nu hade burfågeln fått sina förlorade frihetsinstinkter igen, nu kände sträckfågeln sin längtan vakna. Och det var Stockholm, som gifvit mig min fria håg igen, det var Stockholm, som gifvit den af ödet vingskjutne en skyddad vrå att hämta sig i.

Stolta, vackra, glada Stockholm, du som ger middagar och fester som ingen annan, du som diskuterar religion och statshushållning med större stränghet och allvar, än de gamle skriftlärde, du som kan le mer frivolt än Ludvig den fjortonde's Paris och fromla mer salvelsefullt än Innocentius' Rom, jag har dig att tacka för den barmhärtige samaritanens omvårdnad. Jag var den till blods slagne främmande resenären, och du tog emot mig, du gaf mig husrum, du gaf mig bröd och du gaf mig senare både hem och hälsa. Hvarför lönade jag dig genom att längta bort ifrån dig?

Hvarför lönas öfverhufvud godt med ondt?
Hvarför flyger burfågeln utan tack sin väg?
Hvarför vandrar den hemlandslöse resenären
hela jorden rundt i hopp om att finna ett hem-
vist, som icke finns?

* * *

Genom arbetet på kontoret hos mina principaler hade jag kommit i beröring med personer i flere länder. Firmans hela ryska korrespondens gick uteslutande genom mina händer, och jag hade mer än en gång varit i tillfälle att både personligen och genom bref träda i förbindelse med mina halfglömda ryska landsmän, bland hvilka jag väl ändå hörde lika mycket hemma som i Stockholm, fast jag ej på närmare tjugu år besökt min barndoms land.

Det var en firma i Riga, som vi haft länge att göra med, hvilken en dag erbjöd mig plats hos sig med en långt större lön, än den jag hade i Stockholm. Jag hade tidigare träffat firmans representant i Stockholm och omtalat att jag gärna skulle återse Ryssland, om blott någon anledning därtill gaf sig. Nu hade jag anledningen här.

Jag meddelade mina principaler anbudet jag fått, hade nöjet höra dem beklaga artigt den förlust de skulle göra genom att förlora mig, men ingenting vidare heller. Jag hade kanske väntat mått och steg från deras sida för att hålla mig kvar, men den tillfredsställelsen fick jag ej njuta. I min tjänst hade jag aldrig försummat mig, men det är möjligt att jag genom mitt utelif bland själfsvåldiga konstnärer och litteratörer, hvilka som oftast voro mitt umgänge, gifvit anledning till mindre förmanliga omdömen om mig. Dessutom skref jag då och då tämligen skarpa små artiklar i tidningarna, hvilket ej riktigt väl öfverensstämde med plikterna, en allvarlig firmas kontorspersonal hade att iakttaga.

Alltnog — jag fick mitt afsked mycket lätt och antog den nya platsen i Riga.

Det gjorde mig ondt att skiljas från Sverige. Jag hade under mer än tio år vuxit fast vid Stockholm, men när allting kom omkring, lockade mig Ryssland ändå starkare, icke så mycket för att jag tillbragt min barndom och ungdom där, som icke mer för att det erbjöd mig nya, stora möjligheter till godt förvärf, om jag bara förstod att begagna konjunkturerna. Det var mitt beslut att begagna dem och försöka göra mig en förmögenhet, för att på äldre

dagar ha mera frihet och tillfredsställelse af mitt lif, än hvad min stormiga ungdom gifvit mig,

Jag lämnade Sverige som en helt annan man, än den jag var, då jag kom dit. Jag hade nu tålamod och erfarenhet, och jag hade lärt den svåra konsten att behärska mig — åtminstone till det yttre och så mycket världen absolut fordrade.

Den tatariska björnen och honingskakorna.

Sju år af sträfsamt arbete och själfuppföstran hade inrangerat den forne äfventyraren bland det ordnade samhällets snälla barn, den ursprungskraftiga och naturfriska tatariska björnen var slagen i bojor och spelade mig icke längre några fula spratt. Han lystrade till min minsta signal och dansade så fromt, när han det skulle, som ännu någon björn gjort det på sin förevisares vilja.

Men Ryssland och Riga löste den tatariska björnens bojor på ett rent vådligt sätt. Det var som om han andats på nytt sitt hemlands luft, hans gamla, slumrande, samhällsvådliga instinkter vaknade igen, han brummade högt öfver sin långa förnedring, och förevisaren hade snart inga händer med honom längre. Den goda, varmhjärtade kvinnan i mitt gamla barn-

domsland kände synd om björnen och tog parti för den. Han hade hennes sympati, ty han hade en del af hennes eget lynne, och uppmuntrad af medhålllet slet sig björnen en vacker dag lös. Nu var det förevisaren, som sprang dansande efter honom.

* * *

Majorskan von Weierstern var några och tjugu år, hade fått sin utmärkta uppfostran utomlands i tyska och schweiziska anstalter, log obekymradt och gladt som en ung flicka, men hade den vuxna kvinnans medvetenhet i sin vackra blick och sitt ljusa leende. Hon hade släktingar och bekanta i Sverige och talade några ord svenska, — det var detta, som först förde oss tillsammans, ty hon visste att jag nyss var kommen öfver Östersjön.

Major von Weierstern var en gladlynt person af min egen ålder, förtroendemän vid sitt i Riga stationerade regemente och den allra angenämaste sällskapsman. De voro gifta sedan några år, men hade icke barn. De förde ett gladt och gästfritt hus, tycktes vara mycket förmögna och deltog som de ifrigaste i alla offentliga och privata nöjen.

Inom kort var jag daglig gäst i deras hus, en förklarad beundrare af frun och god vän till mannen. Inom kort var jag, som icke haft mycken beröring med de svenska damerna i Stockholm, också underkastad den kvinnliga charmens hela trolska inflytande, dubbelt trolsk, emedan jag nästan glömt att det fanns någonting i världen, som hette kärlek.

Den kom icke öfver mig med samma våldsamhet som i min ungdom, långt ifrån. Jag visste knappast i början af att det var kärlek, men ju längre det led, desto egendomligare syntes det mig att jag plötsligen kände föryngringens källor genomströmma mig, en föryngring, hvilken icke yttrade sig i glädjesprång och karska tankar som förut, utan kom blid och varm som en sunnanvind om våren, lossnande mitt sinnes is och min bottenfrusna egoism. Det var först långt senare den kufvade tatariska björnen blef på allvar bångstyrig och ville åt honingskakorna, — ännu mycket länge låg han still och sög lugnt på sina ramar i sitt ide.

Majorskan von Weierstern — Julia — var någonting helt nytt för mig, någonting som jag aldrig drömt om förut eller haft en aning om. Mitt trötta öfvermod från fordom, som gärna kom öfver mig i fruntimmerssällskap och gjorde

mig antingen blaserad eller forceradt galant, min stormande brunstighet ville jag säga, om ej det ordet vore så fult, den djärfva och för-mättna segervissheten med Vera, som var blandad med så mycket förakt, — allt detta visste jag aldrig af i mitt umgänge med Julia.

Tvärtom kände jag ett främmande och för mig alldeles ofattligt behof att vara ödmjuk och undfallande och hänsynsfull. Jag närmade mig Julia som till ett bättre väsen, fast jag ironiskt sade mig själf att det bättre väsendet hos henne bestod i ingenting annat, än hvad min egen förmåga af inbillning behagade gifva henne. Men denna nyväckta milda inbillningskraft hos mig gaf mig en lifvets fullhet och en serie vackra drömmar och bilder, hvilka gjorde mig rik och lycklig. Hvad betydde det om de voro överkliga och ej hade — så att säga — det reelas handelsvärde?

Hufvudsaken var att Julia stämt om grundtonerna i mitt innersta väsen. I stället för den vilda zigenarmusik och stormande gallopprytm, som förut skramlat med cymbal och kastagnett och eggat lidelserna till dans, tonade nu därur okända mollackord, veka och väna harmonier, som aldrig förut tillhört min tonskala.

Sedan de stormiga dagarna med Vera hade hvarje kvinna, som kom inom min synkrets, endast framkallat min hänsynslöshet och mitt agg, ifall hon ej lämnade mig alldeles oberörd, hvilket var det vanliga. Mina minnen af kärleken voro alltför bittra och alltför blödande, när de väcktes, för att framkalla annat än hämdkännad, och njutningslystnad, brutal njutningslystslor som fröjdades åt en kvinnas jämmer som ett rofdjur åt sitt offers plågor. Och jag hade längesedan öfvergifvit hoppet att kunna känna annorlunda för könet.

Men Julia kom emot mig med en blick, som afväpnade mig så godt som genast och med en hållning af blond och sval prästinna för en lugn gudomlighet, som jag ej kände. Mina vanliga kavaljerschocker mot henne, min militäriska belägraretaktik, som jag i början af gammal vana använde, lämnade henne spörjande och undrande hvad jag menade därmed. I stället för att kärleken förut varit en utmanande och trotsig dans för mig, och kvinnan endast en varelse att dansa yr, för att sedan bäras bort ur dansen i segerrus, blef kärleken en bön om förlåtelse och kvinnan den enda gudom, som kunde förlåta mig.

Mera manlighet! Bah! Hvad är manlighet? Ett kraftprof af starka muskler och ett

utslag af en god hälsa. Nej, den manligheten hade jag nog af. Jag längtade att få någonting mer af kärleken, än den gamla viljekampen om hvem som är starkare och uthålligare och hvem som kan göra sig mer gällande, jag ville icke längre veta af alla brutalitetens och listens snaror, jag hade fastnat i dem gudi nog och rifvit min själ till blods, när jag befriade mig ur dem. Jag ville hvila ut i kärlekens sköte som en trött man, hvilken efter en lång och vådlig färd genom öknen, efter anfall af vargar och hyänor ändtligen når hemmets port och ser sin hustru stå leende i dörren, bjudande honom hugsvalelsens dryck ur krus, som icke sina.

* *

Julias tonfall är tröst, Julias väsen är godhet. Julia älskar mig icke, men Julia känner att jag behöfver henne, och hon låter sitt väsens värme öfverströmma mig.

Men detta med hennes man? Veras fästman retade mig att taga henne från honom, Julias man förbjuder mig att röra vid hans lycka, och han förbjuder det så rörande och vackert med sina glada, nöjda ögon, alldeles som en gosse utan att veta det och just genom sin

underlägsenhet förbjuder den starkare, fullvuxne ynglingen att med våld taga någonting af honom. Skulle ej Julias man ha detta glada och nöjda fridsamhetens uttryck och omedvetenhets värn, vet jag ej hvad jag kunde vara i stånd till.

* * *

Aldrig brutalitet i detta förhållande! Aldrig en handling, som jag ej kan omtala för Julias man! Det är mitt fasta beslut.

Och likafullt har vårt samtal i dag gått långt öfver de gränser, som jag med samvetsgrann finkänslighet skulle kalla gentlemannens. Ty utom att en sådan gräns är omöjlig att iakttaga på kärlekens jaktmarker, där råmärkena äro öfvervuxna af passionsblommor, tror jag numera att de ej älska hvarandra. Julia och hennes man älska ej hvarandra. Jag har upptäckt det redan tidigare, och jag har konstaterat det senare.

En man, som älskar, lämnar ej sin hustru dag efter dag i det nät, som en annan mans ord och handlingar spinna allt starkare om henne. En man, som älskar, är svartsjuk. Men Julias man gläder sig åt att jag håller hans

hustru sällskap, han uppmuntrar mig därtill på många olika vis, — jag måste tro att jag gör honom en tjänst genom att visa hans hustru min kärlek. Det är omöjligt att han annars läte detta fortfara.

* * *

Vi ha talat med Julia om hennes man. Hon talar om honom som en affärsman talar om sina affärer, som en ämbetsman om sina tjänstegöromål. Naturligtvis högaktar hon honom, naturligtvis är hon ömt fästad vid honom. Men alldeles som en affärsman är ömt fästad vid sitt förvärf och som en ämbetsman högaktar sin tjänst. Icke mer, det är jag viss på.

Det är oftast så underligt med den lagliga kärleken, den liknar ett hyreskontrakt på en våning, som har varit ny och putsad och fin, men som börjar förfalla. Hyresvärden är den mänskliga naturen, eller Gud fader själf om man så vill, men han vill icke reparera upp våningen, och han kan ej stämmas inför någon domstol för att tvingas till att göra det. Han sitter lugn i sin himmel och låter hyresgästerna reparera upp våningen på sin egen bekostnad så mycket de förmå och ha lust till. Men

lämna våningen få de icke, det står tydligt i kontraktet.

Jag vistas dagligen i en sådan våning, som hyresgästerna själfva reparera upp. Jag ser deras ledsnad och vantrefnad, jag hör deras tysta knot mot hyresvärden, jag märker att de göra ansträngningar på alla upptänkliga vis för att råda bot på förfallet, men jag ser icke att de hämma det mycket.

Och jag skulle gärna gifva mitt lif för att få kontraktet brutet och för att hjälpa den ena af kontrahenterna att flytta in i en ny våning, som bättre anstode hennes smak och bättre fyllde hennes önskningar. Men jag får stå där och se på och vilja gifva mitt lif utan att dock få gifva så mycket som en handräckning för nåendet af ett bättre.

Slentrian, idel slentrian! Bekvämlighets-älskande äro de, älskande af vana och af tvång, principälskande äro de, men älskande af fri vilja och kärlek äro de icke.

Skulle jag kanske låta min egen önskan att äga Julia inverka på mig så, att jag såg sakerna skeft? Omöjligt. Den mest likgiltige iakttagare måste säga detsamma som jag och säger det också:

Makarna — omakarna skulle jag kalla dem! — makarna von Weierstern lefva ett be-

kymmerfritt lif vid hvarandras sida, de komma väl öfverens, — det fordrades bara att de skulle slåss! — de högakta hvarandra, de äro med ett ord lyckliga. Så lyckliga som människor äro mest.

Idel ihåliga, dumma, tomma, lögnaktiga fraser!

De lefva *ej* ett bekymmerfritt lif, ty de bekymras redan af att jag blifvit så godt som en medlem i deras hem. De komma *ej* väl öfverens, ty de tiga bara med sina menings-skiljaktigheter. De högakta *ej* hvarandra, ty högaktning är bara ett missbrukadt ord utan betydelse, som man använder af artighet till den första obekanta skojare, som intet högre önskar än att lura en, det vet jag bäst som korrespondent i ett stort affärshus. De äro *ej* med ett ord lyckliga och *ej* heller med flera ord, ty för att människan i allmänhet skall vara lycklig, måste hon åtminstone tillåtas röra armar och ben fritt och få flytta ur en förfallande våning, som vår Herre *ej* vill reparera.

Jag tror jag *ej* kan hålla mig. Den tatariska björnen vädrar honing. Jag tror helt enkelt att kontraktet mellan Gud fader och dem saknar Gud faders underskrift.

*

*

*

Det gör mig så bittert och djupt ondt om Julia. Hon vet att jag älskar henne, det kan jag se och höra på allting, och nu börja hennes själskamp och hennes samvetsmarter.

Om jag skulle fara min väg från alltsammans? Vore det bättre? Är jag verkligen ormen i lustgården, som frestar till synd? I min sinnesstämning kan jag omöjligt vara en hal orm, och med lustgården är det ej mycket bevändt. Julia har gråtit, men i lustgården bör man ej veta af andra tårar än glädjens. Julias man ser kall ut mot henne, men mot mig är han själfva vänligheten som förut. Jag förstår mig icke på honom, antingen är han en idiot eller önskar han bli af med henne.

Jag har lust att gå till honom och säga uppriktigt och enkelt: jag älskar din hustru. Men det tjänar till ingenting nu, ty ännu vet jag ej om hon älskar mig, allra minst vet jag om hon ville lämna sin man, äfven om hon älskade mig.

Hvarför skulle jag resa bort, då jag har mitt goda förvärf i Riga, då jag är högt lycklig af umgänget med Julia, då jag har hennes mans vänskap och förtroende, då jag tror att de ingendera ville mista mig? Jag skulle resa bort för att förhindra en för Weiersterns olycklig utveckling af detta förhållande, säger mig

en mild, öfvertalande stämman och en omild präststämman tillfogar att det är min plikt.

Jag svarar den milda stämman att utvecklingen af detta förhållande knappast skall bli olyckligt för människor, som kunna se på sig själfva och andra med fördomsfria och klara ögon, det kan tvärtom bli lyckligt för två af dem, och präststämman svarar jag:

— Ers högvördighet, jag vet icke rätt min plikt, mitt förnuft och min natur tala emot er och vederlägga er. Har ni en större uppfattning af min plikt än dessa två, så var så god och öfvertyga mig först med förnuftsskäl och sedan med skäl, som tala bevisande till min natur, hvilken jag ej vill tro att är fullt så ond, som ni gör henne!

Men präststämman tiger. Jag får hvarken höra förnuftsskäl eller naturskäl, Jag stannar kvar.

Kärlek och konvenans.

Det finns väl ingenting ljufvare än den förtroendefulla stämning, som låter riglarna och bommarna för enslingens sorger springa upp och hans bittra tankar, tunga erfarenheter, hans tysta glädje och hemliga tankar strömma fram som en länge dämnd flodbölja. Julia har förstått att varsamt och finkänsligt locka hela den våldsamma stormflod till utbrott, som mitt skiftande äfventyrlif dämt upp i mitt inre. Utbrottet blef icke någon katastrof, föranledde icke förstöring och öfversvämning, det försiggick utan andra olyckshändelser än den, att min stormflodbölja tog Julia med sig som mitt rof.

Jag känner det som en frid utan like och en lycka utan gräns, att vara befriad från det gamla trycket af dämnda böljor, hvilka ännu i

går hotade att spränga mig. I dag strömma böljorna befriade och solglänsande fram öfver törstande marker, det är islossning och vår midt i min mannaålders högsommar, det är lärksång och jubel i sky och i snår, och gökens klingande rop ger eko i hvarje skrymsle af min själ.

Jag har bekänt allt för Julia. Min fortids sorger, min nutids lycka och min framtids hopp.

Hon har lyssnat till mig med dallrande tårar i ögonfransarna och med ett leende så öfversvinneligt lyckligt som solljuset öfver ett vaknande vårlandskap. Hvad lifvet ändå är besynnerligt, som spar ungdomens fröjder i förädlad form åt mannaåldern, sedan det först gjort allt för att förinta hvarje hopp om sommar och pånyttfödelse!

* * *

Jag har lofvat Julia att tala med hennes man, öppet och rättfram och enkelt, utan hvarje skymt af en fruktan, som jag helt naturligt ej känner, och utan hvarje spår af agg eller öfvermod, som jag ej heller vet af. Julia är villig att följa mig hvart jag behagar. Jag har på förslag en plats för mig i Odessa, mindre för-

delaktig än den jag har här, men jag skrifver ännu i dag och anhåller om den. I Riga vill Julia icke stanna. Hon har släktingar här, och i Dorpat lefva hennes föräldrar. De skulle aldrig gifva oss ro.

* * *

Julias man är mig allt ännu en oförklarlig gåta. Jag har svårt för att störa honom i hans bekväma tro på en lycka, som aldrig egentligen funnits, men som han inbillat sig och sin hustru att de ägt och själf ännu tror att han äger. En sådan man är oantastlig som dumheten själf; han vänder sina ljusa ögon mot mig med ett uttryck af så fullkomlig ro och jämvikt, att jag emellanåt känner min gamla lust för brutaliteter vakna. Hans säkerhetstillstånd och själfbedrägeri äro så stora, att han borde få fortlefva lycklig i dem för all evighet, tycker jag.

Och likafullt lider jag med honom. Huru skall han taga sig ut, då han engång vaknar, huru skola dessa släta, förnöjda drag, som ej bära ett spår af genomgångna lidanden eller själskamp, — huru skola de förmå uttrycka hans vrede, hans sorg eller hans förvå-

ning? Jag tror till slut han icke är mäktig någondera af dessa känslor, ty om ansiktet är själens spegel, så finns det ej i hans själ möjligheter för andra sinnesrörelser, än den beskedliga lyckans och den välvilliga, väluppfostrade bonhomiens. Huru skall han taga sig ut, när jag kommer med min hemlighet att hans hustru och jag älska hvarandra?

* * *

Jag uppskjuter meddelandet dag för dag. Weiersterns hållning är allt ännu den klarögde gossens, som man icke näns göra illa.

Julia påskyndar mig icke heller, tvärtom vill hon i det längsta bespara honom alla sorger, då det är så ytterst lätt gjordt. Jag har sagt till Julia att jag ej tror saken aflöper utan en duell, och då ryckte hon skrämd till. Hon skulle föredraga att vi flydde tillsammans utan vidare, men jag anser det icke förenligt med mina hedersbegrepp, och dessutom skulle jag därigenom inom den ryska militärkåren sänka ett så godt namns anseende som min fars.

Emellertid göra vi förberedelser för vår affärd. Julia samlar sina tillhörigheter och packar in dem, utan att hennes man tycks ana

någonting, åtminstone lägger han aldrig märke till hvad hon har för sig.

Så snart jag fått afgörande svar om platsen i Odessa är jag färdig att handla.

* *

Det afgörande svaret har kommit. Man antager mig i Odessa. Jag har i dag sagt upp mig hos min principal. Han såg endast förvånad på mig. Sedan beklagade han mitt beslut helt artigt och försökte få mig att afstå ifrån det. När det icke lyckades honom, höjde han på skuldrorna beklagande, tryckte min hand och försäkrade mig höfligt och älskvärdt sin vänskap.

Från honom gick jag till Weierstern. Han var icke hemma, men Julia ersatte mig hans sällskap till dess han kom. Den timme vi väntade på honom är kanske den märkvärdigaste timmen i mitt lif. Vi voro båda mycket fåmälda, minuterna blefvo som timmar, och det gick ej att förkorta dem. Vi visste båda att vi stodo inför någonting ödesdigert, och det lade ett band på oss, som tryckte likt kedjor. Julia ville knappt se mig in i ansiktet, och jag stirrade länge ut genom ett fönster utan att säga

ett ord. Det var likafullt som om vi varit brottslingar, trots all vår kärlek och fördomsfrihet.

Jag var Herkules vid skiljovägen, men jag tvekande ej ett ögonblick hvilken väg jag skulle välja. Det gick slutligen i dörren. Weierstern var kommen.

Jag mötte honom i tamburen och bad om ett samtal i enrum. Han såg på mig med en ny blick, som jag ej förut observerat hos honom, tog mig kamratligt under armen och stängde dörren till sitt rum, när vi väl voro där inne.

Det blef en liten paus, fast jag var besluten att genast tala rent ut. Jag kunde ej formulera det jag hade att säga så bra som jag det ville. Weierstern såg lugnt väntande på mig, och jag sade slutligen med en liten ansträngning och ett ofrivilligt nervöst tonfall:

— Du har väl längesedan märkt att mitt förhållande till din hustru fordrar ett afgörande. Jag ville . . .

— Ja, det har jag märkt, afbröt han mig med en stämma, som förvånade mig på det högsta. Den var så lugn, så välklingande och så fri från hvarje ansats till häpnad eller vrede. Jag såg upp på honom och mötte en blick, som med ett lindrigt hån sade mig allt. Han

var visst ej den bekymmerslösa, ligkiltiga person, som jag föreställt mig. Hela hans hållning under denna långa tid hade varit en ända till fulländning bragt själfbehärskning.

Jag fattade mig genast efter min första öfverraskning, jag kände det helt enkelt lättare att tala med denne kloke och behärskade man, än med den andra enfaldiga och bekymmerslösa, som jag missaktande degraderat honom till. Jag räckte ut min hand emot honom i ett behof att bedja honom förlåta mig, i det jag sade:

— Hvad vill du vi skola göra? Vi älska hvarandra, och vi äro beslutna att tillhöra hvarandra. Jag räknar på dig som på en vän och en upplyst och fördomsfri person, därför säger jag dig detta. Annars skulle jag handlat annorlunda.

— Jag tackar, svarade Weierstern med samma lindriga hån i rösten som han hade i blicken. — Du begär således min hustru af mig till äkta såsom man annars begär en dotter af hennes far?

— Nej, jag begär ingenting, jag säger dig bara att jag älskar henne och hon mig. Det är min plikt emot en vän som dig.

— Och hvart vill du komma med det? frågade han utan ändra en min i sitt stelade, liflösa ansikte.

— Till en lösning af ett ohållbart förhållande.

— På hvilket vis kan jag stå dig till tjänst?

— På hvilket vis du behagar. Genom att frivilligt lämna henne åt mig eller genom att byta några skott med mig. Det får du välja.

— Men om jag hvarken afstår henne eller byter skott med dig, hvad säger du då?

— Jag tvingar dig till det.

— På hvilket vis?

— På hvilket vis som helst. Jag skyr inga medel när det gäller henne.

— Men om jag därförinnan skjuter ner dig som en hund, din usling...! kom det ändtligen häftigt, darrande af vrede, och Weierstern sprang åt soffan till, öfver hvilken hans vapensamling hängde.

— Det gör du inte! ropade jag.

I det samma rusade Julia in ur salen och kastade sig emot sin man. Han hade ryckt till sig en revolver, men lät den falla, då han såg henne.

Jag tvekade ett ögonblick hvad jag borde göra. Sedan gick jag lugnt min väg. Jag hade ju meddelat honom hvad jag ville.

*

*

*

I flera dagar väntade jag ett svar från Weierstern: antingen en utmaning, eller också ett medgifvande att han lät oss handla som vi önskade. Han kunde väl ej vara barnslig nog att helt krasst tillämpa sin juridiska myndighet och förbjuda sin hustru att lämna hemmet? Ja, — man kunde ju aldrig veta de utvägar en man i hans ställning ville använda, då det gällde.

När intet svar anländt fyra dagar efter det passerade, blef jag orolig. Jag hade ej föreställt mig att han skulle göra svårigheter på allvar. Nå — mitt beslut var fattadt. Jag hade själf varit rysk militär och visste huru jag skulle väcka hans kamraters beslutsamhet, om jag ej kunde väcka hans egen.

Det blef öfverflödigt. Samma eftermiddag mottog jag en utmaning, och den gladdde mig. Jag satte mig ned och skref ett bref till Julia med order huru hon skulle handla för att hålla vår affärd beredd strax efter det duellen ägt rum tidigt i öfvermorgon. Jag minns att jag däri icke ens satte i fråga att jag skulle bli sårad.

Därpå sökte jag upp ett par bekanta, jag hade bland militären, framställde mitt ärende helt kort och märkte att man i deras kretsar alls ej var ovan vid händelser som denna. De ville gärna tjänstgöra som mina vittnen och

iakttaga all nödig diskretion. Det var icke de, som voro ovana vid hederssaker, det var jag själf. Jag mottog instruktioner af dem i duellens taktik, som jag ej haft anledning att påminna mig sedan mina porte d'epéejunkardagar, jag köpte i deras sällskap en ny revolver åt mig, jag förberedde mig kallblodigt.

När jag kom hem, fann jag ett bref från Julia, i hvilket hon oroade sig öfver mitt öde och berättade att hennes man först efter hennes bestämda och flera dagar å rad upprepade förklaringar att hon ville och skulle följa mig, beslutat sig för att utmana mig. Han hade icke heller gjort detta utan att rådföra sig med sina kamrater vid regementet. Brevet slutade med en förklaring att hon aldrig skulle erkänt sin kärlek, om hon vetat att hon därigenom nästan tvang mig att våga mitt lif.

Jag däremot, jag fann detta vara den allra enklaste och lyckligaste lösningen. Det tilltalade mig att få våga lif och lem för Julia, — hvad är det för en kärlek, som ingenting har till insats! Äfventyrarblodet svallade upp igen, jag var stolt och glad, och jag tänkte icke ett ögonblick på det hela med större bekymmer, än om jag skulle deltagit i en kappridt i öfvermorgon.

I mina sekundanTERS sällskap tillbringade jag en glad kväll och sof min natt i ro. Dagen därpå fick jag det infallet att jag borde öfva mig en smula i revolverskjutning. En pistol kunde jag handtera, en revolver var ett vapen, som jag aldrig öfvat mig med. Men så kom jag ihåg att jag alls icke hade några skäl att skjuta träff på Weierstern, och i stället för öfningarna gjorde jag allting färdigt till Julias och min afresa.

* * *

Vi åkte ut till platsen för mötet i den tidigaste morgongryningen. Det var mig ännu så godt som omöjligt att taga saken på fullt allvar, jag betraktade den som en skenfäktning för den militära ärans skull och tröstade mig med att Weierstern gjorde likaså. Hans vrede hemma hos honom, då jag så djärft förklarade mig, kunde jag förstå, men jag *ville* ej förstå att han af svartsjuka och hat skulle ha lust att taga mitt lif.

Vi träffades och hälsade stelt på hvarandra. Jag hade ej heller längre några synnerligen vänliga känslor mot Weierstern efter hans hotelse mot mig. Villkoren uppgjordes,

de voro billiga: tre skott på trettio stegs afstand. Jag såg på förberedelserna som om de ej angått mig, och de angingo mig ej heller. Det var bara ett nödvändigt skådespel, det hela — ingenting annat.

Vi ställde upp oss och jag lossade mitt första skott ostentativt upp i luften. Strax därpå pep en kula ej långt ifrån mitt öra, men jag betvang mig lyckligt att ej tro på allvaret med den. Mitt andra skott gick af, och nu bevärdigade jag först min motståndare med att se på honom. Det bekom mig icke bra, jag skulle hellre sett bort. Ty när Weierstern engång fick fatt i min blick, fasthöll han den med våld och intresserade mig för själfva mordförberedelserna. Han tog korn på mig, sänkte revolvern igen, tog korn på nytt och sänkte den åter. Det gjorde mig nervös.

Jag hade druckit en kopp starkt kaffe för att stålsätta mina nerver, men kaffet måtte i dag ha verkat motsatsen mot vanligt. Jag märkte att jag började darra.

— Skjut! ropade jag.

Jag kände en knäpp i min arm, högt uppe, nära skuldran, ingenting vidare. Men i det samma började jag må illa, blodet sjöd i mina öron, det svartnade för mina ögon, jag vacklade och tappade medvetandet. Om en stund

hade jag fått det tillbaka och såg mina sekundanter pyssla om mig. Jag var helt litet rispad på skuldran af kulan, jämt så mycket att såret kunde blöda. Man hånlog åt mig. Öppet! Också mina egna sekundanter. Hvar var min styrka, — min viljestyrka? Försvunnen. Jag kunde med möda hålla mig på benen, jag var blek, det kände jag, och jag darrade. Men det var ej af rädsla, det var af ett starkt fysiskt obehag. Jag bad om ett glas konjak, sväljde det och förklarade mig beredd att exekuterast vidare.

Den förnyade uppställningen gick pinsamt långsamt. Innan sekundanterna förklarat det färdigt, sände jag mitt sista skott med ett slags ilska upp i kronan af en ek. Det skottet måste jag taga om, sade man. Godt; jag lät ladda min revolver, väntade bättre denna gång och siktade sedan mycket ordentligt men med illa darrande hand upp i samma trädkrona som nyss, innan jag sköt på den. Sedan fällde jag ögonen mot marken och bjöd till att glömma min mission som skottafla. Det räckte en hel evighet innan en hand slog mig på axeln och sade att det var färdigt. Jag hade alls ej hört det sista skottet, så blind och döf lyckades jag göra mig.

Det blef ett mycket reserveradt afsked. Jag lyfte min hatt för Weierstern på de utmätta trettio stegens afstånd och tryckte mina småleende sekundanters händer på två steg ifrån. Sedan var jag fri.

Jag skämdes för mig själf. Åtlöjet måste drabba mig af alla, som hörde denna historie omtalas. Men jag förstod så väl att det passiva modet hos en skottafla har en annan karakter, än det positiva hos den som anfaller. Hvilketdera sedan må vara större!

Så mycket visste jag att jag blifvit ohjälpligt löjlig. Det medvetandet försvann knappast, fast jag därigenom förvärfvat ett slags rätt till det jag älskade högst på jorden. Konvenansen är en märkvärdig sak.

Epilog.

Tysta, lyckliga dagar af ett tyst och lyckligt lif. Alla sorger och naggande minnen lämnade på långt afstånd; hela Rysslands slätt ligger oänligt vid mellan oss och dem. I Puschkins och Mickiewicz stad, det lummiga, hvita och soliga Odessa, förflyter vårt lif i stilla ro bakom skuggiga planteringar, mellan hvilkas rika löfverk Svarta hafvets vågor skicka knippen af brutna solstrålar upp till våra fönster under de nedfällda markiserna. För våra nyss så upprörda sinnen hägrar det förflutna som en ond dröm, och nuet blir ett långsamt och härligt uppvaknande till idyllisk frid i väna, idylliska omgifningar, där solen har värme och hafsbrisen doftande hälsa.

Vi lyckönska oss att ha valt Puschkins vackra förvisningsort till vår fristad. Mitt ar-

bete gifver oss hvad vi behöfva och mer än det. Sommaren ger oss utflykter till Krim och vandringar bland vinbergen, vintern kommer med ett nordiskt hems trefnad i en sydländsk luft. Vi äro blott vi två, hon ung och jag snart gammal, men åldersskillnaden utplånas af samlefnaden, och våra tankar mötas förtroliga och varma utan att vi behöfva uttala dem.

Jag har ej förtjänt denna eftersommarens stora lycka, och den gör mig ödmjuk och god, tacksam och vek. Den låter en ny, bättre skörd sätta frö, än den som växte vild bland tistlar och ogräs i mitt lifs kaotiskt alstrande vår.

* * *

Du heliga moder Ryssland, är du min mor, så säg mig hvarför älskar jag dig ej med sonens vördnad och tillgifvenhet, hvarför känner jag mig aldrig som en medlem af din stora familj, hvarför har du ej lärt mig skatta hemlandets behag mera än andra lands, hvarför släppte du din son ifrån dig medan han än var ung? Nu har du mig igen, men jag är en främling i främlingars tjänst, och jag ser lik-

giltigt på dem, som skulle varit mina köttsliga bröder, heliga moder! Jag bebor ditt sköna Odessa som jag skulle bebo en stad i Skottland. Jag hör ditt språk och jag talar det, men jag talar andra språk lika väl och bättre än ditt, och jag älskar dem lika mycket. Heliga moder Ryssland, är du min mor, så säg mig hvarför du ej lärt mig älska dig!

Du karga, dystra och frostiga Finland, som sett mig födas en sommardag bland dina moar och kärr, är du min mor, så säg mig hvarför du försköt mig för att jag kände varmt och ville ädelt? Hvarför igenkände du ej din son, då han ställde sig bland dina andra söner, bjöd till att tänka deras hänfödda tankar och kände sitt hjärta slå högt som deras?

Du gamla Sverige, du tog emot mig som den barmhärtige samaritanen, du läkte de sår, som kunde läkas, du gaf mig igen modet att finnas till, men om du är min mor, så skulle du väl tryckt mig till din barm midt i mitt elände. Du hade försyn för mig, du gjorde mig godt, ty du gjorde mig rätt, men ditt ljusa blod var icke mitt, din godhet var en barmhärtighetssystems, och jag måste lämna dig med tårar af erkänsla, sedan jag småningom blifvit frisk hos dig.

Hvar har jag då mitt land och min mor?
Är jag den ende moderlöse i alla land, eller
äro alla land i lika grad min moder?

* * *

Mitt gamla intresse för litteraturen och mitt skönhetssinne får jag åter tillfredsställa, sedan yttervärlden icke längre tager mig fången. Jag har mina bestämda timmar för mitt arbete. Den enda beröring i hvilken jag kommer med världen är arbetet under kontorstimarna, all min öfriga tid tillhör Julia, hemmet och mina egna intressen. Vårt lilla bibliotek växer, posten för med sig bud till oss om allt som tilldrager sig i världen, och österlandet, vid hvars port vi bo, klär vårt nordiska hem med Persiens och Indiens alster.

Vi gå omkring i basarerna och söka upp de mest undangömda små butiker för att komma öfver fornsaker och förbisedda föremål af skönhet och värde, och vi ha gjort många intressanta fynd. På de gamla grekiska koloniernas mark har min samlarevurm och mitt intresse för det förgångna lefvat upp igen, vårt lilla hem blir ett museum i smått, och jag fördjupar mig i studier af det längesedan försvunna lif,

som den moderna forskningen börjat gräfva upp ur de urgamla, ramlade väldenas klassiska mark. Det är min stolthet att samla med urskiljning och veta bedöma värdet af de fynd jag gör.

* * *

Min hustrus far ligger för döden och har åter trädt i beröring med sin dotter. Det har utvecklats sig en brefväxling mellan henne och hennes föräldrar, som slutat med försoning och förlåtelse. En följd däraf är att jag för några veckor, kanske månader, befinner mig ensam i Odessa, medan min hustru är rest till sitt gamla hem i Dorpat, för att ännu en gång se sin far medan han lefver.

Denna ensamhet gör det först klart för mig i hvilken hög grad tvänne personer kunna växa samman, när alla omständigheter hänvisat dem uteslutande till hvarandra. Jag, äfventyraren, enstöringen och grubblaren, som aldrig vant mig vid att meddela andra min glädje och min sorg, först emedan jag var för öfvermodig och hade föga behof af det, sedan emedan jag var alltför nedslagen och mina sorger alltför djupa och komplicerade för att förstås

af en främmande, — jag har vant mig vid att icke ha en tanke, som ej är delad, icke en sorg, som ej är förstådd redan innan jag uttalat den. Julia har denna kvinnliga finkänslighet och intelligens, som läser tankar och själsstämningar på afstånd, utan att en rynka i mitt ansikte förräder dem eller ett tonfall i min röst skvallrar om dem.

Och jag, som trott att det fanns endast ett slags kvinna i världen och att Vera var hennes profet!

I öfrigt beror väl vår öfverensstämmelse också på att jag lärt mig den verkliga lyckans hemlighet, d. v. s. att hysa förtroende.

Under mitt tidigare lif var förtroende ett främmande begrepp, som jag icke förstod mycket af. Jag hade engång med barnsligt förtroende närmast mig hela världen, men det kostade mig alltför mycket, för att jag skulle glömma det med det allra första. Bakslaget efter min första ungdoms glädje kastade mig till marken för långa tider. Att jag ej blef liggande har jag att tacka min stolthet för; samma stolhet, som gjorde mig så öfvermodigt arrogant och utmanande, som beredde mig så mycket obehag och gaf mig så många fiender, blef likafullt min räddare. Utan de nästan försvifade ansträngningar, som den tvingade mig

att göra, hade jag visst aldrig rest mig ur min förslappning, än mindre hade jag utan min själfkänsla förmått senare bjuda svårigheterna spetsen.

En sådan stolthet är naturligtvis lifsnerven hos en person, och han kan gärna smälta all otack den bragt honom och alla fula namn, vid hvilka andra kalla den, bara för att han har den. Men samma uppehållande styrka är en farlig isolator, när det gäller att närma sig och vinna en kvinna. Jag är viss på att det var den, som gjorde mitt äktenskap med Vera så olyckligt, ty hon förstod aldrig att den var en kraft och nästan en dygd, för henne blef den bara ett förhatligt öfvermod och en hånfull elakhet.

Däremot var det just min stolthet, som berörde Julia sympatiskt från första stunden vi sågo hvarandra. När hon engång hade klaven till mitt väsen, var det lätt för henne att finna harmonierna och melodien. Det är icke många felgrepp hon gjort, och jag tror att äfven jag haft nyckeln till hennes lynnes egendomligheter så att säga medfödd. Utan detta skulle vårt själfvalda enslingslif blifvit lika outhärdligt som Veras och mitt, och fast jag visst tror att kärleken är blind, så tror jag icke att den är blind två gånger å rad på samma vis. Åt-

minstone ha mina senare erfarenheter bevisat motsatsen.

Och nu är Julia borta, men det förefaller mig som vore hon det bara för att jag rätt skall kunna fatta den lycka hon ger mig. Under samlifvet göra sig icke reflexionerna med samma lätthet och fästa sig icke så i minnet som då man är ensam. Du underligt lyckliga ensamhet, som låter mig endast tydligare fatta samhörigheten med en annan! Du stora och vackra frid med mig själf och världen, hvad har jag gjort för godt, efter jag förtjänat att du slagit dig ned och blifvit bofast hos mig?

* * *

Julia har kommit tillbaka sorgklädd, allvarlig. Hennes far är död och hennes sinnen fulla af den mystik, som tankarna på döden medför. Hon har vuxit fatt mig i år och gått förbi mig i visdom; jag förundrar mig öfver kvinnans utvecklingsförmåga. Den unga skönheten från balerna i Riga, som lefde för små triumfer och plockade tacksam upp hvarje liten hyllning, hon reser genom hela Ryssland, dag och natt, drifven af längtan att fortsätta sin tysta, bortskymda tillvaro vid min sida . . .

Julia hämtade stora nyheter med sig. Ännu en gång bjuder världen mig till fest, denna gång genom henne. Hon har att lyfta ett arf, som gör det möjligt för oss att återupptaga det lif från hvilket vi flytt, och återupptaga det i nöjenas metropoler, om vi så finna för godt. Men jag har för min del suttit länge nog vid fåfängans taffel för att icke ånyska mig dit. Jag låter det bero på henne. Det är hennes arf, och det är hon, som skall bestämma huru vi skola använda det.

* * *

Fåfängans stora taffel har sitt behag, då man själf kan sitta som bestämmande värd och icke längre är den inbjudne, dansante gästen.

Vi ha spisat vår första frukost i det glada Wien, dejeunerat i Berlin, dinerat lukulliskt i Paris och superat på Monte Pincio i Rom. Vi ha besökt min faders graf i Ischl, lagt friska blommor på stenvården och dragit vidare öfver alper och haf till det solförbrända Spanien. Men vi ha icke funnit någonstans en vrå som skulle öfverträffat Odessa. Odessa hade alla våra goda minnen, Odessa hade vår kärlek. Vi

skulle väl återvändt dit och måhända blifvit bosatta där för alltid, om icke vår väg fört öfver Neapel och Sorrento en tidig vår i Mars.

Vi hade hösten förut sett det Campanien, som bar frukt vid ynskördstiden, vi hade tjusats och betagits, men vi hade icke fallit på tanken att göra oss hemmastadda där, fast Pompeji lockade samlareamatören med forntidens besynnerliga makt och hade oss att stanna en hel vecka i sin närhet. Det var först när vi sågo Neapel i den första vårens belysning, som vi togos fångna på allvar och började öfverlägga om möjligheterna af att inreda oss ett nytt hem i Hesperien.

Under våra ströftåg i trakterna kring Sorrento och på Capri, hvilka två orter tilltalade oss mest, förde oss våra steg gång på gång förbi villa Riardo, där den stod inbäddad bland lager och orange med den allra härligaste utsikt öfver golfen och Vesuvius. Öfver dess gallerport hängde en lapp med inskrift att den var till salu och en adress på en person i Neapel, som förmedlade köpet. Jag sade aldrig ett ord om min lust att taga villan i närmare betraktande och inleda underhandlingar med notarien, men likafullt åkte en morgon en vagn in på hotellets gård, i hvilket vi bodde, och en herre frågade efter mig. Jag tog emot honom och

han förklarade att han var kallad till mig för att visa villa Riardo och meddela villkoren för köpet.

Då gick jag in till Julia, tog henne i mina armar och kysste henne tyst till tack. I själfva verket hade jag ej på mycket länge haft en varmare längtan efter någonting, än efter detta svala, idylliska bo af marmor, som bara tycktes vänta på oss för att få lif ånyo.

* * *

När jag sysslar med dessa mina anteckningar ur mitt lif, ordnar dem och kompletterar dem, förefaller det mig mest alltid som ett i hög grad onyttigt arbete. Hvem skall väl någonsin läsa dem och — om någon läser dem — hvem skall väl intresseras af dem? Mig själf ha de gifvit den tillfredsställelse vid utarbetandet, som en affärsman har af att göra ett bokslut och konstatera att debet och kredit slå in.

Mitt lifs debet är långt större än dess kredit, men en vänlig hand har här och där fört in en post på kreditsidan, som gör att bokslutet icke tvingar mig till konkursförklaring inför mina gäldenärer. Dessutom ha mina

gäldenärer längesedan infört sina fordringar på mig under rubriken osäkra, sedermera ha de glömt mig, och skulle jag presentera mig för dem i dag, så såge de långt på mig och förklarade att de visst ej hafva någonting med mig att göra. Det kommer väl icke heller någonsin i fråga att jag skulle presentera mig för dem.

Det finnes dock några, som jag önskade att engång skulle läsa mitt lifs roman. En af dem är Weierstern, men han får aldrig göra det, ty han är död. En annan är Vera. Kunde jag dessutom bibringa mina forna bekanta i Finland en rättare uppfattning af min politiska skuld, så hade jag vunnit mera därmed, än jag någonsin vågat hoppas. Men mina anteckningar komma aldrig utom mitt familjearkiv, hvars öde är mycket osäkert, då jag engång är borta. Att anstalta en utgifning af dem redan under mitt lif vill jag ej. Därtill äro de för personliga och — hvarför icke — för obetydliga. Jag är icke någon författare, som förmådde gifva dem konstens lif. Och mina öden ha egentligen ej annat intresse. Det ringa grand politik, som finns i dem har endast intresse för några få. Min politiska rol var ofrivillig, men den var likafullt afgörande för hela mitt lif.

Anteckningarna ha kommit till under stunder, då jag velat samla mig till en klar öfverblick af allt som passerat mig. De äro protokollen, förda vid den långa rättegång, jag hållit med mig själf; resolutionen saknas — det är en annan, som har att göra den.

